

3/2006

cena 25 Kč

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu

- 15. výročí CHKO Poodří
- Stará Voda
- Ochoťníci v Poodří
- Historicko-vlastivědná společnost MORAVIAN

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry,
ZO ČSOP Jeseník nad Odrou,
Správou Chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří
Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,
Ing. Oldřich Usvald, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený
Adresa redakce: Výškovická 102, 700 30 Ostrava
E-mail: radim.jarosek@volny.cz
Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar
Tisk: Tiskárna ZEMAN ART s. r. o.
Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR. Registrační číslo: MK ČR E 12812.
Vychází 4x ročně
Cena jednoho čísla: 25 Kč, předplatné: 100 Kč
Objednávky předplatného na adrese redakce.
IX. ročník, č. 3/2006

Tištěno na recyklovaném papíře (vyjma obálky a barevných stran).

Titulní strana obálky: Mladá břehule říční (*Riparia riparia*) (Foto Dušan Boucný)

Tato strana: Rybník (Emil Přikryl)

4. strana obálky: Lesní zákoutí na linorytu Emila Přikryla z r. 1985

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Albrechtický, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kunín, Petřvald, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, Stará Ves nad Ondřejnicí, Vražné, městyso Suchdol nad Odrou, městu Odry a Studénka
- Moravskoslezskému kraji
- Ministerstvu životního prostředí
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné

Obsah

Stará Voda. Stručný průvodce poutním areálem Jana Krejčová	4	Třetí ročník „Plenérů v Poodří“ Eda Riedl	53
Historicko-vlastivědná společnost MORAVIAN v r. 2006 Daniel Řičan	19	České ochotnické divadlo v Poodří Stanislav Macek	54
Klínatka vidlitá (<i>Onychogomphus forcipatus</i>) – vzácná vážka povodí Odry Jiří Šuhaj, Martin Mandák	23	Amatérští divadelníci v Suchdole nad Odrou Stanislav Macek, Marie Dohnalová	55
Hnízdění břehule říční (<i>Riparia riparia</i>) v CHKO Poodří Jiří Šuhaj, Martin Mandák, Karel Pavelka	24	Ochotnické divadlo v Bernarticích nad Odrou Ivan Prašivka	59
Příbor – a Sigmund Freud Jana Svobodová	25	Dělnice z oderské cihelny Pavla Ondřejová, Květoslav Wiltsch	63
Pozemkový spolek Domov při ZO ČSOP Jeseník nad Odrou v roce 2006 Lumír Kuchařík	26	Barvíkův kříž v Pustějově Radim Jarošek	64
Výročí 15 let CHKO Poodří Ivan Bartoš, Ivo Otáhal, Daniel Kletenský, Jiří Nečas, Alena Nováková, Radek Machala, Lenka Sovíková, Václav Osmančík, Daniela Polášková, Petr Urban	27	Region Poodří Oldřich Usvald	66
Emil Přikryl (1912–2001) Jaroslav Pleskot	49	Suchdol nad Odrou a Spálov jsou opět městysy Richard Ehler, Marie Flodrová	70
Spálovský plenér a Malý Alternativní Festival Miloslav Š. Chytil	51	Ještě k Písňím z Lašska Františka Lýska Květuše Lepilová	71
		Kontakty na úřady	74
		Nová kuželna a spojovací most na zámku v Kuníně Jaroslav Zezulčík	75

Oprava z č. 2/2006

V příspěvku *Obnova Staré Vody* je na str. 61 v pravém sloupci nahoře chybně uvedeno „Dr. Klajnerem“, správně „Dr. Plajnerem“.

Čtenářům i autorovi se omlouváme.

Stará Voda. Stručný průvodce poutním areálem

Nejznámějším místem v nynějším Vojenském újezdu Libavá je nepochybně cíl mnoha desetitisíců poutníků, kteří se v průběhu staletí přicházeli poklonit milostné sošce sv. Anny Matky Starovodské, aby si na přímluvu sv. Anny vyprosili u Boha pomoc. Přicházeli umýt své oči v posvátné vodě pramene Královské studánky a načerpat nových duševních sil.¹⁾ Tímto cílem je Stará Voda (Altwasser). Poutě zde začínaly o svátku sv. Floriána, tj. 4. května, poutní sezóna končila v polovině září. Největší příliv poutníků byl zaznamenán v roce 1768, kdy bylo během roku podáno 29 250 svatých přijímání.²⁾

Nejstarší písemná zmínka je o procesí z Olomouce, které vedli minorité v roce 1500, později se olomoucká pouť do Staré Vody stala největším svátkem města. Procesí přicházela též z Opavy, Kroměříže, Nového Jičína, Příbora, Hlučína, Hranic, Krnova, Přerova, Lipníku (nad Bečvou), Uničova, Litovle, Budišova (nad Budišovkou), Fulneku, Oder, Potštátu, Bělolína, Vítkova, Drahotuší, Osoblahy, Dvorců, Berouna (Moravského Berouna), Města Libavé, Spálova, Oseku a také z Ketře a Ratiboře (Kietrz a Racibórz, nyní Polsko) a samozřejmě z desítek dalších obcí. Úctu sv. Anně projevovat a rozličné záslibné dary jí nosil nejen věřící lid, ale též církevní hodnostáři, osoby šlechtického stavu, muži i ženy. Hlavními poutními dny byl svátek sv. Jakuba Většího (25. července) a spojený svátek sv. Anny a sv. Jáchyma (26. července). Centrem pozornosti poutníků byla již zmíněná, necelých pětadvacet centimetrů vysoká, pravděpodobně gotická polychromovaná soška sv. Anny s Dítětem-Ježíšem.³⁾ Takto zmiňována bývala i v análech starovodských piaristů,⁴⁾ stejně jako v pověstech.⁵⁾ Věřící ji nazývali sv. Matka Anna Starovodská. Naposledy byla tato milostná soška vystavena úctě na litovelské pouti v roce 1949,⁶⁾ od té doby je považována za nezvěstnou. Rám na skříňku, v níž byla soška umístěna, ulitý v roce 1770 z pěti kilogramů stříbra, zůstal ještě v padesátých letech minulého století na svém místě.⁷⁾

Do dnešních dnů se zachoval pouze zlomek toho, co dříve návštěvníky Staré Vody přitahovalo a duchovně obohacovalo. Proto se pokusíme v krátkosti nastínit rozmanitost a bohatost tohoto někdejšího kulturního a náboženského centra, dnes znovu objeveného.

1) Více viz Krejčová, Jana: *Poutě do Staré Vody u Libavé ke Sv. Matce Anně Starovodské, uctívané v kostele Sv. Jakuba Většího a Sv. Anny*. Burian a Tichák, Olomouc 2003. Viz též: Krejčová, Jana: *Kroměřížské poutě ke Sv. Matce Anně Starovodské*

(1716–2005). In: Státní okresní archiv v Kroměříži. Archivní sborník 2005. Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž, XI. ročník, Kroměříž 2005. I dále.

Vzhledem ke koncentraci údajů a k množství pramenů, ze kterých bylo čerpáno, budeme prameny uvádět jen u zatím nepublikovaných, příp. zásadních údajů.

2) Oppl, Egon Waldemar: *Altwasser zur Zeit Felix Jaschke's (1824)*. Das Kuhländchen. Geschichte und Kulturbilder aus alter und neuer Zeit. XI, 1929, 1–10; XII, 1930, 11.

3) Poprvé je písemně uvedena v inventáři kostela ze 24. srpna 1690 (Rerum ecclesiasticarum S. Annae in Altwasser, Inventář všech věcí, které se od mnoha let při kostele sv. Jakuba a sv. Anny ve Staré Vodě až do běžného roku nacházejí), Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc (dále jen ZAO), Arcibiskupství olomoucké, inv. č. 2099, sign. B b 117, karton 439. – V žádném případě nejde o sošku P. Marie s Ježíškem, jak bývá uváděno.

4) Tři rukopisné svazky kroniky piaristické koleje ve Staré Vodě z let 1690–1719, 1719–1799 a 1799–1902. ZAO, Metropolitní kapitula Olomouc, sign. 632–634.

5) Viz např.: Eichler, Karel: *Poutní místa a milostivé obrazy na Moravě a v rakouském Slezsku*. Díl I. B. n., Brno 1887; Pillich, Emil: *Poutní místo Stará Voda na Moravě. Dějiny a popis poutního místa*. Vita, Praha 1926; Šimonik, Julius: *Poutnické místo sv. Anny ve Staré Vodě na Moravě, v arcidiecesi Olomoucké*. Knižecí arcibiskupská knih- a kamenotiskárna, Olomouc 1887; Ullrich, Josef: *Volkssagen aus dem Gesenke*. B. n., Odrua 1934.

6) Dle ústního sdělení tehdejšího účastníka poutě Aloise Köhlera z Pňovic. Více o ní i o votivních darech viz Krejčová, Jana: *Poutě do Staré Vody u Libavé ke Sv. Matce Anně Starovodské, uctívané v kostele Sv. Jakuba Většího a Sv. Anny*. Burian a Tichák, Olomouc 2003. – Údaje o posledních poutích konaných po vzniku Vojenského újezdu Libavá je třeba na základě novějších informací doplnit: na svátek sv. Anny a sv. Jáchyma roku 1949 sloužil ve Staré Vodě slavnou mši svatou olomoucký arcibiskup Josef Karel Matocha (1948–1961), krátce nato byl rozhodnutím předsednictva ÚV KSČ internován.

7) Dle dobových fotografií.

Kostel sv. Jakuba Většího a sv. Anny

První známou církevní stavbou ve Staré Vodě byl kostelík sv. Jakuba Většího, mladší kostelík sv. Anny je poprvé zmíněn k 1529.¹⁾ Tento poručil v roce 1582 olomoucký biskup Stanislav II.

Pavlovský z Pavlovic (1579–1598) strhnout a na své náklady postavit co nejrychleji nový. Jeho oltář měl stát na místě, kde byla nalezena milostná soška. Biskup Pavlovský byl tedy prvním známým fundátorem Staré Vody a také prvním známým biskupem, který do Staré Vody osobně zavítal. Nový kostelík vysvětil na svátek sv. Anny roku 1582.²⁾ Také olomoucký biskup František kardinál z Dietrichsteina (1599–1636) byl ctitelem sv. Matky Anny Starovodské, které se v letech 1601 a 1617 přišel poklonit. Rozhodl se obě stávající kaple spojit v jeden kostel, ten vystavět a opatřit ho důstojnými služebníky, tj. kněžími. Stačil však jen opatřit nějaký stavební materiál, zřídit vápencové lomy a cihelné pece, v dalším mu zabránila třicetiletá válka a nakonec i jeho smrt.

Do doby, kdy na biskupský trůn usedl Karel z Lichtensteina-Castelkornu (1664–1695), nezůstal úmysl biskupa Dietrichsteina zapomenut. Biskup Lichtenstein, pilný podporovatel úcty sv. Anny, se v roce 1683³⁾ osobně přesvědčil o tom, že zde byl věřícími za dobu posledních sta let zanechán peněžitý obnos. Započal a dokončil stavbu nového starovodského kostela a ambitu a započal a téměř dokončil stavbu kláštera s jeho rozlehlou zahradou. K realizaci díla si přizval Giovannioho Pietra Tencallu,⁴⁾ císařského dvorního architekta, dozor nad stavebními pracemi měl Mathes Partsch z Kroměříže, provedení stavby kostela bylo zadáno Petru Techetovi z Budišova, ze zedníků známe Michala Grohmana z Libavé.

Mírně severovýchodně orientovaný kostel sv. Jakuba Většího a sv. Anny je – zjednodušeně řečeno – vybudován na půdorysu pravidelného kříže (vnějšek) a protáhlého osmiúhelníku (vnitřek) se dvěma bočními mělkými kaplemi a dvouvěžovým průčelím. Nad centrální částí stavby je vysoká stanová střecha, kterou lámanou břidlicí v roce 1685 pokryl olomoucký pokrývač Václav Karafiát-Suchomel.⁵⁾ Nad presbytářem a sakristiemi jsou střechy sedlové a pultové. Tesařské práce prováděl místní mlynář-tesař Paul Geisler, po něm pak Tobias Körner.

Tato raně barokní stavba s ještě renesančními prvky byla dokončena v roce 1688,⁶⁾ oba původní kostelíky musely být postupně zbourány. Biskup poručil, aby všechny obětní dary, které dosud náležely faráři libavskému, zůstaly starovodskému kostelu. Sám mu již dříve věnoval veškeré stavební dřevo, obrazy pro všechny tři oltáře, všechna paramenta každé barvy a jiné věci. V květnu roku 1690 pověřil budišovského děkana P. Severina Františka Josefa Zeiskeho, aby nový kostel posvětil. Slavnostní konsekraci provedl až 11. října roku 1705 olomoucký biskup Karel III. Josef princ Lotrinský (1695–1710), přímý nástupce Karla z Lichtensteina, za účasti světícího biskupa Františka Julia hraběte z Braidy a Ronseku (1705(?)–1729). Tuto událost

Kostel sv. Jakuba Většího a sv. Anny před renovací. 20. léta 20. století. Foto archiv Národního památkového ústavu, odborného pracoviště v Brně.

připomínala pamětní deska nade dveřmi kostela.⁷⁾ V průběhu času se starovodský kostel několikrát opravoval, z posledních zásadních stavebních úprav připomeňme úpravu věží v roce 1857, kdy původní bání byly nahrazeny protáhlými jehlany s lucernami.⁸⁾ V nové době vysokými finančními částkami přispívali na opravy kostela především olomoučtí arcibiskupové Antonín Cyril Stojan (1921–1923) a Leopold Prečan (1923–1947).

V nikách na průčelí kostela jsou umístěny sochy sv. Jakuba Většího a sv. Anny Samotřetí⁹⁾ od Andree Alia,¹⁰⁾ který je zároveň autorem všech kamenických prvků včetně oltářních mens. Kamenný erb nad hlavním vstupem patří biskupovi Karlu z Lichtensteina-Castelkornu, který rovněž níže nechal opatřit nápis *Aere piorum*, tj. Penězi zbožného lidu.

Presbytář byl v letech 1765–1767 zvětšen, nevyhovoval totiž zvyšujícímu se počtu kněží, kteří v době poutí koncelebrovali mše svaté. Jeho stěny byly opatřeny mramorovým štukem, klenbu zdobila freska Sv. Anna uctívá Vítězného Krista od Johana Kleina z roku 1767.¹¹⁾ V lunetě na pravé straně byla znázorněna Smrt sv. Anny, na protější straně pravděpodobně Smrt Sv. Jáchyma, na klenebních polích přístavby presbytáře jsou fresky s námětem Oslavy sv. Anny a Oslavy sv. Jáchyma, dnes již značně poškozené,

všechny od neznámého autora. Presbytář byl dlážděn bílým a červeným mramorem, loď kostela šedým pískovcem a břidlicí.¹²⁾

Nový hlavní oltář a také oltář Obětování P. Marie, které si piaristé pořídili v roce 1769, byly slavnostně konsekrovány 21. října 1770, světitelem byl olomoucký světící biskup Jan Karel Leopold hrabě Scherffenberg (1749–1771). Tehdy již byl součástí oltáře i zmíněný stříbrný rám skříňky, do které se vkládala oblékaná milostná soška sv. Matky Anny Starovodské.

Před dvojicemi mramorově štukovaných sloupů, rozmístěných po obou stranách oltáře, stály na konzolách sochy (zleva) sv. Judy Tadeáše, sv. Jana Křtitele, krále Eduarda, krále Davida, sv. Jana Evangelisty a sv. Jakuba Většího. V roce 1869 je bílou a zlatou barvou polychromoval Gustav Přeček, malíř kostelů z Olomouce.

Levá sakristie sloužila svému účelu, z ní se vycházelo točitými schody na kazatelnu a do oratoře, kde se uchovávala drahocenná mešní roucha. Do hrobky pod ní byli v letech 1691–1709 pochováni zemřelí piarističtí kněží. V pravé sakristii byl Boží hrob, darovaný roku 1873 olomouckým měšťanem Eduardem Zbitkem,¹³⁾ v oratoři nad ní (tzv. pokladnici) byl vystaven asi 75 cm dlouhý zbytek vrby, na kterém kdysi byla nalezena milostná soška, drahocenné kostelní a votivní předměty. Z kostelního pokladu odevzdal

Hlavní oltář, skříňku s milostnou soškou zakrývá lampa. 20. léta 20. století. Foto archiv Národního památkového ústavu, odborného pracoviště v Brně.

1. dubna 1946 kapitulnímu archiváři ThDr. Aloisu Richterovi starovodský farář P. Richard Wagner, OMI¹⁴⁾ vzácná mešní roucha a chórový plášť, k tomu přidal starý misál se stříbrným kováním, zakládací listiny a třísvazkovou piaristickou kroniku.¹⁵⁾ Oratoře vystupující do presbytáře byly chráněny umělecky zpracovanými mřížemi, na kterých pravděpodobně pracovali kováři Andreas Schwantzer a Petr Adam.

Stříbrné svícny a stříbrný krucifix na hlavní oltář rovněž kostelu daroval biskup Lichtenstein. Hlavní i oba původní boční oltáře byly dle jeho dohody s Tencallou štukovány. Tyto práce prováděli Matteo Retz a některý z příslušníků italské rodiny Fontanů. Celý kostel byl bohatě vyzdoben štukovými anděly, rouškami s festony, vavřínovými listy, palmovými ratolestmi a akantovými rozvilinami.

Obraz hlavního oltáře měl zhotovit významný římský malíř Luigi Garsi do svátku sv. Anny roku 1688. Když byly v roce 1858 obrazy z hlavního i bočních oltářů sundány, protože byly zcela nepoužitelné, bylo zjištěno, že obraz hlavního oltáře P. Marie přijímá dary od poutníků zhotovil kolem roku 1700 Carlo Passano. V roce 1964 ho ze Staré Vody do kroměřížského kostela P. Marie Blahoslavené, kde je dosud, odvezl ještě s jinými předměty děkan P. Jan Bartek.¹⁶⁾ Obraz o rozměru 433 x 255 cm byl v minulosti několikrát renovován, naposled Karlem Benedikem¹⁷⁾ v roce 1995.

Ve výklenku kaple na evangelní straně stál oltář sv. Jáchyma. Oltářní obraz s modlícími se sv. Annou a sv. Jáchymem, umístěný mezi dvěma dvojicemi sloupů, naznačoval předpověď narození Božího Syna, který, zavnutý do plen, byl zobrazen v hořejší části obrazu. Autorem námětu i díla byl poradce biskupa Karla z Lichtensteina-Castelkornu ve věcech ideových a ikonografických, olomoucký augustinián Antonín Martin Lublinský.¹⁸⁾ Obraz se díky syrovosti novostavby brzy zničil, což piaristé zjistili již v roce 1690 a nechali obraz v srpnu 1691 až dubnu 1692 kopírovat Eliášem Finsterwalderem.¹⁹⁾ Po stranách oltáře stály sochy církevních otců sv. Augustina a sv. Ambrože, ve štukovém rámu na klenbě jsou fragmenty fresky Obětování Ježíše v chrámě.

Protějškový oltář sv. Josefa, Pěstouna Páně byl opatřen obrazem s idylickým výjevem, na kterém byla zobrazena P. Maria peroucí v potoku prádlo, k čemuž přihlížel sv. Josef. Tento obraz byl rovněž dílem Lublinského, jeho kopii též zhotovoval Finsterwalder. Po stranách oltáře stály sochy sv. Řehoře a sv. Jeronýma. Oba oltáře se musely v říjnu roku 1772 zbourat, v dubnu 1773 již stály nové. V roce 1894 žádali piaristé konzistoř o povolení postavit na bočních oltářích tehdy oblíbené (ač umělecky úpadkové) sochy P. Marie (postavena na oltář sv. Josefa) a Božského Srdce Páně (na oltáři sv. Jáchyma), což se také stalo.²⁰⁾ Takto byly i oltáře přejmenovány.

Na klenbě kaple lze ještě rozeznat fresku Narození Páně.

Bohatě zdobená kazatelna na evangelní stěně, provedená dle Tencalova návrhu, byla přemístěna blíže k presbytáři, proto ji v červenci roku 1771 zdobili malíři a štafíři. Ve vrcholu byla postavena socha sv. Petra, apoštola. Při nedávných rekonstrukčních pracích byla snaha kazatelnu obnovit, ale nakonec i tato byla odstraněna.

Nejmladší oltář stávající na protější zdi, tj. oltář Obětování P. Marie, byl opatřen obrazem odpovídajícím jeho zasvěcení,²¹⁾ ve vrcholu byla umístěna socha sv. Pavla, apoštola, po stranách sochy archandělů sv. Rafaela a sv. Michaela. I tento oltářní obraz byl nahrazen kopií. Jako památka na původní oltář zakladatele řádu sv. Josefa Kalasánského (zřízený roku 1753), byl na oltářní mense vystaven i jeho obraz, malovaný neznámým malířem v roce 1773. Modelem mu tehdy stáli blíže neuvedený starovodský piarista a dva místní žáci.²²⁾ Druhý obraz sv. Josefa Kalasánského, pořízený v Kroměříži roku 1768, zdobil domácí kapli protější piaristické koleje. Oltář byl restaurován v roce 1914. Na konzole mezi oltářem Obětování P. Marie a oratoří stála socha sv. Judy Tadeáše, který protějškovou sochu neměl.

Zpovědnic byl v různých dobách různý počet, při návalu poutníků se zpovídalo i v ambitu. Také kostelní lavice včetně jejich kapacity se během let měnily.

Stará Voda se stala samostatnou farností 1. ledna 1785, dotud patřila pod správu farního úřadu ve Městě Libavé (Stadt Liebau). Filiálním kostelem nové starovodské farnosti byl kostel Nejsvětější Trojice v sousedních Vojnovicích (Kriegsdorf), prvním starovodským farářem byl ustaven dosavadní rektor koleje P. Joachim a s. Anna.²³⁾ Ten nechal např. pořídit křtitelnic, která pak stávala po pravé straně přední části lodi. Její podstavec zhotovil budišovský stolař Plewan, cínovou nádobu olomoucký cínař Johann Georg Haan,²⁴⁾ skupinu Křtu Páně na víku křtitelnice vyřezal řezbář Glamant z blízkých Starých Oldřůvek a štafířskou práci provedl Antonín Frem(l).

Poblíž vchodu bývala též umístěna dřevěná pokladnička, kterou nad hlavou zvedal barokní polychromovaný andílek. Za schránou pro dary byla deska s malbou sv. Matky Anny Starovodské. Právě toto zobrazení pravděpodobně nejvíce odpovídalo skutečné podobě milostné sošky. Níže po stranách figury byly v kartuších držných andílky nápisy v německém a českém jazyce: Laskavé dary k obnovení chrámu Páně. Celý objekt mohl být vysoký až půldruhého metru. Bohužel byla pokladnička zničena již před rokem 1964.²⁵⁾

Ve středu klenby hlavní lodi lze rozpoznat výjev Apoteózy sv. Anny, sv. Jakuba Staršího

a sv. Jáchyma, jehož autorem je snad římský malíř Giovanni Carlone (Joan Carlin),²⁶⁾ který údajně ve Staré Vodě pracoval na nějakém bližší nespecifikovaném obraze před srpnem roku 1688. Stěny klenby vymaloval Josef Kristen v roce 1875 freskami s náměty ze života P. Marie (Zvěstování Páně, Navštívení P. Marie, Útěk do Egypta a Dvanáctiletý Ježíš v chrámě). Strop lodi odděluje jeden metr široká římsa s bohatou štukovou výzdobou, pod ní se nacházejí čtyři fresky tehdy známých světadílů (Evropa, Asie, Afrika a Amerika) s nápisy ARBOR OLYMPI / NEMINI NEGAT / NESCIA LUTI / ARCET ET ABIGIT, tj. Strom Olympu / Nikomu neodpírá / Neznalá špíny / Zapuzuje a odhání. Hesla vyjadřují důvody a rozšíření úcty sv. Anny, první písmena dávají jméno ANNA. Pravděpodobným autorem fresek je Carlo Passano. Fresky čtyř evangelistů umístěné níže namaloval v roce 1796 za peníze z odkazu Barbory Winklerové²⁷⁾ z Olomouce fulnecký malíř Johann Georg Fröml.²⁸⁾

Původní kostelní okna z roku 1687, pro něž se dováželo sklo na saních z Mnichova u Vrbna a na místě se spojovalo olovem, byla nahrazena ve třicátých letech minulého století.²⁹⁾

Na kůr a do věží se přicházelo točitými schody. Positiv z dílny kroměřížského mistra Jakuba Antonína Casparida starovodskému kostelu daroval v roce 1690 biskup Karel z Lichtensteina-Castelkornu. Positiv byl zdoben malbami Godefrieda Heriberta. Až v roce 1714 dodal do kostela první varhany olomoucký varhanář Anton Georg Schack. Tyto varhany opravovali varhanáři pracující v okolí, tak např. roku 1792 Franz Schwarz ze sousedního Města Libavé a v roce 1842 Florian Geisler, varhanář z Kepřovic (Geppertsau). Schackův nástroj v roce 1903 nahradil moderní čtyřřadový rejstříkový nástroj firmy Rieger v Krnově, jehož nárys i dispozici navrhl olomoucký dómský varhaník Josef Nešvera.³⁰⁾ Tyto varhany odvezl v roce 1955 litovelský kronikář ing. Karel Obšil do kostela sv. Filipa a Jakuba na Starém Městě v Litovli, kde jsou dosud. Němečtí rodáci vyslovili přání vrátit je zpět na starovodský kůr, s litovelskými by se jistě velkoryse vyrovnali, ovšem v případě uskutečnění tohoto úmyslu by tyto varhany pro kostel sv. Jakuba Většího a sv. Anny přínosem nebyly. K vybavení kůru patřily např. housle, tympány, violon, violy, violoncella, fagot, lesní rohy, hoboje, klarinety a trubka a samozřejmě i notový materiál. Za piaristů se o hudební produkce starali prefekti kůru, regenschori a varhaníci. Na základě žádosti z roku 1791 byl kůr rozšířen, jeho dosavadní rovná linie byla zaoblena a ozdobena olomouckým štukátem Böhnertem, sochařskou výzdobu na něm provedl Nikodem Widemann.

Počet zvonů na obou věžích se také průběžně měnil. Ty, které byly pořizovány pro starovodský

kostel, bývaly zasvěceny nejčastěji patronům kostela. Nejstarší zvon pocházel ze staré kaple sv. Anny, další tři zvony přidal roku 1688 biskup Lichtenstein. V roce 1787 přišel příkaz gubernia, že mohou být z Olomouce odebrány dva zvony ze zrušených olomouckých kostelů sv. Petra (Mistr Václav, 1485) a sv. Blažeje (Franz Ilenfeld, 1552),³¹⁾ což se také stalo. Některé zvony byly rekvírovány v průběhu obou světových válek.

Na pravé věži se nacházely masivní železné hodiny³²⁾ se čtvrt hodinovým a hodinovým bitím zhotovené roku 1729 v Uherském Brodě, jejichž číselník s příslušenstvím byl na jihozápadní a jihovýchodní straně. Toto byly již druhé hodiny v pořadí. Při rekonstrukci kostela v devadesátých letech minulého století se na věže kostela nevrátily ani hodiny ani zvony. V plánu tehdy pravděpodobně nebylo ani pozlacení obou patriarších křížů na věžích.

V každém piaristickém kostele i klášteře bývala kopie obrazu tzv. P. Marie Římské, resp. Alma Mater Bonorum Studiorum Scholarum Piarum Regina, jehož prototyp je vystaven v Římě v řádovém kostele sv. Pantaleona. Oba starovodské obrazy P. Marie Římské byly dílem Eliase Finsterwaldera,³³⁾ jeden z nich je deponován v rezidenci premonstrátů na Svatém Kopečku. Posledním obrazem v našem výčtu je tzv. velkopáteční obraz s námětem UKřižovaného Krista, který býval součástí inventáře každého kostela. Pro starovodský kostel ho v roce 1824 namaloval místní kněz P. Florentius Vybíral,³⁴⁾ malíř Josef Kristen zakrátko obraz restauroval.

Dodejme ještě, že v roce 1967 byl kostel zapsán do seznamu nemovitých kulturních památek pod pořadovým číslem 1874.

1) Více viz Bombera, Jan – Krejčová, Jana: *Stavba kostela sv. Jakuba Většího a sv. Anny ve Staré Vodě na Olomoucku*. In: *Vlastivědný věstník moravský*, r. LI, 1999, č. 3; Bombera, Jan a kol.: *Poutní místo Stará Voda*. Památkový ústav v Olomouci – Danal, Olomouc 1997. – Z kostela sv. Anny pocházela kniha kostela sv. Anny (Kirchen St. Anna Buch, N. 1 Kirchenrechnungsbuch vom J. 1557–1675).

2) V roce 1589 vedl procesí do Staré Vody, při té příležitosti konsekroval v sousedních Vojnovicích kostel Nejsvětější Trojice, který nechal vystavět.

3) Práce započaly již v roce 1682, o stav peněžních prostředků se zajímal již v roce 1679.

4) Rodem ze Švýcar, žil 1629–1702. – I dále se v textu vyskytne řada jmen osob, které připomínáme s vědomím jejich zásluh na vzhledu kostela a dalších popisovaných objektů.

5) Až v roce 1932 je plechem pobil Josef Horwath z Města Libavé.

6) Kostel je téměř 40 metrů dlouhý a 26 metrů široký, uvnitř je 25 metrů vysoký. Věže v průčelí

jsou vysoké 50 metrů. – V roce 2008 můžeme vzpomenout 420. výročí postavení kostela.

7) Není známo, kdy byla tabule odstraněna. Jisté je, že ve třicátých letech minulého století, kdy probíhala rekonstrukce, nade dveřmi, jak víme z fotografií, nebyla.

8) Na úhradu nákladů na opravu věží byla vypsána sbírka, částkou 400 fl. údajně přispěla také císařovna.

9) Nejde o zvětšeninu milostné sošky sv. Matky Anny Starovodské, ale o ikonograficky zcela odlišný typ.

10) Andreas Alio, rodem ze Švýcar, měšťan kroměřížský, žil 1643–1698.

11) V sedmdesátých letech ji restaurovala akad. mal. Mirka Trizuljaková, na počátku devadesátých let byla freska téměř nepoškozená.

12) K položení nové dlažby se přikročilo v roce 2002, finanční tíhu nesl německý spolek založený za účelem znovuoobnovení starovodského areálu, viz níže. Pravděpodobně nedodržení správného technologického postupu při kladení dlažby byla odvedena nekvalitní práce, způsob nápravy se zdá být zatím nevyřešen. Mnozí z rodáků se vzhledem ke svému věku a našemu přístupu k práci nápravy již nedožijí.

13) Eduard Zbitek, výrobce přenosných skleněných oltářů, Božích hrobů a Lurdských jeskyní sídlil v Olomouci v Pekařské ulici.

14) ThDr. Alois Richter, žil v letech 1884–1958. – P. Richard Wagner, OMI, poslední starovodský superior, žil v letech 1905–1979.

15) O inventáři a mobiliáři kostela, který se zachoval, více viz Krejčová, Jana: *Dochovaný inventář a mobiliář kostela Sv. Jakuba Většího a Sv. Anny ve Staré Vodě*. Rukopis, 2006.

16) P. Jan Bartek (1911–1985), děkan kolegiální kapituly u sv. Mořice v Kroměříži, administrátor farního úřadu u Blahoslavené P. Marie tamtéž.

17) Akad. mal. Karel Benedík, působil ve Veselí nad Moravou, zemřel krátce po dokončení práce na starovodském obraze.

18) Antonín Martin Lublinský, CSA, žil 1636–1690.

19) Elias Finsterwalder žil v letech 1650(?)–1702.

20) ZAO, Arcibiskupská konzistoř, sign. G 6, Pořizování, opravy a svěcení soch, obrazů, pomníků, křížových cest a zvonů, 1851–1921, karta 4932.

21) Obraz anonymního umělce byl roku 1858 (1857?) opraven malířem Josefem Kristenem za honorář 24 zlatých. – Josef Kristen (Christen), narodil se roku 1818 v Moravském Berouně.

22) Obraz sv. Josefa Kalasanského, který vlastnili kroměřížští piaristé, namaloval Josef Stern, v lipenské koleji měli portrét zakladatele řádu od olomouckého malíře Josefa Františka Pilze (žil 1711–1797).

23) Joachim a s. Anna, vl. jm. Johann Schenk, žil 1731–1799.

24) Johann Georg Haan se narodil roku 1737.

25) Fotografie z archivu Národního památkového ústavu, odborného pracoviště v Ostravě (1964) a Waltera Stechera (1968).

26) Giovanni Carlone, pocházel z ligursko-piemontské rodiny malířů a sochařů, působil ve službách biskupa Karla z Lichtensteina-Castelkornu, žil v letech 1636–1713.

27) Táž Barbora Winklerová darovala v roce 1793 kostelu sv. Petra a Pavla v nedalekých Hraničnických Petrovicích obraz hlavního oltáře od Paula Trogera (ZAO, Arcibiskupská konzistoř, Inventář kostela a fary z roku 1804, karton 8293). Paul Troger žil v letech 1698–1762.

28) Žák olomouckého malíře Josefa Sadlera, žil v letech 1754–1814. Autor rozsáhlého díla, na Libavsku využily jeho služby též kostely v Barnově (Bernhau), Rudoltovicích (Rudelsau) a Velké Střelné (Gross Waltersdorf).

29) 16. června 1931 nabízel své služby umělecký ateliér pro malbu skla Johann Říha v Brně. Zasklívaly se tři okna v presbytáři a šest v hlavní lodi. – Zámečnické práce na původních oknech vykonával zámečnický a jehlář z Vyškova Georg Andreas Pöhr, železné rámy oken zhotovil Tobias Werner, zámečnický z Kroměříže. – Kostel ve Staré Vodě je zobrazen na kostelním okně v Oberlaisu

(Rakousko), které bývalému starovodskému knězi P. Johannu Nepomuku Zwerenzovi, OMI darovali jeho někdejší farníci ze Staré Vody. Na dalších oknech jsou kostely v Rudoltovicích a Vojnovicích.

30) Josef Nešvera, skladatel, dirigent, hudební pedagog, žil v letech 1842–1914.

31) Zvon od sv. Petra je zavěšen na věži kostela sv. Vavřince v Přerově, zvon od sv. Blažeje visí v Červené Lhotě u Třebíče.

32) Státní okresní archiv v Olomouci (dále jen SOKAO), Farní úřad Stará Voda, O 7–27, XI, Výpis z piaristické kroniky, karton 6.

33) Řezáč, František: *Příspěvek ke stavebně-historickému vývoji kolejního kostela ve Staré Vodě*. In: Zprávy KVM v Olomouci, 1981, č. 210.

34) P. Florentius Vybíral, SchP, rektor koleje a farář, žil v letech 1823–1881. Zemřel a je pohřben ve Staré Vodě.

Ambit, kramářské boudy

Ze tří stran lemovala nejbližší okolí kostela přizemní křížově klenutá chodba, otevírající se do vnitřní strany arkádami a za presbytářem kostela v nároží zalomená. Čtvrtá strana nádvoří byla od vnějšku oddělena vysokou zdí. Odtud se do kostelního nádvoří vjíždělo a vcházelo centrálně umístěným průjezdem zakončeným trojúhelníkovým štítem a opatřeném dřevěnou branou. Dva menší zaslepené

Štuková výzdoba na oblouku kaple sv. Josefa. 30. léta 20. století. Foto archiv Slezského zemského muzea v Opavě.

vchody byly naznačeny v nárožích. K vnější straně ambitu naproti klášteru byly přistavěny kramářské boudy, ve kterých se prodávaly devocionálie. Další boudy byly roztroušeny kolem hlavní cesty. Poslední zprávu o kramářských boudách máme z 9. dubna 1946, ze které vyplynula snaha Místní správní komise ve Staré Vodě o jejich renovaci, ovšem Ústřední ředitelství arcibiskupských statků v Kroměříži tehdy uvažovalo o jejich novém umístění.¹⁾

Ambit byl dokončen před zimou roku 1691. Konaly se zde české bohoslužby (pokud byly zároveň v kostele bohoslužby německé), slavil se svátek Božího Těla (proto v něm byly umístěny čtyři oltáře, ale také zpovědnice), chodba sloužila poutníkům jako ochrana proti dešti či slunci i jako noclehárna. Na stěnách byly zavěšeny obrazy jednotlivých zastavení Křížové cesty²⁾ a votivní obrazy a obrázky. Bezprostřední okolí kostela bylo původně obklopeno hřbitovem. Do krypty pod ambitem se od roku 1696 pohřbívali laici, od roku 1715 i řádoví kněží. Posledním pohřbeným byl P. Procopius a s. Matthia, SchP, hudební skladatel, starovodský prefekt škol a regenschori.³⁾

S likvidací obecního areálu, umístěného od roku 1851 v jihozápadním koutě ambitu, se začalo v červnu 1905, na jeho místě byla zřízena Lurdská jeskyně. Do ní byla v ceně 1.600,- Kč zakoupena cementová polychromovaná socha P. Marie Lurdské z pražské dílny Josefa Krejčíka. Vlastní jeskyně byla vyzděna z tufových kamenů (dovezených snad z nedalekého Malého Roudného), výjev doplňovala socha klečící sv. Bernadetty. Celé dílo bylo posvěceno 26. července roku 1909. Ve dvacátých letech minulého století byla do ambitu umístěna také socha sv. Anny, zv. Stančíkova (viz níže) a v roce 1929 byla komora v ambitu adaptována na Olivovou horu se sochou Krista a anděla, které zhotovil bruntálský sochař Alois Böhm.

1) ZAO, Ústřední ředitelství arcibiskupských statků v Kroměříži, inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4, Korespondence o stavbách a budovách, 1924–1948, karton 3409. Plánovala se postavit řada dvaceti dřevěných bud po levé straně cesty směrem ke studánce, tj. za prvním stavením (č. 45, Jilg), přibližně před místem, kde se Lazský potok spojuje s potokem Starou Vodou.

2) V průběhu let vzniklo několik zpracování, např. roku 1851 světil starovodský rodák P. Ernst Gockert, OFMCap na plechu malovanou Křížovou cestu od Josefa Kristena, v roce 1892 byla zavěšena Křížová cesta provedená dle Josefa Führicha, jiná(?) verze Křížové cesty je deponována v bazilice Navštívení P. Marie na Svatém Kopečku.

3) P. Procopius a s. Matthia, SchP, vl. jm. Matěj

Semm, zemřel 21. srpna 1782 ve věku 47 let.

Kaple v ambitu

Uprostřed severozápadní strany ambitu vybudovali otcové obláti tři moderní kaple. První kaple byla zasvěcena rolnickým patronům sv. Isidorovi, Notburce a Vendelínovi. Prostřední kaple Smrti sv. Josefa sloužila místním věřícím v zimních měsících k bohoslužbám, její výška činila sedm metrů.¹⁾ V poslední kapli zasvěcené Bolestné P. Marii bylo umístěno sousoší Piety. Zhotovení odpovídajících soch určených do všech kaplí bylo zadáno brněnskému řezbáři Heřmanu Kotrbovi.²⁾ Stavební práce započaly v roce 1935, na patrocinium kostela roku 1936 kaple vysvětil Prof. ThDr. Ferdinand Černík³⁾ z Olomouce (česky) a starovodský superior P. Theodor Riekenbrauck, OMI⁴⁾ (německy). Sochy byly ze Staré Vody po vzniku vojenského újezdu Libavá odvezeny a uloženy na bezpečném místě.⁵⁾

1) ZAO, Arcibiskupství olomoucké, inv. č. 2637, Zprávy o oblátech, 1922(!)–1948, karton 1039.

2) Rodinnou firmu založil Viktor Kotrba, štafíř a konzervátor. Jeho syn Heřman se specializoval v sochařsko-řezbářském oboru, v Brně působil od roku 1935.

3) ThDr. Ferdinand Černík, profesor reálky v Olomouci, narozen 1862, vysvěcen 1885, zemřel 1948.

4) P. Theodor Riekenbrauck, OMI, dřívější superior starovodského kláštera oblátů, žil v letech 1884–1967.

5) Více viz Krejčová, Jana: *Dochovaný inventář a mobiliář kostela Sv. Jakuba Většího a Sv. Anny ve Staré Vodě*. Rukopis, 2006.

Kolej otců piaristů, klášter sv. Anny, č. 32

Formálně byla kolej ustavena teprve posledním zvýšením předchozích nadací, které jí poskytl biskup Karel z Lichtensteina-Castelkornu. První nadace z 19. října 1690¹⁾ ve výši osmi tisíc zlatých rýnských byla určena na vydržování tří kněží a jednoho laika či klerika. Druhá listina z 9. ledna 1693 přiznávala dalších osm tisíc zlatých rýnských na vydržování dalších čtyř kněží. Poslední listinou z 29. ledna 1695²⁾ rozšířil biskup půl roku před svou smrtí nadaci o deset tisíc zlatých rýnských a o další čtyři kněze a vypočetl všechny povinnosti piaristů, týkající se bohoslužeb a duchovní správy. Kolej, zbavená nadacemi jakékoliv hrozby, byla teprve touto listinou formálně ustavena a piaristé byli opatřeni všemi výhodami, privilegii a právy, kterých i na jiných místech jejich řád požíval.

Základní kámen ke koleji byl slavnostně položen 15. července 1692, k němu byly vloženy dvě tabulky s textem: cínovou tabulku dodali otcové

piaristé a stříbrnou poslal biskup Lichtenstein. Projekt koleje se třikrát pozměnil a když v září roku 1700 skončily práce na jejím čtvrtém křídle, byla tato dokončena. Jednopatrová čtyřkřídlá budova koleje stála na mírně obdélném půdorysu, délka hlavního průčelí činila asi 32 metrů (jeho hloubka snad 12 až 15 metrů), délka postranních křídel přibližně 40 metrů. Poslední vnější i vnitřní opravy kláštera vykonali otcové obláti ve třicátých letech minulého století.

V roce 1719 dostal vstup do koleje novou podobu. V ose průčelí byly před něj postaveny kamenné schody a nad vchod byl umístěn znak piaristického řádu vytesaný do kamene.³⁾ V kartuši umístěné níže byl nápis HoC / DIVo noMlne / teCtI tv / tlqVe (chronogram 1719), což značí Tímto Božím jménem mají být všichni chráněni. Na klenáku bylo písmomalířsky napsáno číslo domu: Nro / 32. Piaristický znak je na svém místě naposledy fotograficky dokumentován v roce 1950, kartuš v roce 1964.⁴⁾ Fragment kartuše a klenáku z rumiska vyzvedli skauti z 19. střediska Junáka Velký Týnec, nyní jsou oba kamenné prvky uloženy na nádvoří kostela.

Za otců piaristů byly místnosti v koleji přizpůsobeny výuce a bydlení (školy byly v dolní chodbě), refektář, domácí oratoř (kaple) a knihovna, která obsahovala i staré tisky, z nichž některé koleji daroval biskup Lichtenstein již v roce 1690. Pro domácí kapli byla upravena místnost o šíři dvou oken v prvním poschodí rizalitu, který vystupoval z osy jihozápadního křídla. Tato dvě okna (mezi nimiž v kapli stál oltář) byla obláty opatřena vitráží s motivem Sv. Anny vyučující P. Marii (vpravo) a Sv. Jakuba Většího (vlevo). V těsné blízkosti stály budovy hospodářského zázemí včetně místnosti určené pro vaření piva.⁵⁾ V letech působení redemptoristů, emauzských benediktinů a oblátů (1922–1946) byl klášter uzavřen s výjimkou krátkých období, kdy v něm mimo řeholníků byla ubytovaná jednotka wehrmachtu, lidé na útěku před frontou nebo v něm byl umístěn domov pro staré lidi.⁶⁾

Již v roce 1695 dodal Elias Finsterwalder pro kolej portrétní obraz biskupa-zakladatele, tj. Karla z Lichtensteina-Castelkornu. Do refektáře koleje piaristé pořídili obraz sv. Brunona (1706) a sv. Jana (1710),⁷⁾ 20. března 1719 věnoval koleji obraz sv. Anny a sv. Jáchyma dvorecký farář P. Jan Augustin Nebuský. Chodby koleje a pokoje hostů zdobily obrazy hlavních evropských měst.⁸⁾ Výše zmíněnému obrazu sv. Josefa Kalasánského tvořil protějšek obraz P. Marie s Dítětem, obě díla byla adjustována v oválných rámech. Na jedné z mála fotografií interiéru kláštera je čitelná výrazná malba stěn a štuková zrcadla v jídelně, které obnovili obláti.

4. května 1945, tj. v den, kdy v jiných letech začínala poutní sezóna, vyhořel po náletu

sovětských osvoboditelů klášter, a to včetně prvního patra. Největší ztrátou bylo zničení tam umístěné knihovny s jejími šesti tisíci svazky.⁹⁾ Z klášterní kaple zůstal pouze obraz Ecce Homo,¹⁰⁾ který byl zavěšen nad oltářem. Hašení bylo problematické, v době požáru v obci mnoho obyvatel nebylo, muži a chlapi byli na frontě, ženy a dívky se ukrývaly před Rusy. Navíc následovalo rabování. Tehdejší superior P. Richard Wagner, OMI, neprodleně zahájil přímo s arcibiskupem Leopoldem Prečanem jednání o opravě objektu. Po složitých jednáních opravné práce začaly, ale byly z důvodu zřízení Vojenského výcvikového tábora Moravský Beroun téměř před dokončením zastaveny.¹¹⁾ Objekt měl zůstat zachován k poutním účelům(!), armáda ho nehodlala užívat. Klášter postupně chátral, nejpozději v roce 1964 čnely do prostoru jen vnější obvodové zdi. Nakonec bylo jeho zdivo 5. června 1969 odstřeleno. Tehdy spadla i střecha ambitu, prasklo zdivo kaple sv. Josefa a narušily se fresky v kostele. Z kláštera již zůstala jen hromada rumiska.

1) ZAO, Arcibiskupství olomoucké, poř. č. 1175, inv. č. 1100, sign. F II c 8.

2) ZAO, Arcibiskupství olomoucké, poř. č. 7895, inv. č. 7927, sign. M II a 9/5, tam více i o listině z roku 1693.

3) Uložen ve Vlastivědném muzeu v Olomouci (Kubešová, Irena Marie: *Inter arma silent musae – k historii koleje piaristů ve Staré Vodě*. In: Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci, 2004, č. 288. Tento příspěvek se v řadě konkrétních údajů týkajících se koleje neopírá o původní prameny, které autorka (někde i nepřesně) cituje, ale o v dobré víře autorce zapůjčený rukopis (Bombera, Jan – Krejčová, Jana: *Stará Voda. Poutní místo a jeho kulturní a společenský význam*. Olomouc 1995), opatřený bohatým poznámkovým aparátem. Kubešová bohužel také nesděljuje žádné podrobnosti k transferu znaku piaristů do Olomouce.

4) Fotografie ze soukromého majetku.

5) Místnost pro vaření piva byla zřízena roku 1711, pivo se vařilo až do šedesátých let 19. století. Stáj pro dobytek nechal postavit rektor P. Joachim a s. Anna (Schenk), SchP roku 1789.

6) SOKAO, Farní úřad Stará Voda, O 7–27, Doklady k matrikám r. o. ú., 1930–1946, karton 6. Tam uvedeno: 2. května 1945 tam zemřela Marie Jáklová z Dvorců (roz. Öhlerová, narozena 1. srpna 1868); v srpnu 1945 tamtéž zemřel Pavel Barak z Mřskles.

7) Není zřejmé, kterého sv. Jana.

8) Obrazy mohly být myšleny i rytiny, které piaristé s ohledem na slib chudoby, preferovali.

9) V přibližně stejnou dobu hořel kostel v sousední obci (Schönwald, Podlesí), o den později fara v nedalekých Hraničních Petrovicích

(mimo území Vojenského újezdu Libavá).

10) ZAO, Arcibiskupství olomoucké, inv. č. 2637, sign. G 6, Zprávy o oblátech, 1922–1948, karton 1039.

11) Ministerstvo národní obrany Ústřednímu ředitelství arcibiskupských statků v Kroměříži 30. října 1946. – K 13. listopadu 1946 bylo proinvestováno 246.777,60 Kč (ZAO, Arcibiskupství olomoucké, inv. č. 24 140, sign. LŘ 12/4, Korespondence o stavbách a budovách, 1924–1948, karton 3409). – Zřízení Vojenského výcvikového tábora Moravský Beroun schválila vláda 15. září 1947 s platností od 15. října.

Klášterní zahrada, dvůr a hospodářské zázemí kláštera¹⁾

První zmínka o zamýšlené zahradě, resp. jejím pozemku, je již z dubna roku 1694. V květnu roku 1702 se začalo snad též dle Tencalova projektu se stavbou jedné ze zdí, které, opatřeny mělkými lizénami, lemovaly její celý obvod.²⁾ Práce trvaly do roku 1709, tehdy byly také v jihovýchodním a jihozápadním koutu zahrady postaveny dvě

Ambit. 30. léta 20. století.

Foto archiv Slezského zemského muzea v Opavě.

besídky s výraznými mansardovými věžemi³⁾ a terén zahrady byl upraven. Snad tyto besídky nebo domeček zřízený roku 1715 v jednom z koutů(!) zahrady sloužily piaristům a jejich hostům k rozptýlení a jejich žákům k deklamacím.⁴⁾ Zahrada byla určena k rekreaci, žákovským produkcím, pro pěstování zeleniny, ovoce a květin. Proto byla rozdělena do několika částí: prostor po stranách kláštera byl využitý jako hospodářský dvůr, do kterého se vjíždělo dvěma branami (částečně byl zastavěn stodolami a stájemi). Za klášterem následovala užitková, tj. zelenářská a bylinářská zahrada, která byla v posledních letech změněna na ovocný sad. Dvoumetrovým valem a kamennou zídou byla oddělena od okrasné zahrady, na kterou navazovala stejným způsobem oddělená poslední část, tj. štěpnice. Střední okrasnou část upravil v barokním stylu zahradník řádu německých rytířů Johann Georg Springer v roce 1713. Náklady spojené s vybudováním vyzděného rybníčka (vivaria), jehož tvar a zasazení do prostoru zahrady si můžeme na místě ověřit, uhradil tehdejší šternberský hejtman Martin Maxmilián Steffek. Rybníček měl dostatek vody díky kanálu, který ji od roku 1708 přiváděl z podmáčené louky na stráni nad zahradou. V průběhu staletí se vzhled zahrady pochopitelně měnil,⁵⁾ přesto ještě z plánů pořízených v souvislosti s opravou kostela a kláštera v roce 1935 je zřejmé, že si okrasná zahrada zachovala hlavní geometrické řešení. Základní rozvržení celého pozemku je patrné dodnes.

1) Více viz Krejčová, Jana: *Klášterní zahrada ve Staré Vodě*. Rukopis odevzdán do tisku v září 2005. (Vlastivědný věstník moravský.)

2) Obvodové zdi byly asi metr široké, jejich výška činila tři metry, strana obrácená ke kostelu byla široká asi 62 metrů, delší strany pozemku měřily přibližně 146 metrů (půdorys lichoběžníku), na konci měřila zahrada přibližně 70 metrů.

3) Výška věží dosahovala více než osmi metrů.

4) V kronice piaristů jsou záznamy o hudebních a divadelních (deklamace, hry, dramata) produkcích, více viz Bombera, Jan a kol.: *Poutní místo Stará Voda*. Památkový ústav v Olomouci – Danal, Olomouc 1997. Tam Bombera, Jan: *Školní divadlo*; Bombera, Jan: *Hudební činnost piaristů*. – V současné době se velmi dobře pokouší o interpretace piaristických hudebních skladatelů Mgr. Tomáš Hanzlík, PhD. s Ensemble Damian, který diriguje Mgr. Marek Čermák.

5) Bylo běžné, že o zahradu se starali frátrři, nejméně od roku 1936 měl zahradu již v péči civilní zahradník, kterým byl místní občan Franz Schenk. Nelze vyloučit, že se v letech 1911–1912 na její úpravě podílel místní okrašlovací spolek, který tehdy vedl zdejší rodák a kněz P. Wilhelm Schwarz.

Studna na nádvoří koleje (kláštera)

Břidlicí vyzděná studna na bývalém klášterním nádvoří patří k několika zachovalým památkám. Vykopána byla v roce 1695, v roce 1713 ji piaristé opatřili zařízením pro odběr vody, v roce 1844 byla nad ní postavena střecha a studna byla studnaří z Kepřovic vyčištěna. Doposud je zčásti naplněna vodou, její hloubka se ale nedá odhadnout. Kamenná zídka, vystupující nad terén byla v rámci rekonstrukčních prací v devadesátých letech 20. století opravena.

Sochy před kolejí (klášterem)

První sochy, tj. sv. Jana Nepomuckého a sv. Judu Tadeáše, nechal u schodiště koleje v květnu roku 1703 postavit kapitán Christian Holer(?) z Waltersdorfu.¹⁾ Jejich osud není znám.

V roce 1720 nechali piaristé před kolejí postavit sochy Krista Spasitele (vlevo od vstupu do kláštera) a P. Marie (Immaculaty, vpravo) od olomouckého sochaře Jana Sturmara. Jejich pořizovatelem byl kožešník Christian Kremnitzer z Města Libavé, pravděpodobně otec novokněze-piaristy P. Antonína Basila Kremnitzera, který právě v tomtéž roce složil v lipenském klášteře slavné sliby. Teprve v roce 1769 byla řada soch doplněna o sv. Jana Křtitele (první zleva) a sv. Josefa, Pěstouna Páně (poslední v řadě). Jejich autor není znám. V roce 1932 sochy opravoval kameník Oldřich Veselý z Ivanovic na Hané. Všechny plastiky, ač bylo v roce 1966 jednáno o jejich přemístění do Vlastivědného muzea v Olomouci, byly zničeny. V roce 1964 byly prokazatelně obě starší sochy bez hlav a rukou. Ještě v roce 1971 se plánoval transfer tří(!) soch od kláštera a dvou soch z průčelí kostela do lapidária Vlastivědného muzea v Olomouci, k čemuž však nedošlo (Zápis z kontrolního dne 21. září 1971).

1) Gross Waltersdorf, tj. Velká Střelná, obec na libavském panství.

Kaple sv. Anny nad Královskou studánkou¹⁾

Na levém břehu potoka Staré Vody, lemovaném alejí kaštanů, v místě, kde od roku 1703 stála kaple sv. Anny, zatím nacházíme jen přízemní zdivo.²⁾ Připomeňme, že kaple s velkou cibulovitou věží, postavená na místě starší stavby, byla dokončena 16. července 1703. O její stavbu se zasloužil olomoucký světicí biskup Ferdinand hrabě Schröffel ze Schröffenheimu.³⁾ Místo si prohlédl hned dvakrát po sobě, a to roku 1699 a o rok později. Zhotovením plánu na její stavbu a řízením stavebních prací pověřil zednického mistra Petra Techeta z Budišova, práce řídil stavitel Mathes Partsch, tedy dvojice již ověřená stavbou kostela. Náklady byly uhrazeny z kostelních příjmů, resp. věřícími.

Nejvzácnějším předmětem v kapli byla gotická socha sv. Anny Samotřetí,⁴⁾ umístěná na oltářní mense. Po palci sv. Anny údajně stékal pramen vody, která pak protékala rourou vedenou zdívelem a vyvěrala vně kaple, tekla do bazénu a dále do rybníku, kde mohla být využita i na koupání. Nad oltářem visela lampa, na stěnách bylo množství obrázků přinesených poutníky, kolem zdí bývaly předměty, zanechané zde uzdravenými prosebníky. V 19. století kapli vymaloval berounský malíř Josef Kristen.⁵⁾ Charakteristická věž kaple nenesla žádné zvony.

Okolí kaple bylo krásně vysazenými stromy, cestu k soše sv. Anny⁶⁾ směrem k Vojnovicím lemovala v roce 1884 vysázená alej javorů. V milém prostředí poblíž studánky se v meziválečných letech nacházela školní zahrada.

1) Pověsti o vzniku Královské studánky a další podrobnosti viz např.: Krejčová, Jana: *Královská studánka s kaplí Sv. Anny ve Staré Vodě (1703–2003)*. 19. středisko Junáka Velký Týnec, Velký Týnec 2003.

2) Rekonstrukce kaple bude po dlouholetém snažení PhDr. Jana Pečínky, vedoucího 19. střediska Junáka Velký Týnec a starovodského rodáka Prof. Dipl.-Ing. Hellmuta Loserta z Mnichova, který je autorem plánu rekonstrukce, dokončena na jaře roku 2007 a u příležitosti svatoanenské pouti bude vysvěcena. Bohužel Prof. Losert zemřel 14. prosince 2006 v Mnichově (narozen 3. prosince 1928 ve Staré Vodě). Při přípravných pracích byl skauty odkryt kámen s nápisem A.L.T. ... / 1904, který byl do zdíva zasazen v uvedeném roce, kdy nechal studánku opravit P. Robert Soukup, SchP.

3) Ferdinand hrabě Schröffel ze Schröffenheimu (žil 1645–1702, v úřadu 1696–1702), sběratel obrazů, od roku 1667 do konce svého života byl farářem u sv. Mořice v Olomouci, kde svým nákladem obnovil budovy fary. Dokončení stavby kaple ve Staré Vodě se nedožil.

4) Socha je popsána takto: dřevo, poloplastika, výška cca 120 cm, novější nátěr. Bližší zkoumání není možné pro nepřístupnost místa (Kotrbová, Anna Marie: *Pozdně gotická plastika na Moravě*. Brno 1950. Disertační práce).

5) Malíři tehdy ovládali obojí malířské řemeslo, tj. malování obrazů i stěn.

6) Více viz níže.

Kamenná socha sv. Anny¹⁾

Místem, kde se zastavovala procesí přicházející ve směru od Města Libavé, je Anenský kopec, kde byla 26. července 1893 posvěcena za přítomnosti dvanácti kněží a více než 1400 poutníků socha sv. Anny s dívkou Marií. Pořídil ji zbožný Josef Stančík z Bilan u Kroměříže, vytesal kroměřížský kameník

Antonín Beck. Socha se stala jedním ze symbolů Staré Vody, např. se opakovaně reprodukovala na pohlednicích a devočních obrázcích. V roce 1922 byla nahrazena obdobnou sochou (akad. sochaře J. Neumanna z Kroměříže, 1919), původní socha byla přesunuta do ambitu. Nad novou sochou sv. Anny byla vystavěna kamenná jeskyně, opatřená kovovou bránou. Tuto sochu a bránu odvezl ze Staré Vody v roce 1964 do Kroměříže P. Jan Bartek, sv. Annu nechal postavit na balustrádu u kostela, brána je osazena v areálu farní zahrady.

1) Více viz Krejčová, Jana: *Kroměřížské poutě ke Sv. Matce Anně Starovodské (1716–2005)*. In: Státní okresní archiv v Kroměříži. Archivní sborník 2005. Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Kroměříž, XI. ročník, Kroměříž 2005.

Litinová socha sv. Anny

Tato litinová socha na kamenném sloupku stávala od roku 1847 na pozemku starovodského rolníka Franze Loserta. Vlastním nákladem ji pořídil stavitel Klos z Nového Jičína, vysvěcena byla 18. srpna 1847, udržovací listina byla sepsána 21. května 1849. V roce 1852 musela být z důvodu stavby cesty přesunuta na jiné místo, kde stojí dodnes.

Kříže

V katastru obce bylo v roce 1920 deset nadačních křížů, tři sochy a jedna polní kaple,¹⁾ udržovací fondy byly u sedmi křížů a tří soch.

1. Kamenný nadační kříž Franze Loserta.

2. Kamenný nadační kříž Josefa Schiffnera stojí na původním místě, na odstupňovaném hranolovém podstavci. Původní vrcholový kříž s korpusem se nezachoval, tyto prvky byly nahrazeny při restaurování památky v roce 1995. Na čelní straně nástavce nápis: Josef Schiffner / Stifter / 1866 / renoviert / 1995 / Hermine u. W. Schiffner / Ludmilla Schiffner / Stecher: / Mír na zemi / Frieden auf Erden. Na levé straně: Pane Bože, ochraň nás / od nemoci, války / hladu a bídy / a dej nám / náš chléb vezdejší. Na pravé straně totéž v jazyce německém.

3. Kamenný nadační kříž Rosalie Grohmannové.

4. Kamenný nadační kříž Franze Waltera.

5. Kamenný nadační kříž Johanna Senela.

6. Kamenný nadační kříž Amalie Gromesové.

7. Kamenný nadační kříž Sophie Potschové.

Pro nedostatek dokumentů nelze prozatím některé kříže blíže určit. Víme ale, že jeden z výše uvedených křížů byl spolu se starou lípou, tírnou lnu a rybníčkem součástí nejbližšího okolí Královské studánky. Jeho vzhled známe např. z pohlednice vydané před rokem 1922 Janem

Nepomukem Derkou na Svatém Kopečku. Trojdílný kamenný hranolový podstavec s půlkruhově zaklenutou mělkou nikou s reliéfem srdce nesl pravděpodobně železný kříž s korpusem, který stál na navršených kamenech (symbol Kalvárie). Nad prostřední římsou byla písmena IHS.

Dva z výše vyjmenovaných křížů stály při cestě ke studánce, první vlevo, tam, kde jsou dosud zbytky valounové podezdívky, druhý jen o několik metrů dále. Oba existovaly ještě kolem roku 1953, kdy byly zakresleny do speciální mapy.

8. Kamenný kříž zv. Školní či Žákovský stojí na původním místě na odstupňovaném hranolovém podstavci, na čelní straně opatřen oválnou kartuší lemovanou vavřínovými listy s letopočty 1944 / 1908 / 1996. Rok zřízení kříže (1844) je zachován na podstavci. Na levé straně nástavce je nápis: Pamětní kříž / obnoven žáky / ze / Staré Vody / 1996. Tentýž text v německém jazyce je vytesán na opačné straně. Dvě lípy, vysazené v roce 1908 na počest císaře Františka Josefa a jeho 60. výročí nastoupení na trůn, byly nahrazeny současnými stromy. Kolem kříže (jetelového typu) byl nízký litinový plot,²⁾ jehož fragmenty se zachovaly až do doby jeho obnovy, tj. do roku 1996. Tehdy byl sokl doplněn zřízeným nástavcem a křížem a novým litinovým korpusem, který nahradil původní kamenný. Svěcení vykonal tehdejší budišovský farář P. Josef Byrtus 26. července 1996.

9. Mramorový bílý kříž postavený pod jedlí v roce 1938 založila rodina Wilhelma Schiffnera z č. 18. V roce 1945 ho demolovali Rusové, zůstala po něm jen podezdívka z kamenných valounů.

10. Kříž jetelového typu z bílého mramoru s litinovým korpusem Krista stál v centru obecního hřbitova, jeho části se tam dosud nalézají.

Na skice josefského vojenského katastru je zakreslen kříž při cestě do Podlesí a na konci horní části obce. Před rokem 1913 stával ve Staré Vodě nadační kříž s nápisem: Salve, santa Crux! (Buď pozdraven, svatý Kříži!).³⁾ Dřevěný misijní kříž stával u vchodu do kostela od roku 1924. Postaven byl na památku misie konané v roce 1922. Zhotovil ho kolář Řehák, stromy na něj dodali rolník Mader ze sousedních Norberčan (Nürnberg) a vdova Losertová.⁴⁾

Jordanův kříž založený Victorií Jordanovou v roce 1850, jehož zbytky jsou blíže cesty z Vojnovic do Staré Vody, pravděpodobně patří do vojnovického katastru. Na fragmentech je nápis: Gestetet / fon Victoria Jordan / 1850.

1) SOKAO, Farní úřad Stará Voda, O 7–27, V f, Kanonické vizitace, 1848–1941, karton 2. –

Polní kaplí myšlena kaple nad sochou sv. Anny na Anenském kopci.

2) Pravděpodobně pořízený v rámci obnovy Staré Vody ve třicátých letech. Na jedné z fotografií je zachycen ještě s tyčkovým plotem.

3) Hoppe, Alfred: *Des Österreichers Wallfahrtsorte*. St. Norbertus Verlag, Wien 1913.

4) Losert, Adolf: *Wallfahrtsort „Sankt Anna“ Altwasser und seine Geschichte*. VI. n., Bayereuth 1980.

Památník padlým v první světové válce

Pořídila ho obec¹⁾ na památku jedenácti padlým občanům (a jednomu nezvěstnému) a zároveň se zavázala udržovat ho na své náklady. Památník z bílého kamene byl vztyčen na podezdívce z hrubých valounů. Desky z černého mramoru nesly jména padlých, vrchol byl ukončen černým německým křížem a letopočty 1914 / 1918 a památník byl obehnan nízkým kovovým plotem. Jeho svěcení se konalo 7. srpna 1921. Po skončení druhé světové války se zamýšlelo o zapsání dalších jmen padlých, okolí bylo upraveno nízkým stříhaným plotem. Na dobových fotografiích vidíme v popředí dva hroby s kříži z březového dřeva. Není jisté, zda pomník byl doplněn o asi pětadvacet²⁾ jmen mužů, kteří se nevrátili ze druhé světové války. Nejstarší z nich se narodil roku 1896, nejmladším bylo 19 a 20 let.

1) Parcela 21/2 (ZAO, Arcibiskupská konzistoř, sign. G 6, Pořizování, opravy a svěcení soch, obrazů, pomníků, křížových cest a zvonů, 1851–1921, karton 4932). Tam dále uvedeno, že pomník byl opatřen reliéfem hlavy Krista,

což na fotografii patrné není. Na plánu³⁾ obce je pomník zakreslen až za hřbitovem blíže k silnici z Města Libavé do Budišova nad Budišovkou.

2) Losert, Adolf: *Wallfahrtsort „Sankt Anna“ Altwasser und seine Geschichte*. Bayereuth, VI. n. 1980. Údaje se liší, na jiném místě se uvádí 11 padlých a 12 nezvěstných z celkem 69 mužů, kteří byli na frontu povoláni.

3) Stejně i na speciální mapě vydané kolem roku 1953 (výřez, soukromá sbírka).

Hřbitov

První hřbitov obklopoval kostel¹⁾ a částečně i místo při severozápadní vnější straně ambitu, kde od roku 1936 stály nové kaple. Od vsi byl oddělen zdí, na které se práce dokončily zároveň s pracemi na ambitu, tj. roku 1691. Sem se až do roku 1787²⁾ pohřbívali kněží i laici a samozřejmě i ostatní zde zemřelí. Nicméně ještě nejméně do roku 1996³⁾ stál na pozemku starého hřbitova podstavec s nápisem: Hier ruhen unsere / lieben / in einem Monat d. J. 1909 / entschlafenen Kinder / Marie Anna / Josefa Antonia / Kern / Ruhe samt ...⁴⁾

Nynější obecní hřbitov se nachází při bývalé poutní cestě na jihozápad od obce. V půdorysu tvoří pravidelný čtverec, zřízen byl roku 1849. Obehnan býval neomítnutou kamennou zdí, vchod tvořila dřevěná mřížová vrata, v jeho středu stával kříž.

Klášter sv. Anny. 30. léta 20. století. Foto archiv Slezského zemského muzea v Opavě.

Kaple sv. Anny nad Královskou studánkou. 30. léta 20. století.
Foto archiv Národního památkového ústavu, odborného
pracoviště v Brně.

Posledním řeholníkem pohřbeným na hřbitově ve Staré Vodě byl Fr. Emmeram Ruprecht, OSB, zemřelý 22. října 1928.⁵⁾ Pohřben zde byl i Oswald Kühnel⁶⁾ který zemřel 28. listopadu 1945 po těžkých poraněních hlavy, hrudníku, břicha a končetin, způsobených výbuchem granátu.

1) Vyobrazen je na jedné z miniatur, které jsou vloženy do soklu retabula oltáře sv. Anny v kostele P. Marie Sněžné v Olomouci a na řadě map a plánů obce.

2) Nařízení císaře Josefa II. ze 23. srpna 1784 přikazovalo uzavřít krypty a hřbitovy uvnitř obcí a zřídit nové v dostatečné vzdálenosti od obcí.

3) Fotografie, soukromý archiv.

4) Dle starovodských matrik zpracovaných Leem a Ritou Titzovými se Marie narodila 5. května 1898.

5) Fr. Emmeram Ruprecht působil ve Staré Vodě od 4. října 1922. – Jména pohřbených piaristů viz Bombera, Jan – Krejčová, Jana: *Piaristé zemřelí ve Staré Vodě*. In: Bombera, Jan a kol.: *Poutní místo Stará Voda*. Památkový ústav v Olomouci – Danal, Olomouc 1997.

6) Oswald Kühnel měl 15 let, narodil se 13. července 1930 (SOKAO, Farní úřad Stará Voda, O 7–27, Doklady k matrikám r. o. ú., 1930–1946, karton 6).

Rybníky

Rybník severozápadně od kostela vznikl vybíráním materiálu pro jeho stavbu. Ještě ve třicátých letech zabíral větší plochu než je nádvoří kostela. V roce 2005 ho vyčistili skauti z 19. střediska Junáka Velký Týnec. Druhý,¹⁾ menší, býval východním směrem od Královské studánky, resp. před tírnou lnu, která tu stávala do třicátých let minulého století. Třetí rybník vznikl v době sovětské okupace přehrazením Lazského potoka ve stejnojmenném údolí. Protože stavba neodpovídala normám, byl rybník vypuštěn.

1) Takto je zobrazováno okolí Královské studánky na devočních tiscích.

Obec, domy, obyvatelé

První písemná zmínka o obci, ležící v nadmořské výšce kolem 520 metrů, je z roku 1456, tehdy je obec (Altwasser) zmíněna v listině olomouckého biskupa Bohuše ze Zvole (1454–1457), a to v souvislosti s převodem majetku Vilémovi z Miličína. Český název obce byl poprvé zmíněn v roce 1651.¹⁾

Ochrana obce sv. Jakubem Větším se promítla v roce 1788 i do obecní pečeti, na které je světec vyobrazen se svým obvyklým atributem, tj. mečem, váhami (váží hříchy a dobré skutky poutníků) a třemi kvítky (bývají symbolem Nejsvětější Trojice).

Celkem osmdesát rodin bydlelo ještě v roce 1946 ve třiašedesáti domech v horní, střední a dolní části vsi. Starovodští opustili svou rodnou obec na základě Benešových dekretů. Prvních třicet obyvatel (jedenáct rodin) odešlo 7. července, dalších deset rodin (třicet obyvatel) 28. července, devatenáct starovodských rodin (devadesát osob) bylo odsunuto 30. srpna, 8. října svou obec opouštělo dalších třicet rodin, tj. 120 osob. Poslední tři rodiny, tj. deset osob, odešly v polovině října.

Správu obce převzala vojenská správa 1. května 1947,²⁾ 24. července téhož roku byla obec zabrána pro vojenské účely, úplně vysídlena, konfiskovaný majetek byl pod dozorem vojenské správy. Všechna obytná a hospodářská stavení, která ještě stála, byla demolována v roce 1965.

Z lásky ke staré vlasti a úcty ke sv. Anně založili někdejší obyvatelé Staré Vody podpůrný spolek³⁾ pro znovuoobnovení a údržbu starovodského poutního areálu. Jeho úkolem bylo podpořit restaurování interiéru kostela (včetně navrácení zachovaných varhan) a obnovení Královské studánky.

1) Spáčil, Vladimír a kol.: *Pečeti a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu*. Ediční rada MěstNV v Olomouci, Olomouc 1985.

2) ZAO, Ústřední ředitelství arcibiskupských

statků v Kroměříži, inv. č. 6250, sign. 3/15–17, Stará Voda, řád benediktinů a oblátů, karton 579.

3) Förderverein zur Renovierung der Wallfahrtskirche St. Anna zu Altwasser.

Správci poutního místa

Piaristé (řád zbožných škol, SchP)

Zakladatelem řádu, jehož úkolem byla výchova chlapců ke zbožnosti, dobrým mravům a vědění, byl sv. Josef Kalasánský (1556–1648). Piaristé měli výrazné zásluhy na příliv italských architektů a malířů do našich zemí a rovněž na export děl našich umělců do Říma.

První piaristé přicházející z Říma dorazili do Mikulova, kde byl založen první dům na našem území, 2. června 1631. Z italské Ancony donesli ostatky sv. Anny, jejichž část byla uložena v relikviáři v podstavci milostné sošky sv. Matky Anny Starovodské. Do Staré Vody byli první dva kněží povoláni biskupem-fundátorem Karlem z Lichtensteina-Castelkornu v roce 1690. Byli jimi první starovodský superior P. Josephus a s. Joanne, SchP¹⁾ a P. Joannes Leopoldus ab Omnibus Sanctis, SchP.²⁾ Jejich příchodem byl uveden v život Domus Veteroquensis, šestý piaristický dům na Moravě a jedenáctý v provincii Germania. Kolem ale v té době ještě nestála, ubytování byli zprvu u rychtáře a později v dřevěném domku. Před jejich příchodem byly bohoslužby ve Staré Vodě vykonávány libavským farářem, a to jen devětkrát ročně.

Piaristické gymnázium umístěné v koleji fungovalo do roku 1774, poté ho nahradily triviální a hlavní škola. Pro úpadek řádu, který způsobily reorganizace školských zařízení a nedostatek řeholního dorostu museli piaristé 26. července 1922 Starou Vodu opustit. Řád byl v našich zemích násilně zrušen v roce 1950, jeho činnost byla obnovena pod slovenskou provincií v roce 2004 ve Strážnici. Dnes je znovu řád a jeho naplnění živé, do piaristických škol na celém světě chodí tisíce dětí.

Jako učitelé³⁾ působili ve Staré Vodě např. matematik, fyzik a astronom P. Cassianus a s. Rosaria, SchP,⁴⁾ hudební skladatel P. Antonín Jan Nepomuk Brossmann, SchP,⁵⁾ P. Josef Václav Justin Michl,⁶⁾ profesor filologie a hrdina románu Terézy Novákové Drašar, či odborný spisovatel a hudební skladatel P. Zacharias a s. Elisabetha, SchP.⁷⁾ Do školních lavic zde zasedli např. pozdější „otec českého dějepisu“ P. Gelasius a s. Catharina, SchP, vl. jm. Job Felix Dobner (žil 1719–1790), zakladatel české numismatiky P. Adauctus a s. Germano, SchP, vl. jm. Michal Václav Voigt (žil 1733–1787), všem známý přírodovědec Silverius (Jan Evangelista) Purkyně,⁸⁾ olomoucký arcibiskup

Antonín Cyril Stojan⁹⁾ a mnozí další.

1) P. Josephus a s. Joanne, vl. jm. Jan Začka, zvaný též Hlatký či Latký, první starovodský superior, narozen 5. března 1645 ve Fulneku, zemřel 9. října 1696 ve Staré Vodě.

2) P. Joannes Leopoldus ab Omnibus Sanctis, vl. jm. Jan Jiří Sartorius (tj. Krejčí), kazatel, narozen v Gurgfeldu v Korutanech 14. září 1645, zemřel 14. dubna 1691, pohřben byl v kryptě kostela ve Městě Libavé.

3) Starovodskými (ale i lipenskými, kroměřížskými aj.) piaristy se zabývali především ThDr. Jan Bombera (od něhož v této kapitole přebíráme konkrétní data týkající se piaristů) a PhDr. Josef Svátek. Výčet jejich prací je značně obsáhlý, přesto uvádíme pro zajímavost jednu z posledních Bomberových vydaných prací, která se shodou okolností týká regionu Poodří: *Zapomenutí oderští rodáci*. In: Do nitra Askiburgionu. Sv. 8. Moravská expedice, Moravský Beroun 2000.

4) P. Cassianus a s. Rosaria, SchP, vl. jm. František Ignác Halaška (Hallaschka), který ve Staré Vodě i studoval. Narodil se v Budišově roku 1780, zemřel 1847. Byl rektorem pražské a později i vídeňské univerzity. Když zemřel, bylo v Praze zvoněno téměř všemi zvony.

5) P. Damasus a s. Hieronymo, SchP, vl. jm. Antonín Jan Nepomuk Brossmann, žil v letech 1731–1798.

6) P. Josef Václav Justin Michl, autor článku týkající se naší oblasti, tj. Helfenštýn na Moravě (Květy, 1834). Žil v letech 1810–1862.

7) P. Zacharias a s. Elisabetha, SchP, vl. jm. Christian Schubert, narozen 1701 v Budišově (nad Budišovkou), zemřel ve Staré Vodě na následky zranění způsobené pádem do vodní nádrže v klášterní zahradě.

8) Jan Evangelista Purkyně, po třech letech ze řádu vystoupil.

9) Antonín Cyril Stojan ve svém testamentu vyjádřil přání, aby po jeho smrti zvonily zvony i ve Staré Vodě.

Redemptoristé (kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, CSsR)

Cílem kongregace je evangelizace zejména na venkově, kterou redemptoristé provádějí pořádáním lidových misí a exercicií. Spravují též některá poutní místa. Kongregaci založil sv. Alfons z Liguori (1696–1787), šlechtic, kněz a biskup. Za druhého zakladatele je označován Moravan Klement Maria Hofbauer-Dvořák, CSsR (1751–1820).

Ve Staré Vodě redemptoristé zůstali velmi krátce, a to jen na výpomoc (od 23. července do 5. října 1922),¹⁾ proto tam po sobě nezanechali žádnou viditelnou stopu. O správu farnosti a chod poutí se starali P. Josef Klameth, CSsR, P. Jakub Kugler, CSsR a P. Joannes de Deo, CSsR (vl. jm. Paloch).²⁾ Nedostatek řádových kněží

byl hlavním důvodem k tomu, aby kongregace nepřevzala správu farnosti na delší dobu.

1) Již v září bylo jisté, že redemptoristé Starou Vodu opustí (ZAO, Arcibiskupství olomoucké, inv. č. 2637, Zprávy o oblátech(!), 1922–1948, karton 1039). Farnost jako provizor převzal P. Emil Pillich, farář v sousedním Podlesí, autor publikace *Poutní místo Stará Voda na Moravě. Dějiny a popis poutního místa*. Vita, Praha 1926 (totéž v němčině, 1925). Žil v letech 1881–1961.

2) Podrobněji viz Krejčová, Jana: *Působení redemptoristů a benediktinů ve Staré Vodě (1922–1930)*. Rukopis, 2005. I dále.

Benediktini (řád sv. Benedikta, OSB)

Tato ve své době jediná komunita na Moravě a ve Slezsku působila ve Staré Vodě od 4. října 1922 do 14. září 1930. V roce 1923 byla Stará Voda povýšena na převorství. Neprodleně po svém příchodu se benediktini, kteří byli místními vřele přijati, pustili do práce na úklidu a zvelebení areálu.¹⁾ Prvním kooperátorem se stal církevní historik P. Leander Helming, OSB. Dále se zde vystřídali kněží P. Georg Bartsch, OSB, P. Nepomuk Kamarýt, OSB, P. Hugo Merz, OSB (první administrátor, později administrátor a farář), P. Ludwig Slotty, OSB (kooperátor), P. Arnošt Vykoukal, OSB (převor a administrátor, pozdější opat benediktinského kláštera na Slovanech, a ještě pozdější vězeň buchenwaldského koncentračního tábora č. 33 663), P. Václav Witke, OSB (převor) a bratři Hermann Lumme, Leopold Milde, Emmeram Ruprecht, Eberhardus Scharnagel a Isidor Waurich.

1) ZAO, Arcibiskupství olomoucké, inv. č. 2637, Zprávy o oblátech(!), 1922–1948, karton 1039.

Kongregace oblátů Marie Neposkvrněné (OMI)¹⁾

Hlavním úkolem této původně misijní společnosti, kterou založil v roce 1816 pozdější marseillský biskup Charles Joseph Eugène de Mazenod (1782–1861, blahoslaven 1975), je vykonávat duchovní správu a konat misie. Po léta trvající snaze obsadit Starou Vodu řádem, který by splnil požadavky na něj kladené, nastoupili ve Staré Vodě 14. září 1930 první čtyři kněží (P. Alois Böhr, OMI, P. Karl Hahner, OMI, P. Karl Lenzen, OMI, P. Theodor Riekenbrauck, OMI) a jeden bratr (Fr. Petr Cyrus). Během jejich šestnáctiletého působení se vystřídalo v duchovní správě třináct kněží a jeden laik. Prožili zde jedno z nejtěžších období naší historie (hospodářskou krizi, nástup fašismu, druhou světovou válku a její ukončení, likvidaci následků přechodu fronty, odsun původních obyvatel a též vlastní odchod). Jejich hlavním úkolem byla správa poutního kostela a konání kněžských, mužských či dívčích exercií,

triduí, konferencí, rekolekcí, přednášek, kázání aj. akcí, např. svěcení automobilů). Byli to lidé, které ani pronásledování ze strany SS, výslechy, vězení a hrozba koncentračním táborem neodradila od jejich poslání. Protože byli německé národnosti, museli odtud odejít. Jako první odešel 18. srpna 1946 P. Karl Böttger, OMI, zbývající členové starovodské komunity oblátů (P. Karl Becker, OMI, P. Albert Josef Britten, OMI, P. Alfred Skala, OMI, P. Richard Wagner, OMI a P. Johann Nepomuk Zwerenz, OMI) opustili Starou Vodu 13. září.

Česká provincie byla obnovena až v roce 1990, jejími neznámějšími osobnostmi se stali P. Zdeněk Čížkovský, OMI a ThDr. Roman Musil, OMI.²⁾

1) Více viz Krejčová, Jana: *Působení otců oblátů Marie Neposkvrněné ve Staré Vodě. (14. září 1930 – 13. září 1946)*. Rukopis, 2006.

2) P. Zdeněk Čížkovský, OMI působil po čtyřicet let v Jihoafrické republice. Olomouckým arcibiskupem Františkem Vaňákem byla jeho osobou uvedena kongregace na Starou Vodu. Plány na obnovu farního a exercičního domu ve Staré Vodě se ale brzy ukázaly jako nereálné, proto se P. Čížkovský usadil se svými spolubratry v Kroměříži. Bohužel 26. listopadu 2004 zemřel, aniž se dočkal realizace svých plánů ve Staré Vodě.

Kongregace bratří Těšitelů z Gethseman (CCG)

V srpnu 1945 bylo krátce ze strany arcibiskupa Leopolda Prečana uvažováno o převzetí duchovní správy kongregací Těšitelů.¹⁾ Zakladatelem a generálem kongregace Bratří Těšitelů z Gethseman byl P. Josef Litomiský, CCG (1888–1956), úkolem byla pastorece mezi krajany ve Vídni a misijní práce.

Jedním z Těšitelů, který byl inkardinován do olomoucké arcidiecéze byl P. František Surala, který v roce 1948 vykonával funkci kooperátora v Horní Libině.²⁾

1) ZAO, Arcibiskupství olomoucké, inv. č. 2637, Zprávy o oblátech(!), 1922–1948, karton 1039.

2) ZAO, Arcibiskupství olomoucké, inv. č. 2562, sign. C 2, Přijetí cizích kněží, propouštění do jiných diecézí, 1922–1950, karton 804.

V roce 1946 byla farnost Stará Voda zrušena. V posledních letech tam ex kurendo vykonával duchovní správu P. Oldřich Máša, OT, donedávna farář moravskobesedský.

V textu byl v některých případech náznakově učiněn exkurz do nedávné doby, ovšem podrobněji se situací a osudem Staré Vody v letech 1945–1989 budeme zabývat až v dalším pokračování.

Jana Krejčová, Olomouc

Historicko-vlastivědná společnost MORAVIAN v r. 2006

Celé léto mohli Suchdolané pozorovat stavební ruch za obecním úřadem na malé usedlosti č.p. 21 která se postupně během několika posledních let proměnila z nevzhledného objektu v malou „perlu“ mezi nejstaršími dochovanými suchdolskými usedlostmi. Ve štítě ji zdobí nápis „Muzeum Moravských bratří“. Budování muzea vstoupilo do třetí etapy – nejnáročnější – upravit objekt stavebně. Podařilo se opatřit dva granty. Investiční dotace ve výši 740 tis. Kč byla poskytnuta Regionem Poodří v rámci projektu „Obnova tradičních hodnot venkovského způsobu života v obcích Regionu Poodří“, dotovaného z prostředků programu Podpora regionálního rozvoje, podprogramu Podpory obnovy venkova, vyhlášeného pro rok 2006 Ministerstvem pro místní rozvoj ČR. Za pomoci svazku a vedení naší obce se tak podařilo zachovat jednu z posledních kravašských usedlostí v obci, její původní dispozici a vzhled a přitom s citem upravit podle současných požadavků. Děravá střecha dostala novou krytinu, seník byl přebudován na expoziční prostory, poschodí na levnou ubytovnu, z níž by jednou mohl být byt pro správce objektu. Stavebně byl objekt dokončen a zkolaudován.

Jinou dotaci, neinvestiční, se podařilo získat Historicko-vlastivědné společnosti Moravian z programu Evropské unie Interreg IIIA ČR-PR z fondu mikroprojektů regionu Silesia. Celková částka, která byla schválena, činí 274 000 Kč. Na naše poměry jde o poměrně vysokou částku, která je určena pro: Rozšíření muzea Moravských bratří o další expozici, ve které by mělo být představeno rozsáhlé dílo Moravanů ve světě.

Nová expozice v Muzeu Moravských bratří

Naše veřejnost se již mohla seznámit v muzeu s expozicí otevřenou v r. 2001, která návštěvníkům přibližuje okolnosti rozsáhlé emigrace z Kravařska asi 550 obyvatel po r. 1724 do saského Herrnhutu-Ochranova.

Nová expozice je umístěna do hospodářské části budovy, která je současně jakýmsi skanzenem a představuje zařízení staré usedlosti hospodářským náradím, pluhy, branami, povozy, včetně mlátičky, vyrobené suchdolskou firmou Schneider. Podařilo se zde docela citlivě včlenit dřevěné schodiště

vedoucí do poschodí bývalého seníku. Vznikl zde nový prostor o 50 m² pro expozici, která nese název „Do všech končin světa“, představuje vývoj událostí v Herrnhutu po exilu a po obnovení jednoty bratrské r. 1727. Moravané svůj život zasvětili misijnímu působení v různých částech světa.

Na čelní stěně je seznam 149 Moravských bratří, kteří se aktivně do misie zapojili a někteří obětovali svůj život. Prostor je rozdělen podle těchto geografických oblastí do témat: všeobecný úvod k dějinám christianizace, dále o působení těchto emigrantů z Kravařska v Evropě, Africe, Asii, Severní a Jižní Americe, Grónsku a na Labradoru. Každé oddělení se člení na historii misie v této oblasti, na osobnosti z Moravy a Slezska, které tam působily a na současnost. Jde o rozsáhlou expozici o 26 panelech a 7 vitrínách, materiály shromažďujeme již delší dobu a schází se postupně z různých částí světa, část exponátů zapůjčilo etnografické muzeum z Herrnhutu.

Expozice není dokončena, její doplňování bude dlouhodobějším procesem. Byla otevřena při příležitosti letošní konference Moravian. Nedokázali jsme však odpírat návštěvníky, kteří přicházeli již během budování muzea z Kanady, Afriky, Číny, Ameriky a dalších částí Evropy přes to, že museli obcházet hromady stavebního materiálu.

Naučná cesta „Via exulantis“

Část výše zmíněného grantu je určena k vybudování cesty exulantů - naučné cesty 350 km dlouhé, po které utíkaly hloučky exulantů z našeho kraje do Saska. Cesta má název „Via exulantis“ začíná v Suchdole n. O, vede přes Krnov, Nysu, dále polským Slezskem přes Pilawu Górnú (bratrskou osadu Gnadenfrei), Swidnicu, Jeleniu Góru do Herrnhutu. Součástí této cesty je úvodní panel instalovaný před muzeem s textem českým, polským a německým. Stručně seznamuje s historií Moravských bratří a okolnostmi útěků. Trasu můžete absolvovat podle pokynů tříjazyčného turistického průvodce „Via exulantis“, který jsme pro vás vydali. Cestu je možno podniknout automobilem, na motocyklu, bicyklu, případně pěšky. Jde o cestu popsanou podrobně v deníkovém zápisu Davida Nitschmanna Syndika z r. 1724, můžete tak poznat místa která v deníku popisuje. Je překvapující, jak úzce jsou propojeny dějiny Moravy s dějinami polského příhraničí, kolik zajímavých památek je možno zde vidět. V budoucnu bychom chtěli cestu vybavit směrovkami, dalšími panely a vydat 2. vydání turistického průvodce, který by byl rozšířen o další zajímavá místa související s touto cestou. Už nyní

Muzeum Moravských bratří

na této trase vznikají iniciativy, které se snaží připomenout některá památná místa, jako například kostely a hřbitovy na Krnovsku, exulantskou osadu Gnadenfeld u Hlubčic a další. Pokud se na cestu vydáte, nezapomeňte nás informovat!

IV. mezinárodní konference Moravian

Třetí část grantu byla určena pro uspořádání IV. mezinárodní konference MORAVIAN se dvěmi hlavními tématy „275 let misie jednoty bratrské“ a „David Schneider vůdčí postava potomků jednoty bratrské v Suchdole“. Na letošní konferenci se sjeli zájemci o téma Moravští bratři z různých koutů Moravy, Čech, Polska a Německa ve dnech 14.–15. října. Spoluorganizátory bylo deset institucí: Obec Suchdol n. O., Klub kultury, Státní okresní archiv Nový Jičín, Muzeum Novojičínska, Region Poodří, Jednota bratrská, Partnerstwo na rzecz Pilawy, Zinzendorfschloss Berthelsdorf, Archiv Brüder Unität v Herrnhutu. Svým jménem akci zaštili: Starosta obce ing Ondračka, starosta města Pilawa Górna R. Lewicki, starosta města Herrnhutu R. Fischer, biskup jednoty bratrské John Kent ze Surinamu.

Konference byla zahájena v sobotu 14. října ve 13 30 hod za přítomnosti místopředsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR PhDr. L. Zaorálka, který v krátkém projevu vyzvedl výjimečnost Moravských bratří a jednoty bratrské jako nejduchovnějšího a nejvýznamnějšího duchovního proudu v našich dějinách. V průběhu konference se překládalo do jazyka polského a německého. Dětský pěvecký soubor Skřivánek vystoupil s písněmi tématicky doplňujícími konferenci a dokázal hosty překvapit kvalitou a vysokou úrovní sborového zpěvu v Suchdole n. O. Zaslánými dopisy pozdravili konferenci mezi jinými potomek Davida Schneidera paní R. Herrman ze SRN, sbor jednoty bratrské z Ebersdorfu, kde David Schneider zemřel a je pohřben, ale i Marie Holubová dlouholetá učitelka a kulturní pracovnice v Suchdole n. O. t. č. ve Frenštátu p. R. V rámci konference bylo provedeno i vyhodnocení výtvarné soutěže pro žáky ZŠ „Jak znám svůj Region

Kravařsko a Poodří“. I. cenu obdržel Tomáš Fojtů, II. cenu získala Simona Matulová, III. cenu Nikola Hyklová a Gabriela Sehnalíková. Cenu starosty získala třetí třída paní učitelky Soviarové.

Hlavní referáty konference přednesli Ing. J. Pleva předseda Úzké rady jednoty bratrské, který se zaměřil na výročí 275 let misie jednoty bratrské a Ondřej Srba z Rožnova p. R. o jubilantu Davidu Schneiderovi, Z. Valchář přednášku doplnil promítanými obrázky vážícími se k jeho životopisu.

Další část odpoledne byla věnována přítomným badatelům, kteří přednesli své referáty z různých oblastí dějin obnovené jednoty bratrské, nebo k jiným jubilejním postavám Moravských bratří: Dr. Mannsbart z Mnichova: G. Schulig misionář v Jižní Karolině, H. Kyselá z Hodslavic: Daniel Schneider působící mezi Laponci, Dr. L. Kucová ze Suchdolu n. O.: Masakr na řece Mahoni, A. Kordasiewicz z Polska: Vliv Moravských bratří na rozvoj tovární výroby ve Slezsku, D. Strnadel starosta Trojanovic: Vystěhovalectví do USA, M. Pytr z Mořkova: Moravští bratři v pozemkových knihách, JUDr. Spratek z Třince: Rosina Neubertová misionářka mezi indiány, P. Neústupný z Berlína: Moravané-duchovní pramen spojení Čechů a Němců, PhDr J. Jurok CSc z Příbora: Odkaz jednoty bratrské, M. Motel z Berlína: Novinky z Českého Rixdorfu, přečten byl i zasláný referát Dr. Rechcígla z Washingtonu o rodu Demuthů předcích presidenta USA G. Bushe.

Krátkou přestávkou bylo zasazení stromu z Ebersdorfu v Parku Moravských bratří, které provedli starosta obce a ředitel archivu z Herrnhutu a připojili se další zahraniční hosté. Účastníci konference se poté přesunuli k Muzeu Moravských bratří, kde se odehrála po vystoupení DPS Skřivánek další důležitá část dne – otevření

Z expozice Moravských bratří

Začátek cesty Via exulantis před Muzeem Moravských bratří

nové expozice „Do všech končin světa“, otevření naučné cesty „Via exulantis“ a otevření výstavy – velké sbírky Biblí a starých tisků v galerii muzea. Hosté si se zájmem prohlédli i adaptované prostory hospodářské části, které jsou současně skanzenem i expozicí. Stavební práce provedla firma STAVO, částečně se podíleli i zaměstnanci obce. Po společné večeři pokračoval program panelovou diskusí, kde bylo více prostoru pro dotazy a diskusi k předneseným referátům.

V neděli pokračovala konference opět v kulturním domě bohoslužbou, kterou připravila jednota bratrská, kázáním posloužil Ing. J. Pleva, písněmi doprovodila mládež z Ostravy a mládež – účastníci suchdolského workshopu.

Následovalo oficiální zakončení konference zhodnocením právě dokončené náročné třetí etapy čtyřetapového projektu a nastíněním závěrečné etapy, která by měla propojit místa obdobně zajímavá v našem regionu. Zahraniční hosté nás seznámili s vlastními záměry v jiných částech Evropy a připojili svá pozvání. Poté jsme se vydali na dvouhodinový poznávací autobusový zájezd do Bernartic a Ženklaavy, míst spjatých s postavou Kristiana Davida – zakladatele Herrnhutu-Ochranova. V Ženklaavě jsme si prohlédli novou expozici v rodném domku Kristiana Davida, jejíž instalace byla časově směřována k naší konferenci. Společný oběd a debaty u kávy vše završily, navázaly se nové kontakty s přáteli tuzemskými i zahraničními. Všichni účastníci konference obdrželi zdarma složku s materiály a se třemi publikacemi vydanými k této příležitosti:

Turistický průvodce „Via exulantis“ společné dílo tří vlastivědných společností z Polska, Německa a ČR, O. Srba: „David Schneider“, L. Plecháčová: „Kristian David“.

Za dosaženými výsledky jsou stovky hodin práce dobrovolníků nejen ze Suchdolu, ale i jiných částí republiky i opačných částí zeměkoule, kteří se bez nároků na odměnu zapojili do náročného projektu svými mnohdy velice odbornými znalostmi: Prostudování mnoha cizojazyčných publikací, překlady z cizích jazyků, komunikace s cizinou, výjezdy do archivů, zpracovávání informací do elektronické podoby, zpracování žádosti o grant, opatření základních finančních prostředků o. s. Moravian, organizační zajištění prací, propojení návaznosti všech prací a nakonec vlastní manuální práce aranžérské, výtvarnické, práce s texty a pod. Všem těmto nejmenovaným, kteří se na akci podíleli upřímně děkujeme, děkujeme i všem, kteří pomohli sponzorsky, zakoupili si symbolickou střešní tašku. Odkaz Moravských bratří dostal novou podobu a předáváme jej obyvatelům obce a tohoto regionu i všem obdivovatelům díla Moravanů - Moravských bratří.

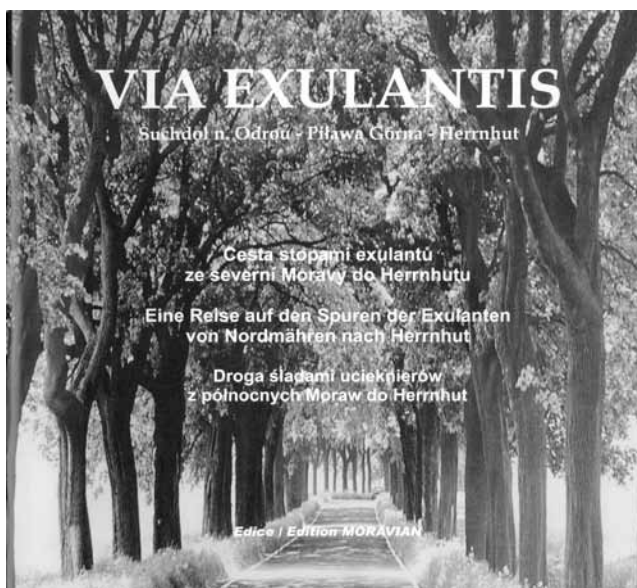
Studentský mezinárodní workshop 2006

Ve dnech 8.–13. října 2006 se v Suchdole n. O. v muzeu Moravských bratří již podruhé konal pracovní workshop. Tento rok byl náplní úklid bytového areálu, půdy, depozitáře a expozičních prostorů pro novou expozici „Do všech končin světa“, pomoc při její instalaci.

Do muzea přijelo celkem 8 studentů z blízkého okolí, a dvě studentky z Polska. Workshopu se zúčastnili: Vít Horzinka (Kletné), Jar. Voda (Suchdol), Julie Šulganová (Suchdol), Barbora Ehlerová (Kletné), Jan Plešek (Hostašovice), Lenka Kyselá (Hodslavice), Eva Kramolišová (Hodslavice), Hana Kyselá (Hodslavice), Joanna Antosz a Agnieszka Lyźniak (Polsko-Pilawa Górna). Práce

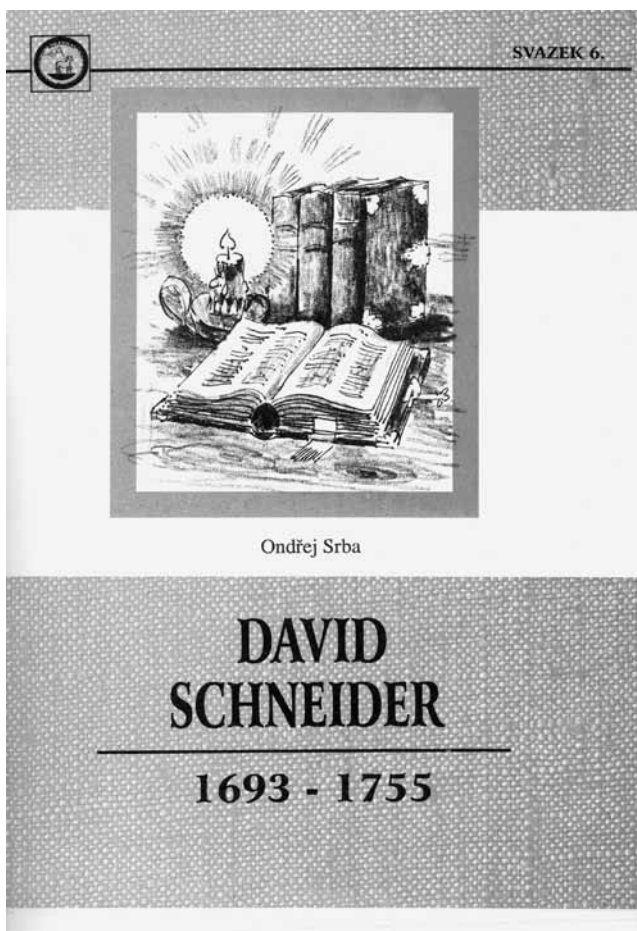

Zahájení studentského workshopu

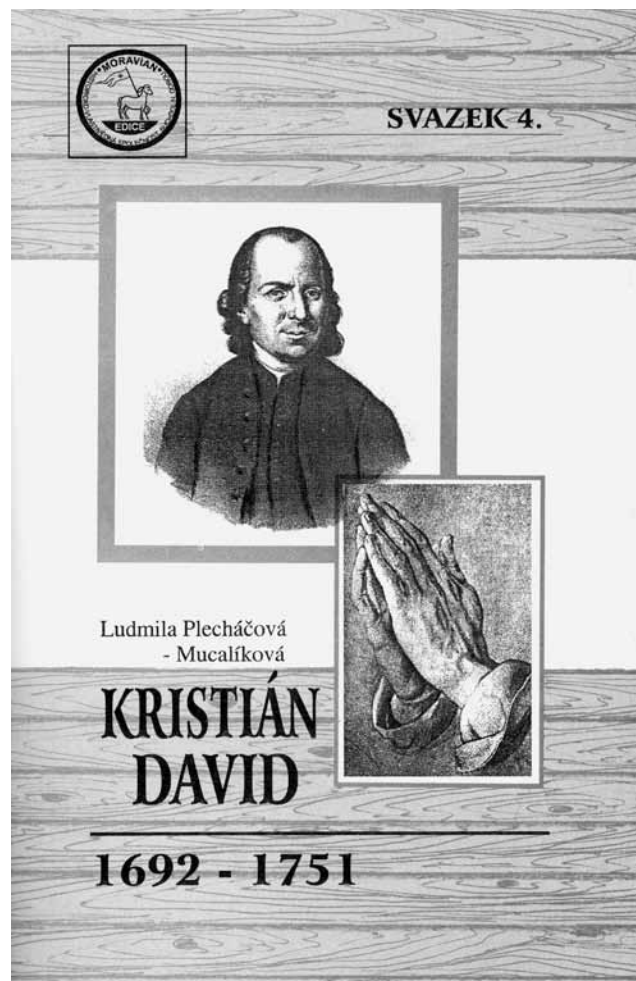
začínaly o půl deváté, svačiny a večere si studenti připravovali sami, oběd byl zařízen ve škole. Cílem této akce bylo upevnění vztahu k dějinám, zkusit si pracovat v muzeu, budovat nové vztahy a obecně využít svých schopností při pomoci budování nové expozice.

Zahájení se konalo v úterý ráno, kdy bylo na program seznamování se s prostředím, společné zasazení stromečků, které byly právě zaslány z Kanady, z oblasti velkých kanadských

jezer, z míst, kde Moravští bratři působili v indiánské osadě Fairfield. První dny byly na program obtížnější práce úklidové, stěhování starší expozice, broušení a natírání schodů, uklízení půdy. K večeru, byl vždy připraven pro studenty různý program. Společně sledovali další díly pořadu Exit 316. Navštívili koncert kytaristy Rodriga Rodrigueze, který se moc líbil apod.

Další dny se prováděly odbornější práce při přípravě expozice, které musely být do konference hotovy. Přepisování textů, aranžování expozičních panelů. Studenti pomáhali i při konferenci, studentka

Hana Kyselá se zapojila do konference vlastním odborným referátem o Danielu Schneiderovi, který se vydal mezi Laponce a Samojeďy.

Můžeme zhodnotit, že není mládež jako mládež, šlo o skvělý tým, který nebylo potřeba pobízet do práce, předpokládáme, že budeme nadále s mládeží spolupracovat.

Muzeum Moravských bratří je přístupno veřejnosti po předběžné domluvě s Klubem kultury na tel. č. 556 736 317 nebo emailem: klub.kultury@suchdol-nad-odrou.cz

Daniel Řičan, za MORAVIAN – Historicko-vlastivědnou společnost v Suchdole nad Odrou

Klínatka vidlitá (*Onychogomphus forcipatus*) – vzácná vážka povodí Odry

Lokalita klínatky vidlité (*Onychogomphus forcipatus*)
na Ondřejnici (Foto Alena Pončová)

Čtyři druhy našich klínatek čeledi klínatkovití (*Gomphidae*) patří k vážkám, jejichž larvy žijí v tekoucích vodách. Obvykle u rychle proudících potoků a řek s písčitým a písčítokamenitým dnem a u čistých jezer žije klínatka vidlitá (*Onychogomphus forcipatus*) s nápadnou žlutočernou kresbou. Převážně malé říčky středních poloh s písčitým dnem a čistou vodou obývá klínatka rohatá (*Ophiogomphus cecilia*). Klínatka obecná (*Gomphus vulgatissimus*) a k. žlutohá (*G. flavipes*) žijí na středně až pomalu tekoucích řekách odpovídajících parmovému pásmu (Hanel & Zelený 2000).

Klínatka vidlitá je mediteránním (středomořským) druhem, jenž se řídce objevuje na některých tocích. Dává přednost nížinám; na jižní Moravě se vyskytuje např. v CHKO a BR Pálava (Uvíra et al. 1999). Na severní Moravě a ve Slezsku ji uvedl Perutík (1956) z řeky Bečvy v Jablůnce. Hojný výskyt na Osoblažsku zaznamenal Teyrovský (1965). Dalšími údaji z poslední doby přispěli Dolný & Norková (2003), kteří tento druh našli v roce 2003 na tocích Olzy, Sedlnice, Osoblahy a Prudníku. Nám se pomocí snímků podařilo v posledních dvou letech zdokumentovat tuto překrásnou vážku na řekách Odře a Olze a na říčkách Ondřejnici a Morávce.

Literární prameny uvádějí, že samečkové rádi usedají na kameny vyčnívající z vody či na březích a čekají na letící samičku, za kterou se po spatření rychle vydávají. Tento popis je opravdu výstižný – vysedávání na kamenech jsme zaznamenali na všech výše uvedených lokalitách výskytu. Na větších řekách však obnažené balvany v korytě často chybějí – na Odře proto samečkové přistávají hlavně na štěrkové náplavy, popř. na stromy stržené do vody. U číhajících samečků jsou za slunečných dnů nápadné především velké zahnuté zadečkové přívěsky. Oproti ostatním druhům čeledi mají samečkové na zadečku převažující černou barvu. Oči mají nazelenalou barvu. Nohy jsou u obou pohlaví černožluté. Imága létají od konce května do července (Hanel & Zelený

2000), což se shoduje i s našimi nálezy.

V nejnovějším Červeném seznamu vážek ČR (Hanel et al. 2005), v dokumentu zpracovaném našimi předními odonatologičkami, byla klínatka vidlitá zařazena mezi druhy ohrožené. V aktualizované vyhlášce č. 395/1992 Sb. s účinností od 8. 6. 2006 byly mezi druhy silně ohrožené doplněny pouze klínatka rohatá a k. žlutohá. Přesto doporučujeme chránit také klínatku vidlitou. Chytání a preparování dokladových jedinců je v současné době díky finančně dostupným digitálním fotoaparátům zbytečné – všechny naše klínatky jsou zcela spolehlivě rozlišitelné i podle snímků. Navíc k doložení výskytu na lokalitě postačuje svlečka (exuvie).

Za revizi některých dokladových snímků klínatky vidlité děkujeme RNDr. A. Dolnému, Ph.D., (Katedra biologie a ekologie PŘF OU v Ostravě) a RNDr. B. Mockovi (Muzeum východních Čech v Hradci Králové). Za poskytnuté údaje děkujeme A. Pončové (Ostrava).

Jiří Šuhaj, Martin Mandák

Literatura

- Dolný A. & Norková Z. 2003: Nové údaje o rozšíření reobiontních a reofilních vážek z čeledi *Gomphidae* v české části Slezska a jeho blízkém okolí. *Bull. Lampetra*, 5: 8–12.
- Hanel L., Dolný A. & Zelený J. 2005: Odonata (vážky), pp. 125–127. In: Farkač J., Král D. & Škorpík M. (eds.): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. List of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 760 pp. ISBN 80-86064-96-4
- Hanel L. & Zelený J. 2000: Vážky (*Odonata*), výzkum a ochrana. Metodika Českého svazu ochrany přírody č. 9. 02/09 ZO ČSOP Vlašim, 240 pp. ISBN 80-86327-09-4
- Perutík R. 1956: Příspěvek k poznání moravských vážek (*Odonata*). *Acta Soc. entomol. Českoslov.*, 52: 117–158.
- Teyrovský V. 1965: Studie fauny vážek Osoblažska. Referáty entomologického symposia 22.–24. IX. 1964 (Slezské muzeum Opava): 259–284.
- Uvíra V., Jeziorski P., Hanel L. & Holuša O. 1999: Odonata, pp. 173–180. In: Opravilová V., Vaňhara J. & Sukop I. (ed.): Aquatic Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO. *Folia Fac. Sci. Nat. Univ. Masaryk. Brun.*, Biol., 101: 1–279.

Sameček klínatky vidlité (*Onychogomphus forcipatus*)
(Foto Alena Pončová)

Hnízdění břehule říční (*Riparia riparia*) v CHKO Poodří

Dospělá břehule říční (*Riparia riparia*) u ústí nory
(Foto Dušan Boucný)

Břehule říční (*Riparia riparia*) je drobný pěvec z čeledi vlaštovkovitých (*Hirundinidae*), jehož let je rychlý a obratný, zvláště nad vodou přecházející do mělkých oblouků. V letu připomíná malou hnědou vlaštovku. Hnízdí, většinou v koloniích, ve svislých hlinitých či písčítých stěnách v blízkosti vod. Přírodním hnízdištěm jsou především úseky neregulovaných řek. Břehule ale také rády osídlují prostředí vytvořené lidmi: hlinišť, výkopy, deponie popílku apod. Ve velké oblibě mají především pískovny. Některé kolonie čítají až tisíce hnízdních párů.

Břehule se živí hmyzem, který loví neúnavně v letu a jen vzácně na holé půdě. K nám přilétají v dubnu a nejprve se stejně jako vlaštovky zdržují u rybníků a jezer, kde je na jaře hmyzu nejvíce. Hnízdění probíhá v květnu až červenci. Hnízdní noru, která je dlouhá asi jako paže, vyhrabávají oba partneři pomocí drobných zobáčků a nohou. Na konci chodbu rozšiřují a dutinu vystylají peřím. Snůška čítá obvykle 5–6 vajec o průměrné velikosti 17,7 x 12,6 mm. Břehule jsou přísně tažnými ptáky – jejich odlet do afrických zimovišť probíhá především v září (Dungel & Hudec 2001).

Hnízdní kolonie na řece Odře v 20.–60. letech 20. století popsali Hudec et al. (1966). V CHKO Poodří si břehule vyhrabávají nory téměř výhradně ve strmých nárazových březích Odry zejména v dolní části území (Pavelka 1999). Nejvýše položené hnízdiště se nacházelo na k. ú. Hladké

Životice asi 100 metrů pod soutokem s Jičínkou. V 90. letech se tu objevovaly nory téměř každoročně v počtu od 2 do 5, v roce 1998 bylo nedaleko odtud nalezeno asi 80 nor, o rok později už jen dvě (Pavelka nepubl.). Zajímavá je absence hnízdních údajů z následujícího úseku Odry mezi ústími Husího potoka a Bílovky (Pavelka & Mandák nepubl.). Na řece u jistebnických rybníků (k. ú. Jistebník / Košatka n. Odrou) byly zaznamenány 2 kolonie v roce 1977 (I. Otáhal a A. Daněk in Kondělka 1978), 5 nor v roce 1999, 4 a 8 nor v roce 2001 (Hýl pers. comm.) a nepravidelné hnízdění několika párů v posledních asi 5 letech (Kašinský pers. comm.). Mimo řečiště Odry hnízdily břehule na říčce Lubině poblíž jejího ústí do Odry (k. ú. Košatka n. Odrou) naposledy asi před 20 lety (Kašinský pers. comm.). Jediné pravidelné hnízdiště se nachází na k. ú. Polanka n. Odrou mezi ústím říčky Ondřejnice a silničním mostem do Staré Bělé. Data o početnosti jsou nám odtud známa z let 1979: 80 nor, 1999–2002: 50, 60, 70 a 30 nor (J. Hudeček in Kondělka 1980, J. Pospíšil in Mandák 2005a, b, Heneberg et al. 2006), další hnízdění bylo zaznamenáno v letech 2004 (Mayer pers. comm.) a 2006 (Vondráček pers. comm.). Údaje o 5 párech z k. ú. Stará Bělá v roce 1999 (M. Foral in Mandák 2005a) a 30 norách z k. ú. Proskovice v roce 2001 (Mayer pers. comm.) se týkají polaneckého úseku Odry.

Vzhledem k faktu, že Odra na většině svého toku v CHKO přirozeně meandruje a málokdo z ornitologů ji sjíždí na člunu, nelze vyloučit přehlédnutí malých hnízdních kolonií i jinde, což mohou indikovat záznamy pozorování břehulí na rybníčních soustavách v hnízdním období. Proto je na základě nesystematicky získaných dat téměř nemožné stanovit rozsah zdejší populace v jednotlivých letech. To by vyžadovalo víceletý průzkum nejlépe pomocí člunu. Zvláštností výskytu v CHKO je častá přítomnost malých kolonií o počtu do 10 nor, zatímco na bohumínském úseku Odry hnízdí břehule převážně ve velkých koloniích čítajících mnoho desítek či stovek nor (cf. Šuhaj & Heneberg 2006).

V CHKO Poodří osídlily břehule také hlinišť na k. ú. Kunín, kde hnízdí v malých počtech zřejmě každoročně. V roce 1999 bylo zjištěno 20 nor, v roce 2001 8 nor (Pavelka nepubl.), v roce 2003 21 nor (M. Mandák a O. Závalský in Mandák 2005c, Heneberg et al. 2006) a v roce 2006 10–20 párů (Sovíková pers. comm.).

Za poskytnutou pomoc vděčíme M. Hýlovi (Stará Ves nad Ondřejnicí), Ing. R. Jaroškovi (AOPK ČR v Ostravě), J. Kašinskému (Záchranná stanice živočichů v Bartošovicích), RNDr. J. Mayerovi

(Ostrava), RNDr. L. Sovíkové (Správa CHKO Poodří ve Studénce) a Mgr. P. Vondráčkovi (Hlučín).

Jiří Šuhaj, Martin Mandák, Karel Pavelka

Literatura

- Dungel J. & Hudec K. 2001: Atlas ptáků České a Slovenské republiky. Academia, Praha, 252 pp. ISBN 80-200-0927-2
- Heneberg P., Šírek J., Škorpíková V., Šimeček K., Šafránek J., Mazánek D., Hubálek Z. & Jeřábková E. 2006: Overview of sand martin (*Riparia riparia*) localities in the Czech Republic. Linzer biol. Beitr., 38 (2): 1413–1447. ISSN 0253-116X
- Hudec K., Kondělka D. & Novotný I. 1966: Ptactvo Slezska. Slezské muzeum, Opava, 364 pp.

- Kondělka D. (ed.) 1978: Ornitologická pozorování v Severomoravském kraji v roce 1977. Ornitologická sekce Přír. společnosti a Pobočka ČOS při Ostr. muzeu, Ostrava. 26 pp. Manuskript.
- Kondělka D. (ed.) 1980: Ornitologická pozorování v Severomoravském kraji v roce 1979. Acrocephalus (Ostrava), 1 (1): 13–35.
- Mandák M. (ed.) 2005a: Materiály k avifauně severní Moravy a Slezska – 9: pozorování v roce 1999. Acrocephalus (Ostrava), 21: 59–75.
- Mandák M. (ed.) 2005b: Materiály k avifauně severní Moravy a Slezska – 10: pozorování v roce 2000. Acrocephalus (Ostrava), 21: 76–90.
- Mandák M. (ed.) 2005c: Materiály k avifauně severní Moravy a Slezska – 13: pozorování v roce 2003. Acrocephalus (Ostrava), 21: 133–158.
- Pavelka K. 1999: Hnízdní avifauna CHKO – IBA Poodří, pp. 98–103. In: Neuschlová Š. (ed.): Poodří. Současné výsledky výzkumu v Chráněné krajinné oblasti Poodří. Společnost přátel Poodří v Ostravě, Ostrava, 116 pp.
- Šuhaj J. & Heneberg P. 2006: Hnízdění břehule říční (*Riparia riparia*) v přírodní památce Hraniční meandry Odry v letech 2005 a 2006. Acrocephalus (Ostrava), 22: 44–48.

Příbor – a Sigmund Freud

Každé město si hledí slavného rodáka, zvláště pokud věhlas překročil hranice regionu.

A jméno Sigmund Freud, zřejmě není pojmem pouze v Arktidě – i když – kdo ví, možná i tam jej znají. Proto není divu, že se rodné město na oslavy kulatého 150. výročí narození poctivě připravovalo.

Základem byl zachovaný rodný dům Sigmunda Freuda i když v podobě, která se původní stavbě docela vzdalovala. Jeho majitel, vědom si historické hodnoty, byl sice nakloněn prodeji – avšak za cenu, kterou lze na poměry města Příboru označit za nadstandardní. Chvilé váhání nakonec vyřešila racionalita na obou stranách a tak dům přešel do vlastnictví města. Přestavba do původní podoby s interiérem odpovídajícím současnému trendu muzeí tohoto typu, byla schválena poměrně snadno, složitější bylo zajistit peníze. I to se podařilo a tak začala rekonstrukce.

Řečeno přesněji, začalo dobrodružství rekonstrukce. Kdo už přestavoval historický objekt, ví své. „Památkáři“ ve střehu, pojem „vícepráce“ strašil nejednoho z pánů radních, zástupce investora. Ale přišly i tvůrčí okamžiky. To když byla například objevena zadržovaná komora a v ní špulky nití a příze. Vědělo se, že otec Sigmunda Freuda takový materiál ke své obživě využíval – avšak bylo nutné ověřit historickou pravost. Ověřila se a tak dnes můžete v muzeu města shlédnout přízi, nitě a další materiál, kterého se zjevně dotýkala táž ruka, která byla při výchově mladého Sigmunda pomocnicí.

Rodný dům Sigmunda Freuda je tedy dnes i jeho muzeem. Prostory jsou v původních rozměrech, dům v původním „kabátě“. A když si jej prohlédnete, můžete usednout v jedné z místností. Na uši si dáte sluchátka a spustíte program. V několika minutách se dozvíte vše, projekce před vámi nabídne humorné, ale i dobové obrazy. A navíc totéž vám přinese kterýkoliv šuplík, který si dovolíte v knihovně v domě – muzeu, pootevřít.

Jsou totiž oživeny obrázky humoristy a kreslíře, pana Vladimíra Jiráka. Přijďte a sami uvidíte.

Již před rodným domem vás však uvítá rarita – přesná měděná kopie pohovky, na kterou usedali pacienti Sigmunda Freuda. Už si ji vyzkoušel

i pan prezident Václav Klaus. To v den otevření muzea, kdy poctil město Příbor svou návštěvou, stejně jako část Freudova příbuzenstva. David Freud, pravnuke slavného příborského rodáka, věnoval městu knihu zoologie, ze které se jeho slavný pradědeček učil. Proslýchá se, že příbuzným se Příbor natolik zalíbil, že spekuluje o koupi některého z okolních domů, aby jej mohl v komfortu kdykoliv navštívit.

Jako originální označili oslavu 150. výročí narození nejen příbuzní Sigmunda Freuda a mnozí významní státní a krajské zastupitelé, ale také občané, kteří se přijeli podívat. Městem se proháněl fiakr s dobovým zdobením koňů i kočáru, historickou částí města procházely ženy, muži i děti v dobových kostýmech a dávali se do řeči s kolemjdoucími, všeteční stánkaři

Rodný dům Sigmunda Freuda je dnes i jeho muzeum

Momentka z oslav 150. výročí

nabízeli své zboží jen ze stylově upravených prostor, k vidění i koupi byly také další historické materiály. Například zde bylo možné koupit funkční, sto let staré tkaničky do bot a další zboží.

Právem lze říci, že oslavy 150. let narození slavného rodáka Sigmunda Freuda se vydařily. Město Příbor navíc získalo další originality – rodný dům přestavěný do podoby špičkového muzea tohoto typu a výše uvedenou kopii jedné z nejslavnějších pohovek světa. Můžete se na ni posadit i vy a nic se za to neplatí. A také můžete uposlechnout větu, která je vytepaná u nohou pohovky hned v několika jazycích: „Usaď se a rozjíměj. Vstaň a konej!“

Přijďte se podívat. Nezávisle na počasí a množství času, který budete mít. Vše lze shlédnout „bleskově“, anebo si vše užít a vychutnat. Možná jako celý život.

Jana Svobodová

Aktivity Pozemkového spolku Domov při ZO ČSOP Jeseník nad Odrou v roce 2006

Informačně naučná stezka v Blahutovicích

Stezka seznamuje návštěvníky s přírodními a historickými zajímavostmi místa a okolí. Jde o celkem pět zastavení a celou trasu lze projít za necelou hodinu. V případě zastavení a prohlídky historických objektů kolem kterých vede (klášter, kaple) je nutné počítat s další časovou rezervou. Projekt byl realizován v rámci celostátního programu ČSOP „Místo pro přírodu“, podpořeném Ministerstvem životního prostředí.

Podpora péče o extenzivní sady a zahrady pozemkového spolku Domov a využití jejich produkce

O tyto sady a zahrady pečuje organizace již několik let a jejím cílem je uchování genofondu starých a krajových odrůd ovocných dřevin na těchto plochách. Projekt obsahoval řadu aktivit, například ošetření starých a vysazení nových ovocných stromů, nákup sadařských pomůcek

a vybavení, opravy prostor pro uskladnění ovoce a stavbu malé ovocné sušárny v sídle organizace, vydání publikace „Krajové odrůdy ovoce v Poodří“. Finanční příspěvek poskytla Nadace Partnerství z programu Strom života – Pro přírodu.

Pracovali jsme také na dalších projektech zaměřených převážně na ochranu biodiverzity, zlepšení veřejných prostranství, opravy historických budov a rozvoj šetrné turistiky v regionu Poodří.

Děkujeme všem dárcům a dobrovolníkům za podporu naší činnosti.

Více informací o činnosti pozemkových spolků se dozvíte na www.mistoproprirodu.cz. Zájemcům zašleme informační materiály.

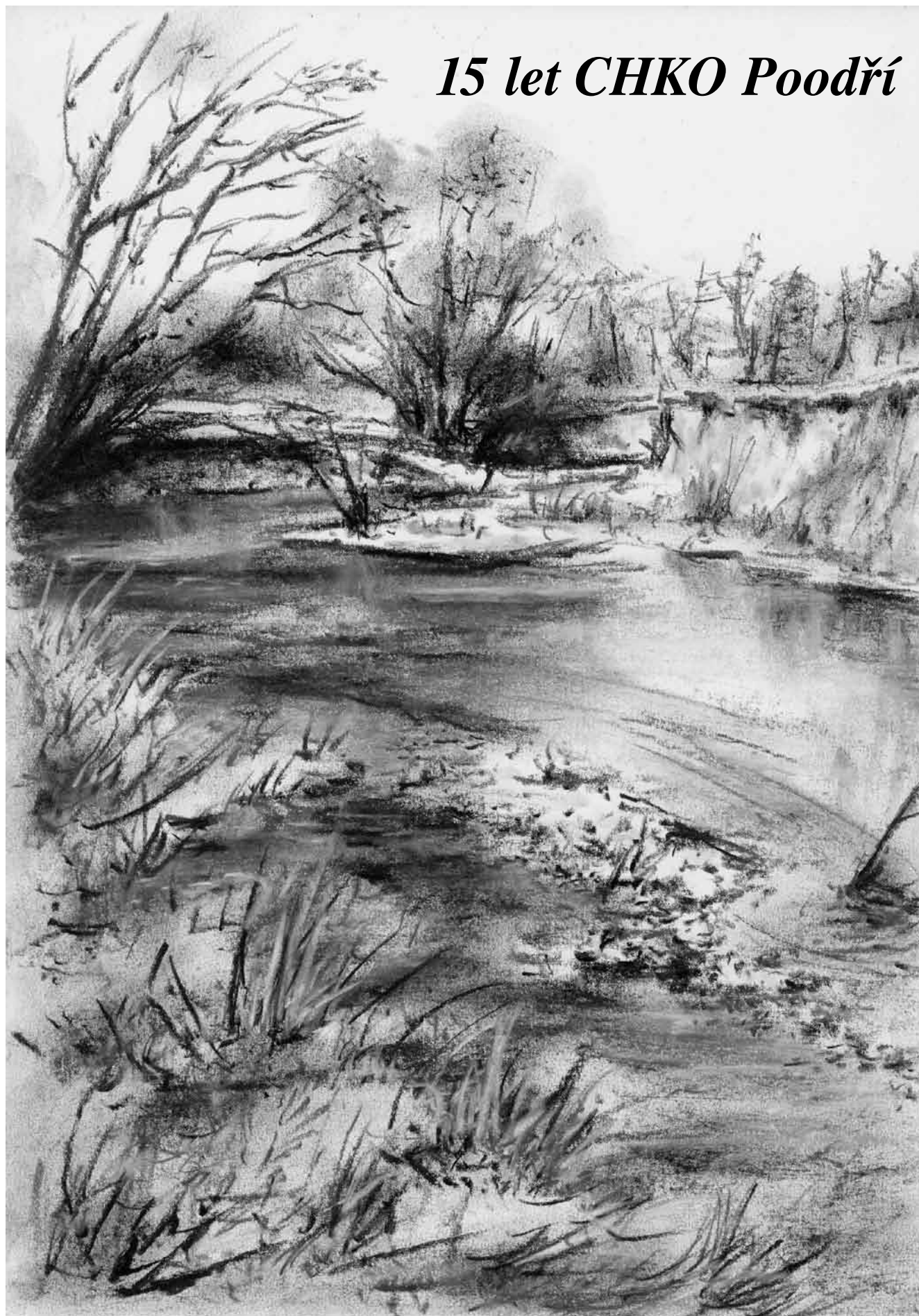
Lumír Kuchařík

Kontakt:

ZO ČSOP Jeseník nad Odrou – pozemkový spolek Domov
Komunitní centrum Klášter, Blahutovice 34, 741 01 Nový Jičín
Tel.: 556 752 030, 603 845 216
Email: kucharik.lumir@seznam.cz, www.psdomov.wz.cz

15 let CHKO Poodří

Pár slov k 15. výročí trvání CHKO Poodří

Vážení čtenáři,

Chráněná krajinná oblast Poodří byla vyhlášena k ochraně přírody a krajiny v nivě řeky Odry už před 15 lety. Výročí je to skromné, oslavené převážně prací. V měřítku krajiny znamená patnáct let maličko, a tak nezbývá než měřit lidským metrem. V lidské společnosti jsou patnácté narozeniny okamžikem získání legitimity – občanského průkazu a větší zodpovědnosti za své činy. Průkazem CHKO a její legitimity je zákon o ochraně přírody a krajiny a vyhláška o zřízení CHKO Poodří. Navíc se Poodří může pochlubit „evropským pasem“ – zařazením CHKO Poodří mezi ptačí oblasti a významné lokality evropské soustavy Natura 2000.

S tou zodpovědností za své činy je průměr složitější – Správa CHKO Poodří nese svůj podíl zodpovědnosti na tom, aby se tady lidem dobře žilo a přitom zůstala zachována unikátní příroda a krajinný ráz. Moudrému člověku to připadá jako samozřejmý předpoklad.

Co máme za sebou:

- samozřejmě ochranné počátky

Mnohdy se nevědělo co dřív – hasit aktuální maléry a ohrožení, vědecky bádát, nebo pracovat na koncepčních dokumentech? Tak se podařilo (ve spolupráci s dnes již zrušeným odborem životního prostředí ve Studénce, Ministerstvem životního prostředí i dobrovolnými ochránáři) zabránit záměru výstavby distribučního centra v Nové Horce, jehož vliv by nenávratně rozvrátil vodní režim v nejcennějších územích CHKO, i napsat první plán péče.

- později nepřehlédnutelné výsledky

Zařazení Poodří mezi mokřady chráněné Ramsarskou úmluvou, vyhlášení řady maloplošných chráněných území – přírodních rezervací a přírodních památek, zastavení degradace lučních porostů, dohody s nájemci rybníků v rezervacích na přírodě příznivém hospodaření, miliony vložené do zlepšení přírodních podmínek v CHKO, vybudování vlastní expozice a informačního centra.

Zůstali i kostlivci ve skříních – přehlédnuté „podnikatelské záměry“ v územních plánech, řádně neschválená „nová“ zonace.

- předjednávání evropské soustavy Natura 2000

V časové tísní dané termíny plnění závazků ČR vůči EU se bez významnějších konfliktů podařilo předjednat s partnery území CHKO Poodří i další lokality a ptačí oblasti na území cca 1/3 Moravskoslezského kraje.

Zde se mnozí občané ČR, ať už vlastníci nemovitostí nebo podnikatelé, přesvědčili, že EU

neznamená jen příliv peněz pro naši nataženou dlaň, ale především vzájemnou spolupráci a zodpovědnost za evropský prostor.

- novelu zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

V roce 2004 přišla s napětím očekávaná novela proklínaná i oslavovaná (a podle mého názoru zatraceně dobrá) „stočtrnáctky“ vyžádaná naším vstupem do EU. Kromě kácení dřevin rostoucích mimo les jsou zde běžnému vzorku populace kompetence příslušných orgánů stanoveny mnohdy tak komplikovaně, že jejich vysvětlení musí hledat v kontaktu právě s nimi – a v tom asi spočívá to kouzlo komunikace.

- nové kompetence

Novelizovaný zákon 114 přinesl Správě CHKO Poodří nové kompetence (vydává stanovisko o vlivu záměru či stavby na ptačí území, druhy či stanoviště evropské soustavy Natura 2000) a rozšířil její působnost (udělování výjimek z ochranných podmínek zvláště chráněných kriticky a silně ohrožených druhů rostlin a živočichů, zajišťování péče v národních přírodních rezervacích a národních přírodních památkách na přibližně třetině území Moravskoslezského kraje).

- jsme jedna agentura

Sloučení Správy ochrany přírody a Agentury ochrany přírody ČR do jedné organizace Agentury ochrany přírody a krajiny ČR se po počátečních rozpacích ukázalo jako pozitivní a pro Poodří v širším slova smyslu blahodárny čin. I tak dobrá spolupráce se střediskem v Ostravě se rozvinula například ve společném projektu vyhotovení projektové dokumentace územního systému ekologické stability a krajinářských studií, jejichž realizace povede k obnově a zvýšení ekologické stability krajiny obklopující CHKO Poodří.

Co probíhá:

- především běžná práce – vydávání stanovisek a rozhodnutí, realizace opatření v CHKO financovaných z programů péče o krajinu a majetek státu, příprava vyhlášení dvou nových rezervací, pořizování plánů péče, neustálé odrážení pokusů o zavážení nivy Odry a jejich přítoků, pronásledování zlodějí dřeva, ničitelů zeleně a původců divokých skládek
- spolupráce s kolegy ze Záchrané stanice pro volně žijící živočichy na projektu sítě center ekologické výchovy
- spolupráce s Centrem pro komunitní práci a dalšími partnery na projektu Warema

- (hospodaření s vodními zdroji v Poodří)
- spolupráce se Svazem ekologických zemědělců PRO-BIO na projektu AEO ČR Agro-environmentální informační a poradenská centra v ČR
 - spolupráce s Regionem Poodří na projektu cyklostezky Odra–Morava–Dunaj
 - příprava revitalizačních projektů (Hrabětický potok, Louky u Petřvaldíku, Revitalizace Bílovky)
 - spolupráce s Nadačním fondem J. G. Mendela na projektu vytvoření návštěvnického centra a expozice v rekonstruované rodné Mendlově usedlosti v Hynčicích
 - spolupráce s ČSOP Studénka na projektu vytvoření komunitního a návštěvnického centra

Co nás čeká:

- změna výnosu včetně nových hranic a nové zonace
- příprava, projednání a schválení nového plánu péče o CHKO Poodří
- vyhlášení dalších přírodních rezervací a přírodních památek
- změny vyplývající z nového znění stavebního zákona – spolupráce s obcemi a stavebními úřady na změnách územních plánů
- vypracování studie preventivního hodnocení krajinného rázu

Co bychom rádi:

- rádi bychom iniciovali komplexní výzkum historického vývoje oderské nivy
- rádi bychom více spolupracovali s veřejností, samosprávami, občanskými sdruženími i podnikateli a doufáme, že na to všechno budeme mít více času

Závěrem

Krajinu Poodří formovali odedávna tři mocní činitelé – ledovec, voda a člověk. Přejme Poodří, aby se ten první hned tak nevrátil a ti druzí dva spolu dobře vycházeli. Bude to ku prospěchu přírody i lidí.

Poděkování

Jménem kolektivu Správy Chráněné krajinné oblasti Poodří bych chtěl poděkovat všem, kteří k zachování krajiny a přírody v Poodří přispěli. Nebyla to zbytečná práce.

Ivan Bartoš, vedoucí Správy CHKO Poodří

Stávající zaměstnanci Správy CHKO Poodří:

Mgr. Ivan Bartoš (vedoucí), Eva Figallová, Mgr. Daniel Kletenský, Jana Kopecká, Ing. Radek Machala, Mgr. Jiří Nečas, Mgr. Iva Němečková Ph.D., Mgr. Daniela Polášková, RNDr. Lenka Sovíková, Mgr. Kamila Střelcová, Petr Stupárek, Ing. Zdeňka Kloužková, Mgr. Václav Osmančík

Bývalí zaměstnanci (nejsou zahrnuty krátkodobé pracovní poměry do 1 roku, dohody o pracovní činnosti apod.):

Naděžda Ballasová, Ing. Irena Černochová, Věra Jakubková, Ing. Josef Jančo, Ivo Jeniš, Ing. Alena Malíková, Bc. Ondřej Sabol, PhDr. Vladislava Hamplová (vedoucí), Ing. Radim Jarošek, RNDr. Petr Kočárek, Ph.D., Ing. Miroslav Kosňovský, Mgr. Jiří Lehký, RNDr. Šárka Neuschlová (vedoucí), Ing. Alena Nováková, Ing. arch. Jaroslav Novosad, Mgr. Renáta Veselská

Jak a proč vznikla Chráněná krajinná oblast Poodří

K první části úvodní otázky může být odpověď velmi stručná – vznikala těžce, ba velmi těžce, neboť normalizační doba neskýtala pro vyhlásovací řízení příznivé klima. Bylo také dost tehdy vlivných lidí, kteří nové CHKO na severní Moravě a Slezsku nepřáli. Dokonce ani z kruhů státní ochrany přírody nebyla jednoznačná podpora. Doba normalizace je zde uváděna bez úmyslného politického akcentu – tak to prostě bylo a dnes tehdejší situaci můžeme už jen konstatovat. Ostatně dostatečným důkazem těžkostí je skutečnost, že vyhlásovací řízení trvalo neskutečně dlouhých 17 let ...

Návrh na vyhlášení CHKO Poodří byl podán trojicí odborných pracovníků Vlastivědného ústavu v Novém Jičíně (později Okresního vlastivědného muzea, resp. Muzea Novojičínska) 5. května 1974. Návrh zpracovali RNDr. Marie Sedláčková – botanika, fytoecologie, Mgr. Augustin Daněk (†) – zoologie a Ing. Ivo Otáhal – částečně zoologie a lesnická problematika, krajinářské hodnocení a další části vč. tehdejšího vymezení rozsahu a hranic navrhované CHKO. Se vši skromností byl také poslední jmenovaný iniciátorem návrhu. Zpracování a podání návrhu bylo příznivě přijato a doporučeno vedením Vlastivědného ústavu. Po podání a projednání u metodicky nadřazené organizace na úseku státní památkové péče a ochrany přírody (Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Ostravě – KSSPPOP) byl návrh upraven, tj. ke škodě věci byly z návrhu vyňaty Oderské rybníky a hranice se tak přesunula od Oder na spojovací silnici Mankovice – Vražné. Na severovýchodě došlo naopak k rozšíření za Polanku nad Odrou směrem na Starou Bělou, což je nutno hodnotit pozitivně. V této podobě zůstal návrh nezměněn až do vyhlášení 1. května roku 1991. Vyhlásovací řízení postupně přešlo pod taktovku KSSPPOP a odboru kultury Krajského národního výboru v Ostravě, úzká spolupráce s muzeem však zůstala.

Na otázku, proč vznikla CHKO Poodří, lze odpovědět také stručně a lapidárně: je to pro nesmírné přírodní a krajinářské bohatství soustředěné na poměrně malém území v úzkém pruhu údolní nivy řeky Odry mezi Mankovicemi a Ostravou. Délka CHKO je asi 35 km, šířka od 1 do 5 km a plocha cca 81,5 km². Svou velikostí se tak řadí mezi nejmenší CHKO v naší vlasti. Po dlouhých letech postupné, naštěstí však pomalé a profesionály i dobrovolníky ochrany přírody brzděné devastace nastal zvrát. Vyhlášením velkoplošného chráněného území byla poskytnuta ochrana přírodovědným a krajinářským hodnotám, které svou jedinečností často přesahují nejen území Moravskoslezského kraje, ale překračují i hranice České republiky. O tom konečně svědčí i skutečnost, že záhy po vyhlášení,

už v roce 1993, byla CHKO Poodří zařazena mezi světově významné mokřady podle tzv. Ramsarské úmluvy.

Vraťme se však do onoho sedmnáctiletého období vyhlásovacího řízení, v němž se střídalo jedno martyrium za druhým. Ve druhé polovině a zvláště pak ke konci 70. let minulého století došlo k vážným střetům ochrany přírody s Vysokou školou veterinární (nyní Veterinární a farmaceutická univerzita) v Brně, resp. jejím Školním zemědělským podnikem Nový Jičín, a to z důvodu neuvážených, v některých počátečních úvahách i nesmyslných záměrů ke zřízení účelové honitby sestávající z bažantnice a obory. Tehdejší výhrady (a výpočty!) ze strany ochrany přírody se později ukázaly jako předvídatelné, neboť např. v oboře nadměrné počty daňků ke konci 80. let ohryzem a loupáním zcela zdevastovaly porosty mladších věkových kategorií dubů a jasanů. V bažantnici neúměrné počty bažantů a dalších vesměs nepůvodních druhů pernaté zvěře – perliček, divokých krocanů a orebic – lokálně zdevastovaly půdní pokryv i faunu drobných bezobratlých živočichů. Závažným způsobem se bažantnice projevila na ptačí fauně při lovu jestřábů lesních. V průběhu 80. let poklesl počet prokázaných hnízdění jestřábů v okrese Nový Jičín až na jedno jediné hnízdění při pouze dvou dalších předpokládaných hnízdech!

Nadměrným lovem a zejména neuváženými zásahy do charakteru rybníků ze strany tehdejšího Státního rybářství došlo také k výraznému poklesu počtu kachen v rybníční soustavě. Ztráta litorálu a lovy kachen prakticky bez jakéhokoliv omezení znamenaly snížení počtu divokých kachen i dalších druhů vodního ptactva až na 10 %, některé druhy vymizely úplně – např. bukač velký.

Nejtěžší boje mezi ochranou přírody a politicko-hospodářskou lobby nastaly v období po XVI. sjezdu KSČ, který ve svých závěrech prosazoval regulaci řeky Odry jako přípravu pro stavbu průplavu D–O–L a jaderné elektrárny Blahutovice. Po velkých dohadách, při nichž se spojili všichni zainteresovaní profesionální i dobrovolní ochránci přírody okresu, kraje i z ústředních orgánů do jedné pevné a neústupné fronty, se podařilo záměr zvrátit s výjimkou výstavby části levobřežní protipovodňové hráze u Jistebníku. I tak došlo k vážné újmě na fauně Poodří, neboť právě tam bylo zničeno stabilní hnízdiště břehoušů černoocasých (*Limosa limosa*).

Také na flóře Poodří došlo k nenahraditelným škodám. Intenzivní využívání krajiny a honba za výnosy znamenaly pomístně zorňování údolních luk a likvidaci rozptýlené zeleně, závažnějším zásahem do krajiny však rozhodně bylo rozsáhlé převádění přirozených a polopřirozených květnatých,

psárkových a ostřicových luk na travní monokultury chudé nejen z botanického hlediska, ale také výskytem živočichů, zejména hmyzu.

I přes uvedené negativní zásahy si Poodří udrželo svou jedinečnost v mnoha směrech – dostáváme se tak k jejich výčtu, který zcela jistě nepostihne všechny hodnoty. Vždyť průzkum tohoto chráněného území ještě zdaleka není ukončen.

Vznik priorit je dán samotným geografickým uspořádáním oblasti. Sníženina řeky Odry vytváří unikátní migrační cestu pro nejrůznější organismy v severo-j jižním směru. Současně ve směru východo-západním dochází přes úzký předěl pooderské sníženiny ke snadnému pronikání karpatských prvků do západní, hercynské, resp. sudetské oblasti a opačně. V praxi je údolní niva řeky Odry jednou z hlavních tahových cest ptactva střední Evropou, přičemž horami sevřeně údolí způsobuje zhuštění průtahu ptáků do úzkého pruhu. Současně zde dochází k opakovanému průniku severských (polonských, baltských i palearktických) prvků z jedné a druhů jižních, teplomilných (panonských, mediteránních), ze strany druhé. Ze severských ptačích druhů můžeme uvést např. morčáky velké (*Mergus merganser*) a hoholy severní (*Bucephala clangula*), kteří v Poodří hnízdí, nebo potáplice severní (*Gavia stellata*) a bernešky tmavé (*Branta bernicla*), které jsou v tomto území vzácně se vyskytujícími ptačími hosty. Z opačného směru je to např. orel královský (*Aquila heliaca*), případně raroh velký

(*Falco cherrug*) či ibis hnědý (*Plegadis falcinellus*).

Migrace severských i jižních druhů živočichů se netýkají jen ptáků, učebnicovým příkladem jsou např. losi evropští (*Alces alces*) ze severu. Ve směru východ – západ se v širokém pásu mísí např. populace ježků evropských (*Erinaceus europaeus*) s ježky východními (*Erinaceus concolor*), přes Poodří prochází z Karpat migrační trasy medvědů hnědých (*Ursus arctos*), příp. dalších velkých šelem, rysů a vlků. Podobná situace je i v rostlinné říši. Příkladem může být výskyt karpatských druhů, jako je např. kyčelnice žláznatá (*Dentaria glandulosa*), zapalice žlutuchovitá (*Isopyrum thalictroides*) nebo hvězdnatec zubatý (*Hacquetia epipactis*) či kozlík celolistý (*Valeriana simplicifolia*). V posledních desetiletích se stává výrazným faktorem šíření některých druhů rostlin poledníkovým a rovnoběžkovým směrem stále narůstající doprava.

Dalším významným důvodem k vyhlášení velkoplošného chráněného území byla páteř celého území – řeka Odra. Patří k nejzachovalejším tokům v ČR a jako neregulovaná řeka je v porovnání s toky podobného charakteru nejdelsí. Zachovalý v přírodním charakteru je nejen vlastní meandrující vodní tok Odry, ale také vedlejší a mrtvá ramena. Meandrování napomáhá to, že se řeka pohybuje vesměs mezi hlinitými břehy o několika metrové mocnosti nad štěrkovými lavicemi, a také skutečnost, že vlastní tok Odry je nadsedán nad okolním terénem. K neustálému zvyšování břehů, „nadsedávání“ dochází nanášením splaveného

materiálu při periodických záplavách pravidelně se opakujících především v jarním období. Vybřežení toku však nastává i vícekrát v průběhu roku. V údolní nivě se nacházejí většinou louky, nedochází zde proto k výrazným škodám na zemědělském hospodaření. Naopak, povodně mají tomto prostředí přirozené akumulace přivalových vod hnojivý charakter příznivě ovlivňující jak lukařské zemědělství, tak růst lužních lesů. V době podání návrhu na vyhlášení CHKO se v Poodří nacházel největší komplex aluviálních luk v ČR, přičemž pomístně byly zachované louky ve víceméně přirozeném, resp. polopřirozeném stavu, a to většinou na hůře přístupných anebo podmáčených lokalitách. Byly to např. ostricové louky mezi Pustějovem, Bartošovicemi a Studénkou, pcháčové louky u Jistebníku a Proskovic nebo enklávy květnatých luk u Studénky, Petřvaldíku nebo Bernartic nad Odrou – periodicky zaplavované aluviální psárkové louky, příp. hodně rozšířené mezofilní ovsíkové louky.

V lesích nebo v krytu rozptýlené zeleně zůstala do dnešní doby v hojném množství rozšířená sněžinka předjarní (*Galanthus nivalis*), která však vlivem enormního hnojení kejdou, příp. vápněním z volných ploch luk prakticky vymizela. V pozdním jarním aspektu je lesní půda na mnoha místech pokryta dominantním česnekem medvědí (*Alium ursinum*). V drobných stojatých vodách a v rybnících stojí jistě za připomenutí hojně rozšířený stulík žlutý (*Nuphar lutea*), který se stal symbolickou rostlinou ve znaku CHKO Poodří, dále nepukalka plovoucí (*Salvinia natans*) a až expanzivního charakteru dosahující jinde vzácná kotvice plovoucí (*Trapa natans*). Z dalších vzácných a ohrožených rostlin můžeme vzpomenout i žebratku bahenní (*Hottonia palustris*), bublinatku jižní (*Utricularia australis*), plavin štítnatý (*Nymphoides peltata*), pérovník pštroší (*Matheuccia struthiopteris*), přesličku největší (*Equisetum telmateia*) a další.

V prostoru Přírodní rezervace Kotvice mezi Novou Horkou a Studénkou prochází severní hranice přirozeného rozšíření topolu bílého – lindy (*Populus alba*). Charakter dřevin se mění podle nadmořské výšky a hladiny spodní vody. Ve vlastním luhu se jedná o tzv. měkký luh s převahou měkkých listnáčů (vrba, topol, olše), na pravobřežní terase a dalších vyvýšených místech s nižší hladinou spodní vody je to tvrdý luh podvazu Ulmenion (habr, dub letní, jilm, jasan, lípa). V těsné blízkosti menších vodních toků se vyskytují jasanovo-olšové luhy, v odlesněných částech lemují drobné vodoteče i samotné břehy Odry vrbové křoviny na hlinitých a písčítých náplavách (*Salicion triandrae*) a v terénních sníženinách se stagnující vodou se vzácně vyskytují mokřadní vrbiny (*Salicion cinereae*).

Zmíníme-li se o vodách, nemůžeme pominout

rybníky, které jsou jedním z určujících fenoménů přírodních hodnot CHKO Poodří. Rybníční soustavy jsou napájeny z dlouhých náhonů se samostatným napojením jednotlivých rybníků nebo jejich malých skupin. V současné době je v Poodří zachována již jen část z dřívější rozsáhlé soustavy, pozůstatky rybníků jsou však zřetelné na mnoha místech v podobě zalesněných hrází, anebo zůstávají připomenuty v pomístních názvech. V době vzniku rybníční soustavy postupně vytvářené v průběhu středověku se jednalo o impozantní dílo mezi Odrami a Svinovem. Přirozeným výběrem zde byl v minulosti vyšlechtěn jistebnický kapr, proti nepříznivému počasí a nemocem odolná tmavě zbarvená a vřetenovitým tvarem těla divokému kaprovi „sazanovi“ podobná forma kapra. Se změnou obsádky a křížením s třeboňským kaprem a dalšími šlechtěnými formami postupně vymizel.

Z ryb obývajících vody v Poodří jmenujme především ostroretku stěhovavou (*Chondrostoma nasus*), která je významným indikátorem znečištění vody stejně jako mník jednovousý (*Lota lota*). Oba tyto druhy ryb jsou v Odře běžné a ukazují na stupeň znečištění vody 1. až 2., příp. 2. až 3. Než došlo k zamoření rybníků střevličkou východní (*Pseudorasbora parva*), měla do konce 70. let 20. století dominantní postavení plevelné ryby v Oderských rybnících i jinde po proudu hořavka duhová (*Rhodeus sericeus*). Velmi vzácná rybka chráněná podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny přežívá ještě ve mrtvých ramenech i v samotné Odře. Horní tok Odry v CHKO je spíš bystřínného charakteru, plynule však přechází do klidnějších, pomalu tekoucích vod ve střední a dolní části. Prolíná se tak zde pstruhové pásmo (vranka, lipan, mník, hrouzek) s pásmem parmovým (tady především kapr, sumec, štika, lín; parma je vzácná zvláště po povodních v r. 1997). Ve stojatých nebo jen velmi pomalu plynoucích vodách slepých ramen a tůň převažují zejm. cejn, okoun, ježdík a karas stříbřitý (*Carassius auratus*), který vytlačuje původního karasa obecného (*C. carasius*). Výzkum v posledních letech zaznamenal opětovné šíření piskoře pruhované v mělkých tůňkách a zabahněných příkopech s nízkým obsahem kyslíku ve vodě.

Vlhké prostředí vyhovuje také obojživelníkům

a některým plazům. Vedle řady skokanů (*Rana* spp.) jsou v Poodří běžné oba druhy kuňek, kuňka obecná (*Bombina bombina*) i kuňka žlutobřichá (*B. variegata*). V těsné blízkosti CHKO u Klimkovic a také u Bartošovic se nachází lokality výskytu blatnice skvrnitá (*Pelobates fuscus*). Z plazů je nejběžnější užovka obojková (*Natrix natrix*), méně často se můžeme setkat s užovkou podplamatou (*N. tessellata*) a zcela mimořádným druhem sledovaným poprvé v sadě u Bartošovic v polovině 80. let (I. Otáhal – vlastní pozorování) a následně vícekrát blízko od hranic CHKO na Lapači u Hukovic v 90. letech (I. Otáhal, P. Orel a další) je užovka stromová (*Elaphe longissima*). V Suchdolském lese i jinde se nachází ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*), na terasách podél Odry žije ještěrka obecná (*Lacerta agilis*).

Množství rybníků a rozptýlené zeleně vč. drobných lesů se spolu s konfigurací terénu významně podílí na bohatosti ptačího světa. V době do podání návrhu na vyhlášení CHKO bylo v Poodří sledováno kolem dvou a čtvrt stovky druhů ptáků, a to jak pravidelně či ojediněle hnízdících nebo protahujících, tak i vzácných zatoulanců. V průběhu vyhlásovacího řízení a následně existence CHKO se ornitologickými výzkumy (např. Akce Acrocephalus) a sledováním rozšířil počet ptačích druhů na 256 (Němečková I., Hudeček J., Jakubec M., 2002: Ptáci Chráněné krajinné oblasti Poodří, Sborník přírodovědeckého klubu v Uh. Hradišti). Z hnízdících druhů připomeňme volavku popelavou (*Ardea cinerea*), bukače velkého (*Botaurus stellaris*), vodouše rudonohého (*Tringa totanus*), chřástala vodního (*Rallus aquaticus*), ch. polního (*Crex crex*), motáka pochopa (*Circus aeruginosus*), ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*), moudivláčka lužního (*Remiz pendulinus*) nebo husu velkou (*Anser anser*) a nejnověji snad i luňáka červeného (*Milvus milvus*) a luňáka hnědého (*M. migrans*). K pravidelně zimujícím patří káně rousná (*Buteo lagopus*), dřemlík tundrový (*Falco columbarius*) nebo brkoslav severní (*Bombycilla garrulus*), kalous pustovka (*Asio flammeus*) a orel mořský (*Haliaeetus albicilla*). Zcela ojedinělý je např. záznam o výskytu vlhy pestré (*Merops apiaster*) koncem 90. let minulého století.

Ze savců stojí za zmínku kromě již dříve uvedených migrantů pravidelný výskyt vydry

říční (*Lutra lutra*) a ondatry pižmové (*Ondatra zibethicus*), expanzivní šíření norka amerického – minka (*Mustela vison*) nebo zatím vzácný výskyt bobra evropského (*Castor fiber*) či tchoře stepního (*Mustela eversmannii*).

Nesmírně bohatá je fauna bezobratlých – uvést můžeme např. žábronožku sněžní (*Eubranchipus grubii*) anebo pestrá faunu měkkýšů, kterou poprvé uceleně prozkoumal v 70. letech p. Sylvestr Mácha. Zachovalé porosty se staletými duby a torzy sterých stromů jsou domovem mnoha brouků, jako jsou například nosorožík kapucínek (*Oryctes nasicornis*) a páchník hnědý (*Osmoderma eremita*), bohatá je fauna vážek (*Odonata*).

Jedním z důvodů vyhlášení CHKO Poodří je skutečnost, že se oblast nachází v těsné blízkosti Ostravy a dalších měst, ležících vesměs na území okresu Nový Jičín. Vzhledem ke snadné dostupnosti se proto nabízí využití pro krátko- a střednědobou rekreaci. K tomu byla již v červnu roku 1983 pro poučení návštěvníků otevřena naučná stezka Kotvice. Původní zpracování textů a tabulí zajistilo Okresní vlastivědné muzeum v Novém Jičíně, vlastní instalace byla dohodnuta se základní organizací ČSOP ve Studénce. Obnova stezky vč. úpravy trasy a instalace nových tabulí už byla záležitostí ZO ČSOP Studénka. Následně byla vybudována další naučná stezka mezi Starou Vsí nad Ondřejnicí a Starou Bělou a několik informačních tabulí v oblasti Jistebnické rybníční soustavy. Hojně navštěvovaná je i nedávno otevřená Zámecká naučná stezka v Bartošovicích, vybudovaná místní organizací ČSOP.

Co říci závěrem? I přes mnohé problémy je třeba s potěšením konstatovat, že za dobu uplynulých 32 let od podání návrhu na vyhlášení CHKO Poodří se mnohé obrátilo k lepšímu. CHKO Poodří získala silné spojení v obcích z okolí, drtivá většina podniků i podnikatelů má k tomuto území příznivý vztah, nebo alespoň ochranný režim respektuje. Lidé si chráněné území evidentně vzali za své a CHKO se etablovala jako skutečně evropsky významný chráněný areál. Za tím je nutno vidět obrovskou práci zaměstnanců správy i všech, kteří byli v tomto úsilí nápomocni.

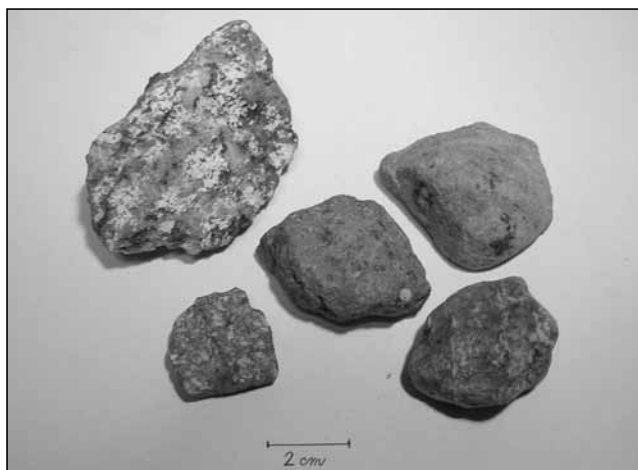
Ing. Ivo Otáhal

Po stopách pevninského ledovce

Je to již pěkných pár let, co z tehdejší pooderské krajiny navždy ustoupil pevninský ledovec. Vyjádřeno čísly, je to zhruba 200 000 let. A přesto i po takové době lze velmi snadno najít bez vynaložení velkého úsilí jeho pozůstatky.

Pevninský ledovec nám tady kromě mocných souvrství štěrkopísků zanechal také tzv. bludné

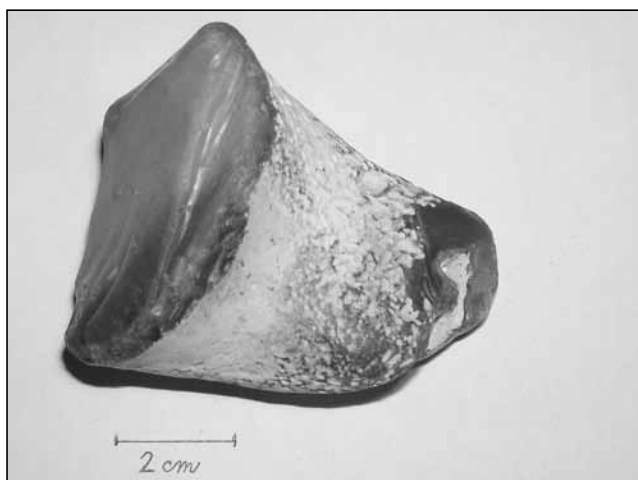
neboli eratické balvany, které odedávna poutaly zájem člověka a jsou populárním jevem dodnes. Zpravidla mluvíme o bludných balvanech, pokud dosahují velikosti 25 cm a více. Menší exempláře s velikostí nad 10 mm se odborně označují jako souvky. Nazýváme je tak proto, že do našich končin skutečně „zabloudily“ z velkých vzdáleností,

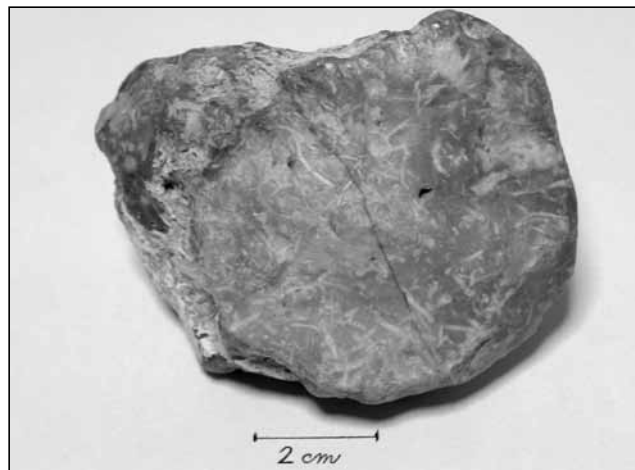
Různé petrografické typy severských souvků.

a to až ze Skandinávie (Finsko, Švédsko, Baltské moře), Německa a Polska. Velké bludné balvany jsou často instalovány v obcích, kde slouží jako památníky. Např. v Jistebníku najdeme jeden takový balvan pod místním hřbitovem. Pochází z jižního Švédska a je tvořen hrubozrnnou biotitickou žulou.

Z petrografického hlediska tvoří bludné balvany

Typická hlíza baltského křídového pazourku

Pazourek s fosiliemi mechovek

a souvky zejména žuly, žuloruly, kvarcity, biotitické ruly, porfyry, pískovce, vápence, železité konkrece a také pazourky. Jednotlivé exempláře se pak nazývají podle toho odkud pocházejí. Tak například Småland granit pochází z provincie Småland na jihu Švédska, Dala-porfyr pochází z provincie ve středním Švédsku zvané Dalarna, Aland-rapakivi pochází z Alandského souostroví atd.

Ke sběru není třeba žádného vybavení, snad jen lopatku a ohebná záda. A kde tedy hledat? Nejlepší je navštívit nějakou opuštěnou pískovnu a úspěch je zaručen. Souvky vyvřelých a přeměněných hornin ze severu poznáme podle toho, že mají převážně růžovou nebo červenou barvu. Velmi časté jsou také nálezy populárních pazourků, jejichž tvary jsou mnohdy velmi bizarní. Kromě toho pazourky velmi často obsahují zbytky zkamenělin, zejména ježovek, mechovek a mlžů.

Ti, kteří navštíví nějaký ten odkryv a nasbírají pár souvků, prohloubí své znalosti. Ti vnímavější si možná uvědomí sílu a mohutnost ledovce, který ve starších čtvrtohorách brázdil Moravskou bránu.

Daniel Kletenský (Foto archiv Správy CHKO Poodří)

Páteř Chráněné krajinné oblasti Poodří tvoří řeka Odra

Na takovéto konstatování narazíte vždy, když se začnete zajímat o Poodří, ať už na webu či v literatuře, a skutečně tomu tak je.

Tak jako bez páteře nemůže fungovat lidské tělo, bez Odry nemůže existovat (a ani by nevznikla) chráněná krajinná oblast, jakou ji dnes známe.

Během geologického vývoje prošlo území CHKO vícero stádií – od mořského dna až po území pokryté pevninským ledovcem.

Geologicky nejmladším, avšak pro nivu jedním z nejvýznamnějších činitelů se stala lidská civilizace.

Součástí lidského podmaňování si krajiny byly také různé regulace řek a výstavby přehrad. Na Odře ani jejích významných beskydských přítocích (Lubině a Ondřejnici) však žádná významná vodní díla nevznikla a tak dnes Odra protéká územím CHKO víceméně nespoutaná.

Přirozenost toku se projevuje mimo jiné pravidelnými záplavami – každý rok se Odra jednou, nebo i vícekrát vylíje ze svého koryta a zaplaví své okolí – říční nivu.

Niva je ploché území kolem řeky, které vzniklo

právě rozlivy vod, jež nesly zeminu z vyšších částí povodí, kde člověk vykácel lesy, aby mohl obdělávat půdu. Poté, co se řeka vylije z koryta, proud se uklidní a již nemá sílu nést dále částičky zeminy. Za několik málo staletí takto vznikla niva, jejíž povrch je tvořen tzv. povodňovými hlínami, pod nimi se nacházejí starší štěrky, většinou nasycené vodou. Až do těchto štěrků obvykle zasahuje koryto Odry, takže podzemní voda je spojena s řečištěm. Při velkých průtocích se štěrky (v případě deficitu) dosytí vodou, v období malých průtoků pak dotují tok Odry. Rozlivy v nezastavěné nivě nic neohrožují, naopak krajině prospívají a navíc chrání ostravskou aglomeraci před povodněmi. Za extrémních vodních stavů je niva schopna pojmout až kolem 90 miliónů m³ vody.

Kromě „pomoci“ při tvorbě nivy se člověk uplatnil i při mýcení lesa, tvorbě luk, budování rybníčních soustav spolu se systémem náhonů a drobných odvodňovacích příkopů. Tím došlo k výraznému stanovištnímu zpestření tohoto území.

V nivě, ať už v lese, či na loukách, nalezneme mnohé tůně (odříznuté části koryt vodních toků), z nichž některé po opadnutí vody vysychají, v jiných se voda udrží po celý rok. Existují a udržují se zde tedy různá stanoviště poskytující podmínky k životu rozmanitým rostlinným i živočišným druhům, ale všechna mají jednoho společného jmenovatele – vodu, respektive řeku Odru a její vodní režim (včetně režimu podzemních vod).

Voda je samozřejmě jedním z podstatných faktorů

na všech stanovištích, avšak v CHKO Poodří je její úloha specifická – pravidelné rozlivy a relativní dostatek vody po celý rok tvoří podmínky pro vznik typických společenstev.

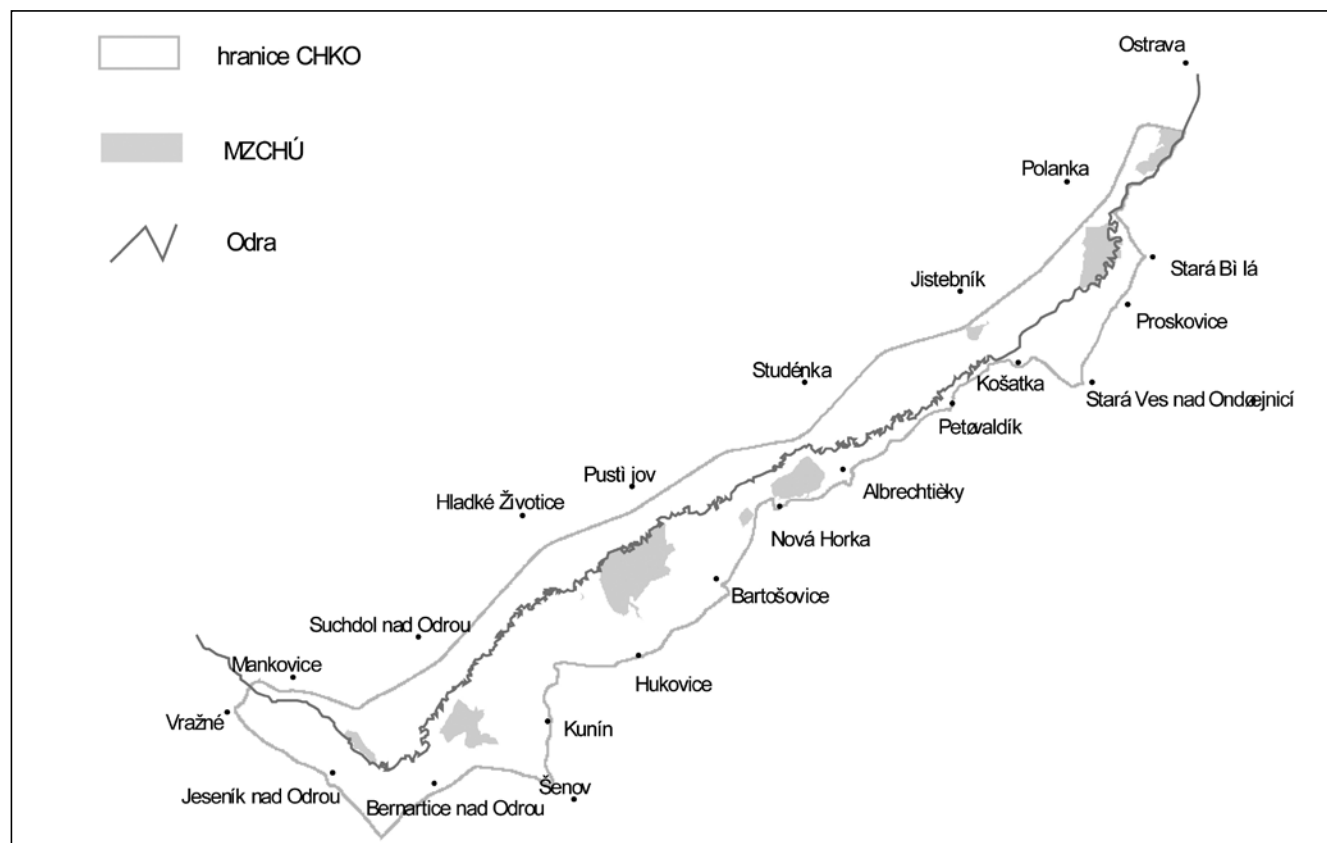
Alfou a omegou tohoto území je tedy přírodě blízký vodní režim – člověkem poznamenaný méně než je tomu například u řek, na nichž jsou postaveny přehrady.

Pokud nahlédneme do vyhlášky (č. 155/1991 Sb.), již se zřizuje CHKO Poodří, zjistíme, že fenomén řeky Odry zde není nijak zvlášť zdůrazněn, taktéž zonace (odstupňování zón ochrany), která je stanovena přílohou této vyhlášky nerespektuje ve zvýšené míře ochranu řeky Odry. Maloplošná zvláště chráněná území (v mapě MZCHÚ) vyhlášená v CHKO taktéž neobsahují řeku Odru jako důležitou součást, pro jejíž ochranu by byla zřizována.

Důležité je, že pozornost odborníků se odvrací od původní druhové a posléze stanovištní ochrany ke snaze pochopit krajinu jako systém, který se sám reguluje mnoha zpětnými vazbami a komplikovanými energomateriálovými toky a ke snaze chránit právě tyto samoregulační procesy, které jsou podmínkou trvale udržitelné existence všech ekosystémů.

Je tedy nasnadě, že Správu CHKO Poodří čeká při tvorbě nového výnosu, plánu péče a zonace důležitý úkol – zohlednění tohoto fenoménu.

Jiří Nečas

Meandr v Polance nad Odrou

Foto č. 1

Řeka Odra má, u nás v jedinečném rozsahu, zachován svůj přirozený charakter nivní řeky s četnými volnými meandry, které neustále mění svůj tvar. Právě existence meandrů je znakem zachovalosti a neporušenosti vodního toku. Název meandr pochází od jména maloasijské řeky Maiandros, dnes Büyük Menderes v Turecku, pro jejíž dolní tok jsou zákruty charakteristické. Kdybychom si prošli celý tok Odry v CHKO Poodří, narazíme na desítky meandrů zakousnutých ve vrstvách povodňových hlín, jejichž mocnost místy dosahuje až 5 metrů.

U meandrujících řek probíhá boční eroze do méně odolných břehů. Vysoké hlinité břehy jsou velmi náchylné k erozi. Oblouky meandrů se posouvají po toku směrem dolů nebo do stran a vytvářejí meandrový pás. Při přílišném vychýlení meandru do strany dojde k protržení jeho šíje. V důsledku toho se koryto zkrátí a zvýší se jeho sklon. V takovém úseku má řeka přebytek energie, proto dochází k následnému intenzivnějšímu rozvoji meandrů do stran, k prodlužování koryta a zmírňování jeho sklonu.

Koryta přirozených vodních toků podléhají neustálým změnám v podélném i příčném profilu. Dynamiku říčních procesů meandrujících vodních toků ovlivňuje spousta faktorů, mezi které náleží průtok, podélný sklon řeky, tvar příčného profilu, turbulence vodního proudu, složení materiálu dna i břehů, chod plavenin a splavenin apod. Pro dynamiku je charakteristické vychýlování řeky z rovnovážného stavu a její návrat do rovnovážného stavu. Tento stav umožňuje vodnímu toku dlouhodobě udržovat rovnováhu mezi erozí a akumulací, tzn. že vodní tok podstatněji ani neeroduje, ani neakumuluje. Řeka je tehdy ve stabilním stavu, ve kterém reaguje na každou změnu v prostředí, a to tím způsobem, že vyrovnává vliv změny.

Názorným příkladem dynamiky řeky Odry je meandr, který se „zakousl“ do rybníční hráze rybníka Velký Váček v Polance nad Odrou

(obr. 1 a 2). Zde můžeme přímo na vlastní oči vidět, jak celý proces tvorby meandru probíhá, a jak se meandr doslova den ode dne mění. Při jarní povodni v roce 2005 začal proud Odry v Polance nad Odrou v místech nárazového břehu intenzivně vymílat usazené šterky a písky (obr. č. 3), které tvoří podloží naplaveným povodňovým hlínám (obr. č. 4). Výsledkem břehové eroze řeky Odry je podemílání břehu, vylamování a sesuv velkých bloků hlíny a neuvěřitelně rychlý postup meandru do hráze. Kromě toho se v cestě na hrázi vytvořila trhlina a došlo k poklesu její části.

V roce 2006 byla na základě požadavku Správy CHKO Poodří vypracována studie: Prognóza postupu břehové eroze řeky Odry v prostoru rybníka Velký Váček u Polanky a hodnocení dynamiky přirozených říčních procesů řeky Odry na území NPR Polanská niva v úseku Polanka – Ondřejnice, kterou vypracoval Ing. Václav Čermák, Jan Podroužek a Ing. Jaroslav Ungerman, CSc. Studie byla financována z Programu péče o krajinu. Autoři se v ní zaměřili na analýzu dosavadního vývoje trasy neupraveného koryta a vyhodnocení skutečností ovlivňujících podstatným způsobem morfologické změny koryta řeky Odry. Z analýzy byla odvozena pravděpodobná predikce vývoje meandru ohrožujícího hráz rybníka Velký Váček.

Na základě této studie lze konstatovat, že koryto řeky Odry v Polanské nivě je stále v procesu dosahování rovnovážného stavu, při kterém dochází k vyrovnávání podélného sklonu prodlužováním délky koryta. Do nerovnovážného stavu byla řeka uvedena různými úpravami koryta, ať již většími (napřímení úseku mezi Ostravou-Zábřehem a Výškovicemi a úsek mezi ústím Ondřejnice a Košatkou) či pomístními (průkopy meandrů, údržba břehů, kácení břehové zeleně), které prováděli naši předci za účelem ochrany zemědělské půdy. Tyto činnosti ovšem následně přispěly ke zrychlení proudění vody v korytě

Foto č. 2

a zvýšení erozní činnosti řeky, s čímž bezprostředně souvisí následná intenzivní meandrující činnost Odry. Jedním z významných impulsů, který vyvolal aktivní korytotvorné procesy v úseku nad silničním mostem v Polance bylo protržení jezu pod

Foto č. 3

Foto č. 4

uvedeným mostem v roce 1940. Sklon hladiny v úseku se výrazně zvýšil, a tím došlo k oživení eroze břehů a dna řeky Odry v Polanské nivě.

Daniel Kletenský (Foto archiv Správy CHKO Poodří)

Přírodní rezervace v péči Správy CHKO Poodří známé i neznámé

Jako v mnoha chráněných krajinných oblastech České republiky je i v CHKO Poodří řada maloplošných chráněných území – rezervací či přírodních památek, které jsou chráněny pro svou konkrétní výjimečnost, význam v krajině a ekologickou hodnotu.

Platností novely zákona o ochraně přírody a krajiny se do péče Správy CHKO Poodří dostaly i některé národní přírodní rezervace a národní přírodní památky, které leží mimo CHKO. V následujícím textu je ve stručnosti představíme.

Maloplošná zvláště chráněná území (MZCHÚ) na území CHKO Poodří

Přírodní rezervace Polanský les byla vyhlášena v roce 1970 v nejsevernější části CHKO Poodří na levém břehu řeky Odry v katastrálním území obce Svinov na ploše 59,17 ha. V rezervaci se nachází několik generací mrtvých říčních ramen, z nichž nejstarší – Stará Odra a systém ramen na západním

okraji území jsou prokazatelně neaktivní od konce 18. století. Tato nejstarší generace říčních ramen je většinou pouze periodicky zvodnělá v závislosti na výšce hladiny Odry. Část nejstarších mrtvých ramen byla v 15. století využita jako rybníční náhon. Nejmladší generace mrtvých ramen za východním okrajem přírodní rezervace vznikly při regulaci Odry ve 30. letech 20. století, kdy došlo k zahloubení Odry a přerušení pravidelného zaplavování Polanského lesa a tím i k postupné přeměně společenstev.

Postoupíme-li směrem k jihu, dostaneme se do jediné rezervace v CHKO národní kategorie. Tou je **Národní přírodní rezervace Polanská niva**. Polanská niva je jedinečným územím zahrnujícím meandrující tok Odry s přirozenými břehovými porosty převážně keřových vrb, lužní les s množstvím periodických i trvalých tůň, louky a také část Polanské rybníční soustavy. Rozloha území je 122,30 ha.

Národní přírodní rezervace Polanská niva

Dalším maloplošným zvláště chráněným územím je **Přírodní rezervace Rákosina**, vyhlášená teprve nedávno v roce 2002, na ploše 16,25 ha v katastrálním území Jistebníku. Jedná se o jednu z nejrozsáhlejších terestrických rákosin v CHKO Poodří s navazujícími mokřady, loukami, lesním porostem a rozptýlenou zelení. Součástí Rákosiny je několik otevřených vodních ploch s trvalou mělkou vodní hladinou. Je to zoologicky významná lokalita s výskytem mokřadních druhů bezobratlých, obojživelníků, vodního ptactva i ptactva rákosin, bahňáků, a také drobných zemních savců.

Dále, proti proudu řeky Odry, byla vyhlášena v roce 1970 na ploše 60,56 ha **Přírodní rezervace Kotvice**, která zahrnuje část místní rybníční soustavy s rozsáhlým litorálem a přilehlými lesy s prameništěm v místech bývalé obory náležející k zámku v Nové Horce. Rybníky jsou lemovány rozsáhlými rákosinami, jež jsou hnízdištěm mnoha druhů vodních ptáků, bývalá obora zase ohromí obrovskými starými duby. Celou rezervaci návštěvníky provází naučná stezka, která upozorňuje na výskyt vzácných druhů rostlin a živočichů.

Mezi Novou Horkou a Bartošovicemi se nachází **Přírodní rezervace Koryta**. Jedná se o lesní porost v říční terase Odry o rozloze 12,93 ha, s výskytem vzácných druhů rostlin a živočichů.

Plošně nejrozsáhlejší rezervací v CHKO je **Přírodní rezervace Bartošovický luh** s rozlohou 296,91 ha. Hlavním důvodem vyhlášení takto rozlehlé oblasti je ochrana celého území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických pro Pooderský region. Bartošovický luh zahrnuje přirozeně meandrující tok Odry, Horní Bartošovický rybník s rákosinami a mokřady, souvislý pás pravidelně zaplavovaných luk s rozptýlenou zelení,

říční terasu s lesními prameništěmi i ovocný sad s tradičními odrůdami zdejšího regionu.

Unikátní ukázkou nízkého – výmladkového způsobu hospodaření, které bylo dříve v mnohých lesích této oblasti typické, skýtá **Přírodní památka Pusté nivy**. Navíc se zde vyskytují periodicky zaplavované tůně, které jsou přirozeným životním prostředím hned několika druhům ohrožených živočichů.

V jižní části CHKO se nachází **Přírodní památka Meandry Staré Odry** o rozloze 25,77 ha. Jedná se o staré, téměř zazemněné levé boční rameno Odry mezi Mankovicemi a Jeseníkem nad Odrou a je tak nejvýše položeným dochovaným systémem ramen na řece Odře po jejím vtoku do Moravské brány. Toto území zahrnuje periodické i trvalé tůně s bohatými a druhově pestrými břehovými porosty starého toku Odry. Je tak historickým dokladem vývoje území říční nivy v Moravské bráně.

Dalším na jihu CHKO ležícím maloplošným zvláště chráněným územím je **Přírodní rezervace Bařiny**, vyhlášená na části pravobřežní říční terasy Odry, kde se vyskytují četná prameniště a ucelený komplex převážně mokřadních ekosystémů.

Maloplošná zvláště chráněná území (MZCHÚ) mimo území CHKO Poodří v péči Správy CHKO Poodří

Jedním z nejznámějších MZCHÚ je **Národní přírodní rezervace Hůrka** u Hranic, která byla vyhlášena již v roce 1952 a rozkládá se na ploše 37,45 ha nad říčním údolím řeky naproti lázním v Teplicích nad Bečvou. Jedná se o geomorfologicky významné krasové území s nejhlubší propastí v České republice, obklopené přírodě blízkými lesy se zastoupením ohrožených druhů rostlin a živočichů, v nadmořské výšce 245 m (hladina

Přírodní rezervace Polanský les

jezířka na dně propasti) až 370 m nad mořem. Chráněné území je zpřístupněno dvěma značenými turistickými stezkami (červená a zelená značka). V roce 1998 zde byla obnovena naučná stezka Hůrka, která na několika zastaveních informuje návštěvníky o přírodních poměrech území, o výskytu vzácných druhů živočichů a rostlin a zdejších významných krasových útvarech.

Dalším zvláště chráněným územím hned na protějším – levém břehu Bečvy u lázní Teplice nad Bečvou je **Národní přírodní památka Zbrašovské aragonitové jeskyně**. Území se nachází v nadmořské výšce 250–310 m a hlavním předmětem ochrany je zde reprezentativní část krasového území s jeskynním systémem, který je v České republice ojedinělou ukázkou hydrotermálního krasovnění. Větší část jeskynního systému je upravena a zpřístupněna veřejnosti.

Přesuneme-li se dále severovýchodně a pojedeme po silnici z Nového Jičína směrem na Valašské Meziříčí, dostaneme se k **Přírodní památce Prameny Zrzávky**. Toto zvláště chráněné území je tvořeno dvěma samostatnými lokalitami. První, severní lokalita, se nachází po odbočení směrem na Hostašovice asi 20 m od kraje lesa a jsou zde dva vývěry mineralizovaných vod s rozdílným složením, vyvěrající pouhé 4 m od sebe. Jižní lokalita

Národní přírodní rezervace Kaluža

Přírodní památka Meandry Staré Odry v CHKO Poodří

se nachází cca 300 m jihozápadně od předchozí a je zde další vývěr mineralizované vody. Tyto prameny jsou součástí pramenné oblasti potoka Zrzávky a spolu s nimi jsou také chráněny fragmenty dvou menších údolních luhů kolem nich, jež je odděluje od okolních stejnověkových smrkových porostů.

Další maloplošné zvláště chráněné území **Národní přírodní památka Šipka** je pravděpodobně známá nejen obyvatelům blízkého okolí, ale i těm, kteří přijíždějí na severní Moravu z větších dálek. Toto území se nachází na severním úbočí vrchu Kotouče a hlavním předmětem ochrany je zde jeskyně Šipka, známá hlavně díky archeologickým nálezům, které zde při svém výzkumu v r. 1880 objevil profesor gymnázia z Nového Jičína Karel Jaroslav Maška. Jednalo se o spodní čelist neandrtálského dítěte ve věku 8 až 10 let a velké množství kostí a zubů pravěkých zvířat. Jeskyně leží v severovýchodní části území v nadmořské výšce 360–517 m nad mořem a je volně přístupná veřejnosti. Celé území je pokryto listnatými lesními porosty.

Severně od Chráněné krajinné oblasti Poodří se nacházejí další tři maloplošná zvláště chráněná území, a to Národní přírodní památka Landek, Národní přírodní rezervace Kaluža a Národní přírodní památka Odkryv v Kravařích.

Národní přírodní památka Landek byla vyhlášena v roce 1989 na území Ostravy-Petřkovic a Kablova a má rozlohu 85,53 ha. Toto území je součástí tektonické kry vystupující v západní části Ostravské pánve mezi Petřkovicemi a Kablovem v rozsahu nadmořských výšek 205 až 280 m nad mořem. V reliéfu území jsou patrné sníženiny po zaniklých důlních jamách a štolách i stopy po těžbě kamenného uhlí, které zde začalo být intenzivně dolováno od roku 1782. Hlavním předmětem ochrany jsou zde přirozené

Národní přírodní památka Šipka

lesní porosty s mohutnými buky, geomorfologické a geologické zajímavosti, archeologické naleziště. Místní turistickou atraktivitou je Hornické muzeum.

Dále na sever, nad Žimrovicemi u Hradce nad Moravicí, na pravém svahu nad řekou Moravicí v nadmořské výšce 318–483 m nad mořem se nachází další **Národní přírodní rezervace Kaluža**. Jedná se o převážně původní bukové porosty s příměsí ostatních listnáčů – javorů, jasanů, jilmů a habrů v kopcovitém a skalnatém terénu na ploše 57,03 ha.

Nejseverněji od CHKO Poodří leží **Národní přírodní památka Odkryv v Kravařích**. Jedná se o bývalou pískovnu o rozloze 1,64 ha severozápadně od města Kravaře, kde bylo při těžbě písku odkryto až 60 metrů mocné souvrství čtvrtohorních sedimentů na neogenních jílech v podloží. Odkryv je vzácným objektem pro studium kontinentálního zalednění.

Alena Nováková, Radek Machala
(Foto archiv Správy CHKO Poodří)

Okluky – nová přírodní rezervace na rybnících u Studénky

Správa CHKO Poodří připravuje v nejbližší době vyhlášení Přírodní rezervace Okluky. Území o celkové ploše 35,5 ha je tvořeno severní částí rybníční soustavy u Studénky, zahrnuje rybníky Malý Okluk, Velký Okluk, Bažantula a Kozák. Z hlediska výskytu a rozmnožování vzácných druhů rostlin a živočichů jsou to jedny z nejcennějších rybníků v Chráněné krajinné oblasti Poodří.

Významnou složkou chráněných rybníčních ekosystémů jsou vodní rostliny. Z hlediska způsobu hospodaření jsou zvláště náročné rostliny ponořené a rostliny s listy plovoucími na hladině. V PR Okluky se vyskytují kriticky ohrožené druhy kotvice plovoucí (*Trapa natans*), nepukalka plovoucí (*Salvinia natans*), řečanečka nejmenší (*Najas minor*) a plavín štítnatý (*Nymphoides peltata*). Zatímco na hladině plovoucí kotvice a nepukalka jsou poměrně hojné i na jiných chráněných rybnících v CHKO Poodří (například v PR Kotvice nebo v NPR Polanská niva), pod hladinou ponořená řečanečka je mnohem vzácnější a vyskytuje se jen roztroušeně. Plavín štítnatý se na severní Moravě nachází pouze na dvou místech, z nichž jedním je rybník Kozák v připravované rezervaci Okluky.

Různé druhy ponořených rostlin vytvářejí v hlubších částech rybníků společenstvo *Magnopotamion*, které je jedním z předmětů ochrany v Evropsky významné lokalitě Poodří (evropská soustava ochrany přírody NATURA 2000). Ponořené a plovoucí rostliny jsou osídleny množstvím drobných bezobratlých živočichů, tím zajišťují bohatou potravní nabídku pro ryby, obojživelníky a ptáky.

Porosty vynořené nad vodní hladinu – rákosiny v širším slova smyslu – jsou tvořeny hlavně orobincem široolistým (*Typha latifolia*), orobincem úzkolistým (*T. angustifolia*) a rákosem obecným (*Phragmites australis*). Rozsáhlé rákosiny jsou významným předmětem ochrany hlavně jako životní prostředí a hnízdiště vodních ptáků.

Na rybnících připravované rezervace žijí a úspěšně se rozmnožují obojživelníci, například kriticky ohrožený skokan skřehotavý (*Rana ridibunda*), silně ohrožený skokan zelený (*R. esculenta*), silně ohrožená kuňka ohnivá (*Bombina bombina*), která je současně předmětem ochrany v evropsky významné lokalitě Poodří (NATURA 2000). Na rybnících se také rozmnožuje silně ohrožená rosnička zelená (*Hyla arborea*), která mimo dobu rozmnožování žije v okolí rybníků na keřích

Letecký pohled na rybníky PR Okluky

Rybník Velký Okluk s rákosinami a porosty kotvice plovoucí (*Trapa natans*)

a na vyšších bylinách.

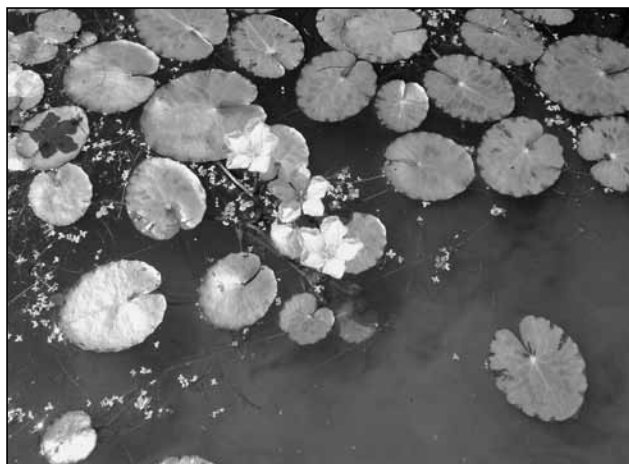
Rybníky s rákosinami, množstvím ponořených a plovoucích vodních rostlin, s bezobratlými a obojživelníky jsou rájem vodního ptactva. Hojně zde žijí býložravé druhy vodních ptáků, například lyska obecná (*Fulica atra*), labuť velká (*Cygnus olor*), různé druhy kachen. Ze vzácných druhů kachnovitých se objevuje například silně ohrožená zrzhlávka rudozobá (*Netta rufina*) nebo silně ohrožený hohol severní (*Bucephala clangula*). Silně ohrožený lžičák pestrý (*Anas clypeata*) vyžaduje drobnou živočišnou potravu, kterou si cedí svým lžicovitě rozšířeným zobákem. V rákosinách žije mnoho druhů vodních ptáků, například ohrožená potápka malá (*Tachybaptus ruficollis*), silně ohrožený chřástal vodní (*Rallus aquaticus*), silně ohrožený rákosník velký (*Acrocephalus arundinaceus*) apod. V rákosinách také hnízdí ohrožený moták pochop (*Circus aeruginosus*), který loví potravu i na okolních loukách a polích. Moták je rovněž předmětem ochrany v Ptačí oblasti Poodří (NATURA 2000). Na plůdkových rybnících můžeme spatřit i plovoucí hnízdo ohrožené potápky roháče (*Podiceps cristatus*), výjimečně i hnízdo nepravidelně se vyskytující potápky černokrké (*P. nigricollis*). Rybníky hojně

navštěvují také volavky popelavé (*Ardea cinerea*) nebo kormoráni velcí (*Phalacrocorax carbo*).

Rybníky PR Okluky jsou významnou zastávkou na evropské tahové cestě vodních ptáků, kteří zde nacházejí potřebný odpočinek, úkryt i potravu.

Správa CHKO Poodří ve spolupráci s rybářskou společností DENAS spol. s r. o. věnuje rybníkům připravované rezervace zvýšenou péči již od 90. let 20. století. Do rybníků jsou vysazovány nezahuštěné obsádky převážně mladších ryb, do vody nejsou přidávána hnojiva ani chemické látky, ve výživě ryb převažuje přirozená potrava.

Jedním z podkladů pro vyhlášovací řízení bude „Plán péče o přírodní rezervaci Okluky pro roky 2007–2016“. Ochranné podmínky přírodní rezervace spolu se schváleným plánem péče zajistí pokračování rybníčního hospodaření šetrného k přírodě a vytvoření příznivých podmínek pro vodní rostliny i živočichy. Je plánováno také mírné rozšíření rákosin, aby byly splněny podmínky pro

Kriticky ohrožený plavín štítnatý (*Nymphaeoides peltata*)

prostorově náročnější druhy vodních ptáků. Plán péče počítá i s opravami hrází poškozených erozí a s obnovou přirozených porostů dřevin.

Lenka Sovíková
(Foto archiv Správy CHKO Poodří)

Návrat kapradiníku do mokřadů v Poodří: záchranný program

Kapradiník bažinný (*Thelypteris palustris*) je zvláště chráněným, ohroženým druhem. V minulosti se vyskytoval v podmáčených olšínách, na místech s trvalými kalužinami a s nepřilíhající hladinou stojaté vody. Vytvářel zde ostrůvkovitě, řídké porosty, prorůstající i dalšími druhy mokřadních rostlin.

Ve 20. st. stělení podmáčených olšin výrazně ubylo v důsledku odvodňování krajiny člověkem. V místech, která se nepodařilo odvodnit, byly olšiny

převáděny na vysokoprodukční porosty kříženců topolů. Kapradiník bažinný téměř vymizel.

V Chráněné krajinné oblasti Poodří se poslední porost kapradiníku zachoval v křovinami zarostlém příkopu mezi železniční tratí a Polanskými rybníky. Tento porost však byl ohrožen stavební činností při modernizaci železničního koridoru, plánovanou na období kolem roku 2000. Proto se Správa CHKO Poodří koncem 90. let rozhodla uskutečnit záchranný program a přenést části porostu

Trs č. 8 v r. 2000 – odstraňování konkurenčních rostlin

kapradiníku bažinného na jiné vhodné lokality.

Záchranný program byl po dvouletém přípravném období zahájen v roce 1999. Bylo vybráno celkem 12 potenciálně vhodných zamokřených lokalit na různých místech v CHKO Poodří a v blízkém okolí. Na každou lokalitu byly přeneseny dvě části porostu kapradiníku o rozměrech přibližně 25 x 15 cm. Tyto přenášené části porostu pro snazší vyjadřování v dalším textu nazýváme „trsy“.

Velmi křehké listy kapradiníku bažinného nesnášely žádnou manipulaci, proto musely být jednotlivé trsy přenášeny časně zjara, dokud listy ještě nebyly plně rozvinuté. Rostliny byly přenášeny s více než 20 cm hlubokým kořenovým balem, který byl

Trs č. 8 v r. 2006

po celou dobu přenosu udržován ponořený ve vodě. Přenoska s jediným přenášeným trsem vážila téměř 30 kg a nebylo vždy snadné dopravit ji od vozidla až do nepřístupného bažinatého terénu.

Přenášené trsy byly každý rok několikrát fotografovány, měřeny a ošetřovány. Hlavně byly odstraňovány konkurenční druhy rostlin z trsů a jejich okolí, v případě potřeby byl upravován také lokální vodní režim.

Ne všechny přenosy byly plně úspěšné: například první trsy, přenesené v přípravném období, byly odplaveny při povodních v roce 1997.

Několik dalších trsů bylo postupně zdevastováno vodními ptáky, kterým se plovoucí ostrůvky zamlouvaly jako místa odpočinku. Na jednom z trsů si vybudovala svůj zimní hrad ondatra pižmová. Na jiném si vybudovali úkryt myslivci pro podzimní lov kachen. Také se stalo, že lesní zvěř začala využívat pěšinku, vyšlapanou při ošetřování kapradiníku: ten pak byl doslova roznesen na kopýtkách zvířat. Vypleťá místa bez vegetace, obklopující přenesené trsy, s oblibou vyhledávají divočáci a využívají je jako kaliště. Na ochranu před živočichy byly kolem několika trsů instalovány ohrádky, ale ty zde nevydržely dlouho: vždy se velmi brzy našel nějaký nenechavec, kterému se hodilo pár metrů kvalitního pletiva.

Trs č. 18 v r. 1999 – těsně po přestěhování

Přes výše uvedené problémy byly úspěšné dvě třetiny ze všech přenosů, uskutečněných v průběhu přípravného období i vlastního záchranného programu. Koncem roku 2006 existuje 16 z 24 původně přestěhovaných trsů, přičemž průměrně zdatné trsy se od r. 1999 do r. 2006 rozrostly z velikosti 25 x 15 cm na porosty o rozměrech přibližně 200 x 160 cm. Nejúspěšnější trs č. 18 na lokalitě Bařiny již dosáhl rozměrů 6,4 x 5,7 m a postupně se dále šíří, aniž by vyžadoval péči člověka. Jiný úspěšný trs na stejné lokalitě již vytvořil porost o rozměrech 4,9 x 3,8 m, trs v lokalitě Mokřady Bílovky se rozrostl na porost o velikosti

Trs č. 18 v r. 2006

4,5 x 3,9 m, apod.

První cíl záchranného programu – zachránit populaci kapradiníku bažinného v období modernizace železničního koridoru – se tedy podařilo beze zbytku splnit.

Náročnějším cílem bude dosažení zdatných a konkurenčně úspěšných porostů, schopných samostatné existence a šíření bez další pomoci člověka. Tohoto stavu zatím dosáhl trs č. 18 na lokalitě Bařiny, velmi slibný je však i vývoj několika dalších trsů. Budoucnost obnovených porostů kapradiníku bažinného bude záviset i na tom, zda se při lesním hospodaření v olšínách podaří dlouhodobě zachovávat jejich přirozený vodní režim.

Lenka Sovíková (Foto archiv Správy CHKO Poodří)

Stěhování kapradiníku

Křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*) v CHKO Poodří

Jednou z hlavních přirozených funkcí vodních toků je funkce transportní. V CHKO Poodří tuto roli plní zejména řeka Odra, která je osou celého území a jeho nejvýznamnějším přirozeným biokoridorem. Během každoročních záplav voda zásobuje specifická rostlinná společenstva živinami i diasporami. Dynamika tohoto systému však umožňuje i bezproblémové šíření invazních rostlinných druhů. Nejvíce jsou postiženy lokality v bezprostřední blízkosti vodního toku. V Poodří patří k aktuálně nejvýznamnějším invazním rostlinám křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*), v menší míře i dva příbuzné druhy – křídlatka sachalinská (*R. sachalinensis*) a křídlatka česká (*R. bohemica*).

Na naše území byla křídlatka dovezena jako dekorativní zahradní rostlina z oblastí východní Asie koncem 19. století. V CHKO Poodří je v současnosti nejvíce rozšířená podél řeky Odry, zejména v Přírodní rezervaci Bartošovický

Trs křídlatky na břehu Odry v Národní přírodní rezervaci Polanská niva

luh (pod ústím Husího potoka) a v Národní přírodní rezervaci Polanská niva. Zde má charakter souvislejších porostů a spolu s vrbami roste převážně v nánosových částech meandrů. Uvnitř chráněného území se však v malých skupinkách vyskytuje prakticky podél celého toku Odry. Její výskyt byl zaznamenán také kolem přítoků (Jičinka, Lubina, Ondřejnice, Husí potok, Bílovka).

V rámci chráněných území, kde je hlavním předmětem ochrany zachování či zlepšení druhové rozmanitosti přirozených rostlinných společenstev, představuje šíření křídlatky velký problém. Největší nebezpečí jejího masového rozšíření spočívá ve vytlačování původních ekologicky stabilních systémů, což vede ke změně krajinného rázu a k degradaci přirozených porostů v nivách řek. V Poodří jsou nejohroženějšími místy lokality měkkého luhu, tedy společenstva těsně přiléhající k vodnímu toku s převažujícími vrbovými porosty.

Nejlépe se křídlatce daří na vlhkých, živných půdách. Je však schopná kolonizovat téměř každé stanoviště, kam se jí podaří rozšířit. V našich podmínkách se rozmnožuje vegetativně (úlomky oddenků a lodyh), šíření semeny nebylo zatím dostatečně prokázáno. Hlavní konkurenční výhodou křídlatky oproti domácím rostlinám je velmi rychlý růst v jarním období a nebývalá schopnost regenerace rozsáhlého podzemního oddenkového systému. Tato schopnost umožňuje její šíření nejen podél vodních toků, ale také s přemísťovanou zeminou i do nejrůznějších míst (okraje komunikací, rybníční hráze, skládky, atd.). Je také její nespornou výhodou, že ve zdejších podmínkách postrádá přirozené škůdce a může se tak nerušeně rozrůstat.

Cílená likvidace křídlatky v CHKO Poodří je jediným správným krokem, jak šíření této rostliny zastavit a zamezit tak narušení struktury zdejších přirozených společenstev. V praxi se zatím nejlépe osvědčil postřik rostlin herbicidem Roundup Biaktiv. Přípravek je vstřebáván výhradně zelenými částmi rostliny a následně asimilačním prouděním rozváděn do všech jejích částí včetně kořenového systému. Hlavní výhodou použití tohoto herbicidu je jeho vysoká účinnost a neškodnost pro člověka, ostatní rostliny a živočichy. Během léta roku 2006 se tímto způsobem likvidovaly rozsáhlé křídlatkové porosty v meandrech Odry v Národní přírodní rezervaci Polanská niva.

Boj s invazními rostlinami je běh na dlouhou trať, v chráněných lokalitách Poodří ani jiný postup proti křídlatce než její vymýcení možný není. Provádět její likvidaci v místě výskytu je i tak krajně obtížné, jelikož je do vyčištěných lokalit znovu zanášena vodním tokem a vegetativně zde regeneruje. Důležité je mít o místech potenciálního výskytu povědomí a v případě invaze zvolit vhodnou metodu jak toto šíření zastavit (doporučuje se postupovat po směru proudění vodního toku). Říční síť je však složitým, navzájem propojeným

Postřik křídlatky herbicidem

systémem a jestliže existuje mnoho ohnisek šíření, jako je tomu v Poodří a v Moravskoslezských Beskydách, naděje na úplné vymýcení této rostliny je malá. Ochrana přírody i zodpovědným vlastníkům pozemků tak zbývá jediná zbraň – vytrvalost.

Václav Osmančík (Foto archiv Správy CHKO Poodří)

Natura 2000 v CHKO Poodří

Natura 2000 je evropská soustava chráněných území, kterou se Česká republika zavázala na svém území zavést v souvislosti se vstupem do EU. Jejím posláním je chránit z evropského pohledu nejvzácnější a nejvíce ohrožené druhy planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť. Z velké části se tato síť chráněných území překrývá se stávajícími cennými částmi naší přírody chráněnými doposud v kategoriích velkoplošných (národní parky, chráněné krajinné oblasti) či maloplošných (přírodní památky a rezervace) kategoriích chráněných území. Cílem

Ledňáček říční (*Alcedo atthis*)

soustavy Natura 2000 není nahradit dosavadní systém ochrany přírody v České republice, pouze ho spíše doplnit z hlediska potřeb Evropy a svým způsobem také nabídnout české ochraně přírody nové nástroje a nahlížení.

Cílem ochrany soustavy Natura 2000 je zachovat předmět ochrany v „příznivém stavu“ – u stanovišť to znamená, že se alespoň nezmenšuje jejich plocha a že si zachovávají svou strukturu a funkce. U rostlinných a živočišných druhů se stav považuje za příznivý, pokud údaje o jejich populaci naznačují, že se tyto druhy udržují dlouhodobě ve svém prostředí a jejich přirozený areál rozšíření není zmenšován a pravděpodobně nebude zmenšován ani v dohledné budoucnosti. Jelikož se při vymezení území soustavy Natura 2000 vycházelo z aktuálních vědeckých údajů o území, není účelem ochrany těchto území měnit či zakazovat např. tradiční způsoby hospodaření na nichž jsou mnohdy předměty ochrany závislé.

Poměrně složitým postupem utváření a fungování soustavy Natura 2000 v České republice se podrobně zabývá novelizovaný zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Soustava Natura 2000 zahrnuje dva typy chráněných území: ptačí oblasti (SPA = Special Protected Areas), které mají za úkol chránit vybrané druhy volně žijících ptáků, a evropsky významné lokality (SAC = Special Areas of Conservation), jejichž předmětem zájmu jsou nejvzácnější

a nejvíce ohrožené druhy planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů (vyjma ptáků) a přírodních stanovišť (určité typy prostředí, jako jsou např. lužní les, louka, prameniště).

Konkrétnímu návrhu těchto ptačích oblastí a evropsky významných lokalit předcházelo rozsáhlé mapování celé České republiky.

V Poodří byla nařízením vlády ze dne 15. 12. 2004 vyhlášena Ptačí oblast Poodří a dne 22. 12. 2004 schválila vláda národní seznam evropsky významných lokalit, do kterého zařadila také evropsky významnou lokalitu Poodří.

Ptačí oblast Poodří svou hranicí přesně kopíruje hranici Chráněné krajinné oblasti Poodří a jejími hlavními předměty ochrany jsou čtyři druhy ptáků, kteří zde nacházejí své ideální prostředí k životu: rákosiny a loviště na polích – moták pochop (*Circus aeruginosus*), hladiny rybníků – kopřivka obecná (*Anas strepera*), rákosiny – bukač velký (*Botaurus stellaris*) a hlinité břehy řek – ledňáček říční (*Alcedo atthis*).

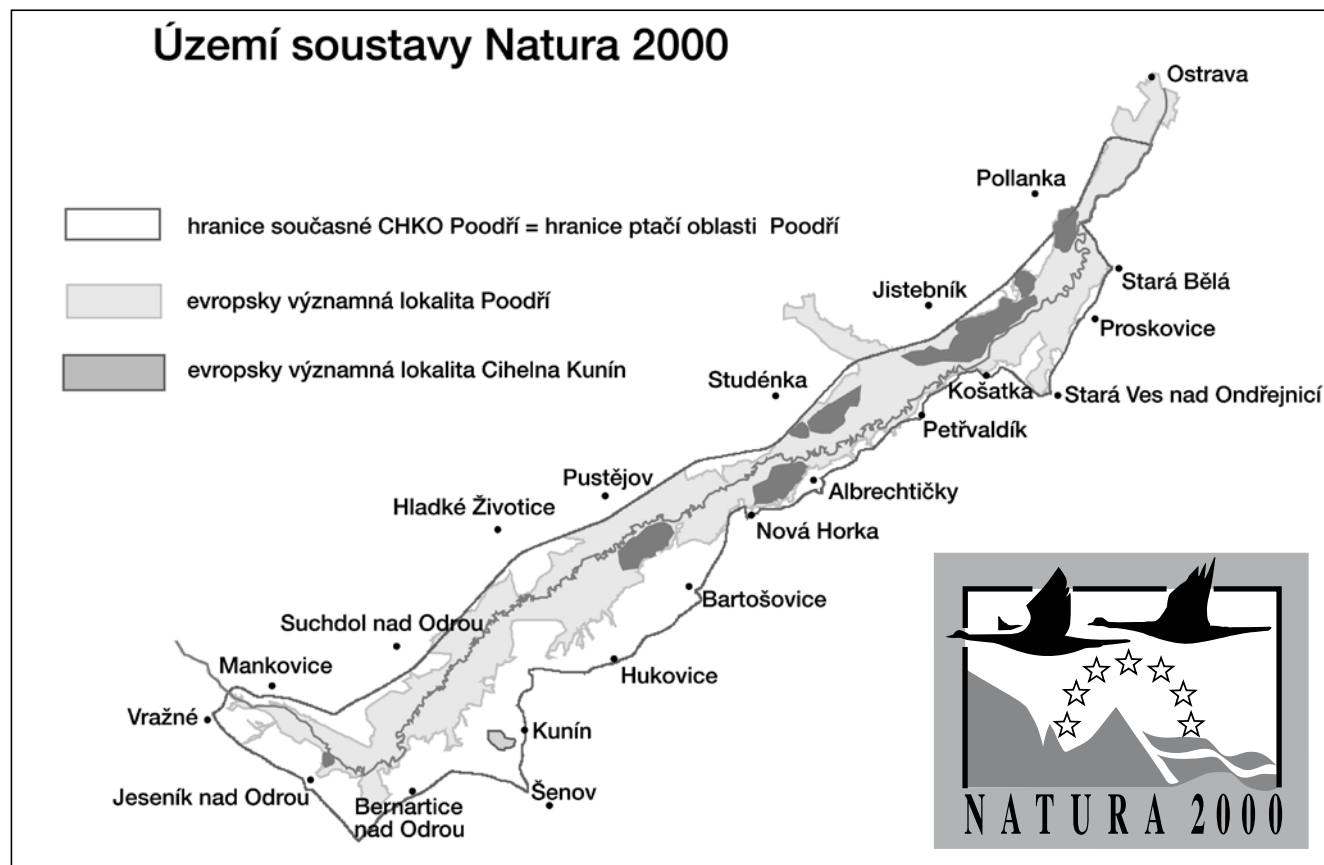
Hlavními objekty zájmu **Evropsky významné lokality Poodří**, která zahrnuje značnou část Chráněné krajinné oblasti Poodří, jsou tyto **druhy volně žijících živočichů**: vodní měkkýši svinutec tenký (*Anisus vorticulus*) a velevrub tupý (*Unio crassus*), ryba schopná žít v bahnitých sedimentech drobných stojatých vod piskoř pruhovaný (*Misgurnus fossilis*), obojživelníci čolek velký (*Triturus cristatus*) a kuřka ohnivá (*Bombina*

bombina), brouk vázaný na dutiny stromů páchník hnědý (*Osmoderma eremita*) a motýli modrásek bahenní (*Maculinea nausithous*) a ohniváček černočárny (*Lycaena dispar*).

Z **přírodních stanovišť** zajímavých z pohledu evropské soustavy Natura 2000 se v Poodří vyskytují

- oligotrofní až mezotrofní stojaté vody nížinného až subalpínského stupně kontinentální a alpínské oblasti a horských poloh jiných oblastí, s vegetací tříd *Littorelletea uniflorae* nebo *Isoëto-Nanojuncetea*
- tvrdé oligo-mezotrofní vody s bentickou vegetací parožnatek
- přirozené eutrofní vodní nádrže s vegetací typu *Magnopotamion* nebo *Hydrocharition*
- nivní louky říčních údolí svazu *Cnidion dubii*
- extenzivní sečené louky nížin až podhůří (*Arrhenatherion*, *Brachypodio-Centaureion nemoralis*)
- dubohabřiny asociace *Galio-Carpinetum*
- smíšené jasanovo-olšové lužní lesy temperátní a boreální Evropy (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
- smíšené lužní lesy s dubem letním (*Quercus robur*), jilmem vazem (*Ulmus laevis*) a jilmem habrolistým (*Ulmus minor*), jasanem ztepilým (*Fraxinus excelsior*) nebo jasanem úzkolistým (*Fraxinus angustifolia*) podél velkých řek atlantské a středoevropské provincie (*Ulmion minoris*)

Území soustavy Natura 2000

Samostatnou lokalitou je Evropsky významná lokalita Cihelna Kunín, která je zahrnuta do seznamu evropsky významných lokalit vydaného nařízením vlády č. 132/2005 Sb., ze dne 22. 12. 2004 (příloha č. 767). Předmětem ochrany je obojživelník čolek velký (*Triturus cristatus*).

Aktivní ochrana výše zmíněných živočichů a stanovišť spočívá především ve vhodném obhospodařování a péči o lokality s jejich výskytem, a to vždy s ohledem na životní nároky a potřeby každého z nich.

V letech následujících bude probíhat sledování vývoje stavu zájmových rostlinných a živočišných

druhů a přírodních stanovišť – tyto lokality by měly být postupně začleňovány do monitoringu a aktualizace výsledků získaných z prvotního mapování, zejména z důvodu posouzení dopadu konkrétního používaného způsobu hospodaření a péče. Do projektu sledování stavu biotopů a druhů se Správa CHKO Poodří zapojila již v pilotní zkušební sezóně 2006, počínaje rokem 2007 by měl tento proces probíhat na území celé České republiky každoročně.

*Daniela Polášková, Jiří Nečas
(Foto archiv Správy CHKO Poodří)
Další informace viz barevná příloha.*

Sít' vzdělávacích a informačních center v chráněných krajinných oblastech ČR

Od srpna tohoto roku se ZO ČSOP Nový Jičín zapojila do projektu „Sít' vzdělávacích a informačních center v chráněných krajinných oblastech ČR“, který je realizován v rámci Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů. Tento projekt je sponzorován Evropským sociálním fondem a Evropskou unií.

Cílem projektu je vytvořit síť informačních a vzdělávacích center (IC) v chráněných krajinných oblastech, vytvořit nová pracovní místa a zvýšit kvalifikaci pracovníků všech infocenter. V každé CHKO bude působit nejméně jedno takové středisko. Informační centra budou na území příslušných CHKO a v oblastech působnosti správ CHKO provádět osvětovou, interpretační a poradenskou činnost. Pracovníci těchto center jsou hlavní cílovou skupinou tohoto projektu. Své služby pak centra zaměří na dvě cílové skupiny – místní občany, samosprávu, zemědělce, majitele lesních pozemků a návštěvníky. Nová infocentra byla vytvořena v CHKO Bílé Karpaty, Beskydy, Poodří, Žďárské vrchy, Slavkovský les, Moravský kras a Český ráj.

V rámci tohoto projektu bylo také v areálu záchranné stanice v Bartošovicích vytvořeno informační centrum CHKO Poodří (viz foto). Hlavním úkolem IC je pořádání osvětových akcí pro širokou veřejnost a poradenská činnost v oblastech

ochrany biodiverzity a krajiny (dravci, sovy, krajové odrůdy ovocných dřevin, ochrana ptactva, péče o handicapované živočichy, příroda CHKO Poodří). Partnery projektu jsou obec Bartošovice, Region Poodří a CHKO Poodří. ZO ČSOP Nový Jičín pracovala na vybudování a provozování IC ještě před schválením a zahájením tohoto projektu. V průběhu roku došlo po dohodě a za úzké spolupráce se Správou CHKO Poodří k vybudování stálé expozice „CHKO Poodří – příroda a lidé“ v přízemí budovy bývalé fary v Bartošovicích (viz foto), včetně vybavení recepčního zázemí u vstupu do expozice. V recepci informačního centra mohou návštěvníci získat informační materiály nejen o CHKO Poodří, ale mohou si rovněž vybrat z několika knižních titulů věnujících se problematice životního prostředí, druhové ochrany, hospodaření v krajině apod. Nedílnou součástí IC jsou kancelářské prostory a sociální zařízení nezbytné pro fungování IC.

Vyvrcholením tohoto dvouletého projektu bude ve spolupráci se Správou CHKO Poodří realizace dvou pilotních projektů na téma „Hospodaření

Informační centrum CHKO Poodří

Expozice „CHKO Poodří – příroda a lidé“

v krajině na území CHKO Poodří“ a „Práce s návštěvníky a rozvoj udržitelného cestovního ruchu“. Obsahem těchto projektů bude soubor

školení a exkurzí pro zemědělce, lesníky, výroba propagačních materiálů a poradenská činnost. To, že je projekt dvouletý, však určitě neznamená, že provoz IC bude po uplynutí této doby ukončen. Naopak, toto období by mělo sloužit k vybudování odborného a dobře fungujícího zařízení, plnění účel svého vzniku.

Z finančních a provozních důvodů je dosud IC CHKO Poodří a stálá expozice „CHKO Poodří – příroda a lidé“ přístupno veřejnosti především v hlavní návštěvní sezóně, tj. od dubna do konce října a to v pracovních dnech. Pro rok 2007 jsou plánované poměrně zásadní změny v otevírací době IC, tato změna je však především odvislá od dostatku finančních prostředků. Bližší informace budou průběžně zveřejňovány na internetových stránkách ZO ČSOP N. Jičín www.csopnj.applet.cz nebo je můžete získat telefonicky na čísle 556 758 675

Petr Urban

Cyklostezka Odra–Morava–Dunaj

Myšlenka mezinárodní cyklostezky trasované od Baltu podél vodních toků Odry, Bečvy, Moravy (a dále Dunaje) vznikla v Bartošovicích během diskuse na pracovním semináři partnerů zelené stezky Krakov–Morava–Vídeň v roce 2004. Navrhl jsem ji tehdy jako podle mého názoru nejvíce životaschopnou příležitost vybudovat v dohledné době přes celou Moravu bezpečnou a souvislou cyklostezku, navíc navázanou na podobné záměry v Polsku a na Slovensku.

Vzhledem k tomu, že se tato stavba výrazně dotkne Regionu Poodří, podávám o stavu její přípravy tuto stručnou informaci.

Co se podařilo

Trasa mezinárodní cyklostezky Odra–Morava–Dunaj byla z podnětu SCHKO Poodří a díky vstřícnému přístupu obcí a Odboru územního plánování Krajského úřadu Moravskoslezského kraje zahrnuta do územního plánu velkého územního celku Beskydy.

Mezinárodní cyklostezka Odra–Morava–Dunaj se stala jedním z šesti prioritních koridorů cyklistické dopravy v ČR, navržených centrem dopravního výzkumu ministerstva dopravy.

V katastrech, ve kterých proběhnou komplexní pozemkové úpravy, bude stezka těmito projekty akceptována – získá vlastní parcely pro realizaci stavby.

Aktuální stav projektu na konci roku 2006

Region Poodří získal grant Nadace Partnerství z programu Stromy pro stezky (z dárcovských prostředků Skanska) na vypracování vyhledávací studie, zároveň byla (zásluhou Ing. Oldřicha

Usvalda, místopředsedy svazku obcí Regionu Poodří) podána žádost o grant na financování dokumentace pro územní rozhodnutí a vypracování žádosti o prostředky z fondů EU. Projekt byl podpořen rozhodnutím zastupitelstva kraje ze dne 23. listopadu 2006. Celkové náklady na projektovou dokumentaci a vypracování žádosti činí 630 tis. Kč, dotace představuje výši 70 %, což je 441 tis. Kč. Projekt má podporu obcí regionu i partnerů na jihu – Běloutína a Hranic.

K čemu bude

Nejedná se jen o komunikaci určenou výhradně cyklistům, ale o trasu Greenways – zelených stezek – což je projekt spojující podporu infrastruktury a služeb šetrné turistiky s podporou rozvoje kulturního a přírodního dědictví v regionech, kudy stezky procházejí.

V Moravskoslezském kraji bude mít stezka velký význam nejen jako magistrála pro návštěvníky kraje z Polska, střední a jižní Moravy i Slovenska, ale i jako bezpečný cyklistický přivaděč z Ostravska do Regionu Poodří a Oderských vrchů. V Poodří bude stezka hrát významnou roli spojnice mezi obcemi v oblasti, kde cyklistickou dopravu zkomplikovala výstavba dálnice D47 a dálničních přivaděčů. Bude zde navíc užívána k cestám do školy, do práce, na nádraží, za kulturou i zábavou.

V regionu Poodří stezka přivede cyklisty do připravovaných návštěvnických center ve Velkých Albrechticích, Studénce, Pustějově, Suchdole nad Odrou, Jeseníku nad Odrou a Vražném-Hynčicích a k dalším turistickým atraktivitám. S pravobřežní cyklotrasou č. 5 (Jantarová stezka) bude napříč Poodřím spojena stávajícími cyklotrasami – tím

se vytvoří četné nové okruhy a příležitosti pro víkendovou cyklistiku v regionu. Stezka je trasována většinou mimo oderskou nivu v blízkém sousedství CHKO Poodří. Komunikace bude v celé své délce doprovázena stromořadím, které přispěje k obnově krajinného rázu Poodří.

Na přípravě projektu se podílejí jako hlavní partneři Region Poodří, Nadace Partnerství a Skanska, Český svaz ochránců přírody Studénka a Správa CHKO Poodří.

Kudy povede

V Moravskoslezském kraji je stezka trasována od hranic s Polskem podél Odry přes Ostravu k nově vytvořené odpočívce u Honculy. Odtud povede do Jistebníku buď přes Proskovice a Košatku, nebo přes Polanku – podle toho, kde budou pro její průchod vytvořeny lepší podmínky. Z Jistebníku dále pokračuje obcemi Regionu Poodří stále po levém oderském břehu.

Odru stezka kříží v katastru obce Mankovice. Po průchodu katastry Jeseníku nad Odrou a Hrabětic opouští kraj na hranicích Běloutína, kde je připravena návaznost až do Hranic a dále na jih podél Bečvy a Moravy.

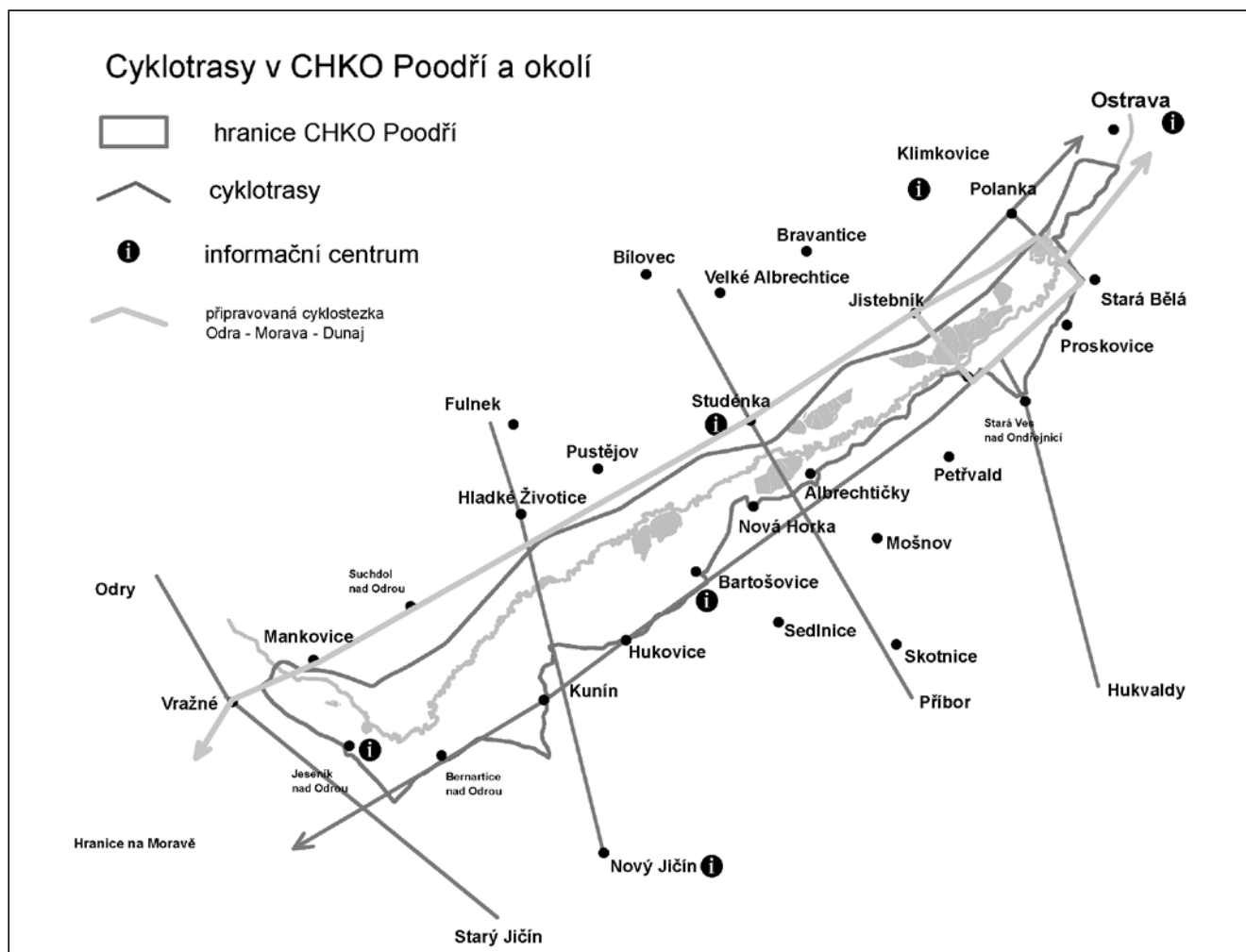
Cyklostezka podél Bečvy

Průchod trasy v křížení s dálničními přivaděči je projekčně řešen společným využitím podjezdů určených pro lokální migraci zvěře i průjezd cyklistů.

Kdy budeme jezdit

Realizace záměru se dá očekávat v horizontu sedmi let v návaznosti na připravenost projektu na čerpání prostředků z fondů EU.

Ivan Bartoš

Galerie

Krajina v Poodří byla a stále i je motivem pro řadu výtvarníků. Rádi bychom Vás seznámili s některými z nich v seriálu Galerie. Uvítáme Vaše upozornění

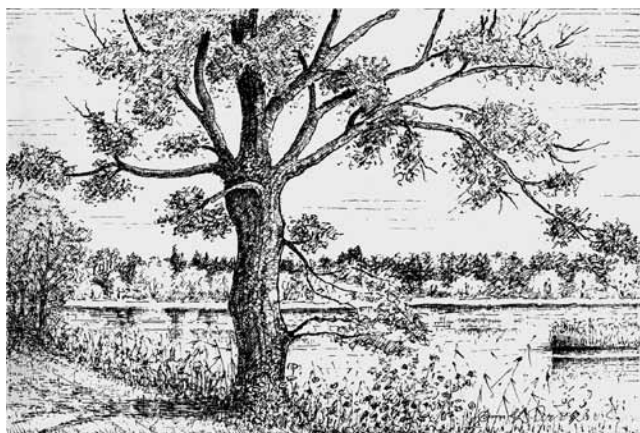
na další, kteří rádi v Poodří malují či fotografují, nebo pro které se stalo inspirací pro tvorbu básnickou či prozaickou.

Bílovec

Emil Přikryl (1912–2001)

Poodří je překrásná přírodní krajina, kterou vytvářejí rozlehlé louky, struhy, tůňe a jezera se starými rameny řeky Odry, stejně jako s historickými rybníky, skýtající svými hrázemi, jejich porosty, meandry mrtvých ramen Odry a jejími břehy, ale především pak vodními hladinami rybníků polaneckých, jistebnických a studénských, nespočetné inspirační motivy pro jejich malířské zachycení a ztvárnění na plátna. Zejména vodní hladiny se staly důležitým výrazem pro zachycování odrazu okolního světa, vlnek a vln při vanutí vánku a větru. A tak není divu, že už několik malířských generací je přitahováno těmito pohledy, které lákaly a stále lákají malíře. Každý je přirozeně vidí

Rybník

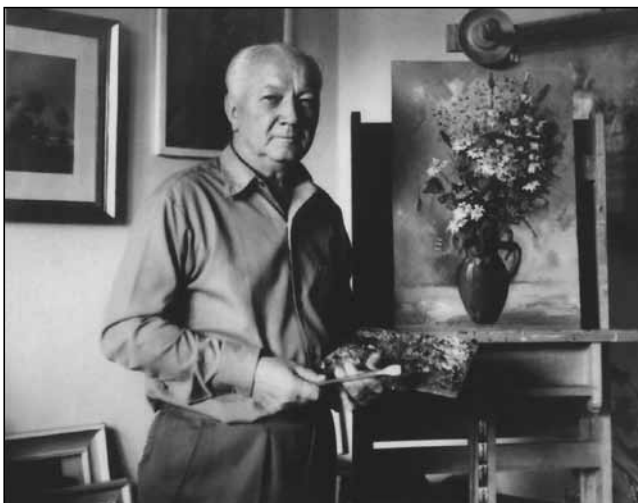

Albrechticky

a ve svých obrazech zjevuje po svém.

Po druhé světové válce našly například rybníky jistebnické svého malířského zpodobitele v bíloveckém Emilu Přikrylovi. Mají v něm, téměř programového zpodobitele, a to jak olejem, tak i akvarelem, nejčastěji v atmosféře končícího léta a zádumčivého mlžného podzimu.

Narozen 11. října 1912 ve Výklekách na Přerovsku, vystudoval státní reálku v Lipníku nad Bečvou a pedagogického vzdělání v oborech výtvarná výchova, rýsování a matematika se mu dostalo na učitelském ústavu v Olomouci. Po osvobození v roce 1945 se natrvalo usadil v Bílovci, kde

Emil Přikryl ve svém domácím ateliéru

vyučoval matematiku, rýsování a výtvarnou výchovu, zejména na nově zřízeném gymnáziu i jako zástupce jeho ředitele.

Kreslení a malování se stalo nedílnou složkou jeho života a tvůrčí iniciativy. Kreslil, maloval, ryl do linolea, ilustroval... Jeho výtvarný zájem se postupně soustřeďoval na okolí Bílovce, Jistebníku, na oderskou přírodu, na rybníky. Oblíbil si zejména techniku olejomalby a tematicky ho nejvíce zaujaly náměty z okolí Jistebníku, krajina kolem Odry a okolních rybníků. Proto vyhledává motivy mezi jistebnickými a polaneckými rybníky a zachycuje

Zámek ve Studénce

onen zvláštní ráz této krásné přírodní oblasti.

Má skutečně zvláštní ráz tento ještě ne moc poničený kousek přírody, ráz, který pak Emil Přikryl přenáší do svých obrazů. Vychází často z teplých hnědých tónů, které směřují spíše k uklidňujícímu barevnému ladění, takže obrazy působí někdy až zadumaným a melancholickým dojmem a vyvolávají příjemně libé pocity.

Četnost výstav obrazů Emila Přikryla v mnoha místech mluví o jeho pozoruhodné aktivitě. Emil Přikryl zemřel 26. ledna 2001 v Bílovci.

Jaroslav Pleskot

Pozn. redakce: Vzhledem k tomu, že POODŘÍ vychází černobíle využili jsme k představení tvorby Emila Přikryla pouze jeho perokresby a linoryty. Za jejich laskavé zapůjčení děkujeme dr. Evě Matulové.

Za zmínku stojí rovněž jeho spolupráce s Františkem Šustkem ze Spálova, kde rovněž vytvořil řadu kreseb.

Pamětní deska v hale gymnázia v Bílovci. Emil Přikryl byl činný v řadě dalších oblastí veřejného života.

Spálovský plenér a Malý Alternativní Festival

Slovník cizích slov nám dovoluje první část názvu tohoto článku přeložit dvěma různými způsoby. První výklad zní „spálovská krajina“ a druhý „malování či kreslení spálovské krajiny“. Jistě Vás už napadlo, že správná možnost je ta druhá. Rádi bychom Vás totiž informovali o tom, kdo, jak a proč se letos v říjnu a listopadu nechal umělecky oslovit náhorní plošinou okolo Spálova.

Nit příběhu však musíme začít rozmotávat již na jaře tohoto roku, kdy se 9.–11. června 2006 uskutečnil už desátý ročník Malého Alternativního Festivalu (dále MAF). V rámci této akce (při které se snažíme prezentovat různé druhy současného umění – ať už poezii, hudbu, filmy, divadlo či výtvarno – a to nejen pasivně, ale i formou workshopů) proběhla výstava nejnovějších děl spřátelených výtvarníků. Sešlo se i několik obrázků Spálova vzniklých při návštěvách oněch umělců. Zájem místních obyvatel o tyto – hlavně – kresby byl nemalý, některá díla byla dokonce prodána. Když jsme přemýšleli, jak tuto zajímavou zkušenost zúročit, vznikl projekt s názvem „Spálovský plenér“.

Oslovili jsme nám známé výtvarníky s otázkou, zda by nechtěli přijet na Spálov strávit víkend tím, že budou do výtvarného jazyka tlumočit poselství krajiny kolem sebe. Výsledky jejich snažení jsme slíbili vystavit na příštím MAFu. Mile nás překvapil počet přihlášených. Ve dvou víkendech totiž spálovskou faru (moderní centrum připravené přijmout až 50 osob na několikadenní pobyt za rozumnou cenu) osídlilo 15 umělců. První víkend se ještě nesl v pastelových barvách podzimu, ale první listopadovou sobotu již ležela takřka souvislá vrstva sněhu. Mysleli jsme, že to výtvarníky odradí, ale tvůrčí duch necouvne před ničím. A tak mohla vzniknout spousta velmi zajímavých zimních prací. Byli jsme dokonce i svědky malby v mraze. Tato technika však vyžadovala velkou dávku zručnosti a zkušenosti. Muselo se totiž pracovat rychle, protože barvy zamrzaly,

Pokud Vás náš článek zaujal, nezbyvá než prozradit, že máme již nahlášenou jarní skupinu plenéristů a že výstava na MAFu v červnu 2007 bude tedy vskutku bohatá.

Z historie a současnosti Malého Alternativního Festivalu

V roce 1995 se v Olomouci uskutečnil první ročník netradičního festivalku v netradičním prostředí. Bez elektriny (hrálo se tedy pouze akusticky), jakéhokoliv zázemí a jakýchkoliv zkušeností jsme v areálu krásné polorozpadlé pevnůstky z dob Marie Terezie realizovali setkání několika kapel s

několika desítkami přátel-posluchačů a užili si pěkné sobotní odpoledne. Další ročníky se odehrávaly v podobném duchu, přibývalo kapel, přidali se výtvarníci a básníci. Pak jsme dokončili studia v univerzitním městě a festival přestěhovali s sebou na Spálov.

Od pátého ročníku se MAF dopracovává k tomuto cíli: v rámci tří dnů vytvořit atmosféru radosti z uměleckého tvaru a to na poli hudebním, poetickém, výtvarném, divadelním, duchovním, filmovém... Přitom dát prostor ke vzniku společenství lidí, kteří se nedělí na „ty umělce“ a „ty, co se na to dívají“, ale kteří jsou zároveň obojím. Samotný festival se tak stává jakýmsi svébytným uměleckým dílem někde na pomezí konceptuálního a akčního umění.

A jak to vypadá konkrétně? V posledních letech se program ustálil zhruba v tomto rámci:

- páteční čtení poezie (v minulých letech to byli např: Renata Putzlacher, Petr Hruška, Pavel Kolmačka...)
- sobotní workshopy (arteterapie, šperk, židovské tance, čajový obřad, řezbařina, kovařina...)
- mše svatá s pozvaným kazatelem
- divadelní či taneční vystoupení (většinou pod širým nebem)

- vernisáž výstavy
- hudební večer (alternativa, rock, folk)
- nedělní promítání filmů (animace, dokument)

Na akci je zajímavé také to, že se stává i možností setkání místních obyvatel. Ne že by se za alternativní kulturou hrnuli po stovkách, ale už jen tím, kolik se jich podílí na přípravě, kolik se toho napíše v tisku a kolik se toho napovídá je MAF jedním z důležitých bodů uměleckého života na Spálově. Jsme tomu rádi a děkujeme všem, kdo nám vychází vstříc a drží palce.

Na závěr pozvánka pro ty z Vás – čtenářů, kteří jsou festiválem zaujati, chtěli by se dozvědět více či se dokonce aktivně zapojit svou uměleckou troškou nebo účastí. Mnoho informací je možno najít na webových stránkách www.maf.webz.cz. A ty, které tam nejsou, Vám rád poskytnu na telefonu 724 984 062.

S nadějí, že se s některými z Vás shledá 1.–3. června 2007 na Spálově, se za tým pořadatelů loučí

Miloslav Š. Chytil

Kousek za Spálovem, studenti Gymnázia Rýmařov malují venku krajinu. (Foto Kamila Hýžová)

Třetí ročník „Plenérů v Poodří“

Petr Kuh maluje (Foto Eda Riedl)

Uplynul rok od posledního setkání výtvarníků v Bartošovicích na zámku a jeho okolí a již je za námi třetí ročník mezinárodního plenérů „Malujeme v Chráněné krajinné oblasti Poodří“, který se tentokrát konal v Albrechticích. Zázemím byla turistická ubytovna Kotvice a musím konstatovat, že tam bylo všem účastníkům dobře.

Na plenérů se sešli staří známí Neuwirt, Jeziorowski, Kuh, Vácha, Riedl a přibýly nové tváře, a to dokonce ženy Olga Bačová a Věrka Klézlová. Plenér se konal na sklonku prázdnin od 27. srpna do 3. září 2006. Počasí nebylo vůči výtvarníkům tak přívětivé jako v loňském roce, polovina doby prapršela a bylo zataženo. Každý z autorů se zhostil svého úkolu zvěčnit scenerie okolí Albrechtic po svém. A tak někdo šel s deštníkem nebo v pláštěnce hledat přijatelné motivy na příští dny, jiní zkoušeli malovat zpod přístřešků, zpoza oken a podobně. Byly chvílky kdy se nedalo dělat nic a účastníci si krátili chvíle při vzájemných rozhovorech a diskuzích, případně u televize.

Pravdou je, ale že okolí jsme poznali všichni dokonale a to včetně místních hospůdek.

Na plenérů vznikla díla malovaná rozličnými technikami: olejem, temperou, pastelem, ba dokonce se i kreslilo a portrétovalo. Prostě shrnuto na malování bylo tentokrát opravdu málo času, tak se muselo domalovat doma. Jednotlivá díla s motivy Odry, jejich meandrů, dvorky Albrechtic, jejich střech, kostel a další byly pak zainstalovány v přízemí obecního úřadu v kulturním sále při termínu komunálních voleb na krátké komorní výstavě.

Takže shrnuto

- první ročník: Odry, Vražné, r. 2004
- druhý ročník: Bartošovice, r. 2005
- třetí ročník: Albrechtic, r. 2006

Čtvrtý ročník bude zatím neznámo kde, museli jsme počkat na výsledky komunálních voleb, abychom měli s kým dohodnout vše potřebné. Vytipovaná místa jsou Jeseník nad Odrou nebo Stará Ves nad Ondřejnicí – no uvidíme. Zatím patří poděkování všem starostům, kteří se o nás postarali v minulých ročnících.

Eda Riedl

Nahoře zleva Romuald Jeziorowski, Eda Riedl, sedící zleva Petr Kuh, Olina Bačová, Věrka Klézlová, dole Vladimír Neuwirt (Foto Bača)

České ochotnické divadlo v Poodří

Poodří, jak je územně vymezeno časopisem POODŘÍ, zahrnuje především katastry obcí, jimiž protéká řeka Odra, případně i místními částmi těchto obcí, od pramene po Ostravu, z níž k němu patří ještě Polanka nad Odrou, Proskovice a Stará Bělá. Jde o území ve kterém v dřívější době působily různé jazykové vlivy. Národnostně smíšená oblast osídlení obyvateli české a německé národnosti měla totiž vliv na správu jednotlivých obcí, a tak i na různé podmínky kulturního a společenského života v nich. Bylo proto přirozené, že funkce a poslání českého ochotnického divadla v mnohých místech bylo národnostně-uvědomovací, tak jako v dobách národního obrození v Čechách v předminulém století. Toto národnostně-uvědomovací poslání formou divadelního představení hraného v českém jazyce, zejména v obcích národnostně smíšených, bylo vedle zábavnosti jedním z hlavních rysů českého ochotnického divadla v Poodří, což nejlépe dokazují tituly uskutečňovaných her.

Jistý vliv na rozvoj ochotnického divadla měla v novějších dobách zájezdová vystoupení profesionálních scén. V obcích Poodří to byly hlavně v pořadí dle četnosti vystoupení: Vesnické divadlo Praha, Beskydské divadlo Nový Jičín, Nár. divadlo moravskoslezské Ostrava, Slezské nár. divadlo Opava, Divadlo Oldř. Stibora Olomouc.

Česká ochotnická divadla v Poodří se hrála v letech 1918–1938 v rámci odborů bývalé Národní jednoty, dále dramatických odborů tělovýchovných organizací Sokol, DTJ a Orel. V některých místech v rámci tehdejších místních organizací politických stran. Po r. 1945 existovaly ochotnické divadelní soubory v rámci osvětových besed a osvětových jizeb.

Do seznamu obcí v Poodří s českým ochotnickým divadlem je možno zařadit Albrechtický, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Blahutovice, Butovice, Heřmánky, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kamenku, Klokočůvek, Kunín, Mankovice, Odry, Petřvald, Polanku, Proskovice, Pustějov, Spálov, Starou Ves nad Ondřejnicí, Studénku a Suchdol nad Odrou.

Pro oblast českého ochotnického divadla uskutečňovaného mimo hlavní kulturní centra, kterými byla města Fulnek, Nový Jičín, Příbor a Štramberk, je možno vysledovat řadu některých obecností jako například:

- největší zásluhu o rozvoj českého divadelního života, zvláště v menších místech, měli místní písmáci, učitelé, lékaři a kněží. Tito všichni bývali obvykle hlavními organizátory a tvůrci jednotlivých představení

- v ochotnických souborech byly zastoupeny vesměs všechny sociální vrstvy místních českých obyvatel

- hrávalo se obvykle v hostincích na rozebratelném

jevišti (stálé jeviště bylo spíše výjimkou). Hostinské sály byly totiž jediným prostorem pro shromáždění většího počtu obyvatel. V některých případech bylo divadlo v létě hráno na veřejném prostranství – zahradě nebo ve vyhovující místní scénérii

- vzhledem k zemědělskému charakteru jednotlivých míst převládalo hraní divadla v zimním období a v době Velikonoc, což se v podstatě udrželo mnohde až do dnešních dnů

- jednotlivé inscenace byly svou formou poměrně jednoduché. Režisér dřívějších dob byl hlavně organizátor a dle svých znalostí a vkusu zajišťoval vše, co si jednotlivé představení vyžadovalo.

- obvykle malé jevištní prostory byly příčinou toho, že herecký projev byl většinou statický s hlavním důrazem na přednes textu a výraznou gestiku. Počet zkoušek býval minimální, a tak k velmi důležitým členům divadelních souborů patřila osoba „nápovědy“ – známe dnes pod pojmem „text sleduje“

- divadelní kostýmy si herci pořizovali většinou sami. Využívání služeb půjčoven kostýmů, pokud ovšem v dané době existovaly, bylo spíše výjimečné a dělo se tak v případě potřeby v historických hrách. Zde nelze opomenout pomoc profesionálních divadel.

- scénografie představení bývala velmi jednoduchá. Konkrétní scénická prostředí byla vytvářena malovanými papírovými nebo pláťenými zadními prospekty (krajina, les, náves a různé interiéry), bočními kulisami odpovídajícími charakteru zadního prospektu. Výtvarná stránka dekorací (většinou velmi realistických) závisela na vkusu toho, kdo je maloval.

- osvětlování jeviště před zavedením elektřiny bylo zajišťováno olejovými a později petrolejovými lampami umístěnými na jevištní rampě. Nízká světelná intenzita těchto zdrojů měla svůj dopad na vnější herecký projev a na výrazné kontrastní masky a líčení (pokud bylo používáno).

- na repertoáru ochotnických souborů byly zprvu hrány jednoaktové hry. S postupem doby, jak ochotničtí herci nabývali zkušenosti, byly přibírány hry textově a obsahově náročnější. Národně-uvědomovací funkci plnily oblíbené vlastenecké hry Tylovy a Jiráskovy spolu s hrami komediálními českých autorů (Šamberk, F. X. Svoboda, Stroupežnický). Velmi často byly hry doplňovány zpívanými kuplety. Oblíbené byly i hry krajových autorů. Celkově byl repertoár velmi pestrý. V širším srovnání se prokázaly výrazné vlivy vycházející z blízkých kulturních center při dosažitelnosti textů dramatických předloh.

- činnost ochotnických souborů v posledních dobách dokazuje, že stále více souborů hraje hlavně pro své publikum a pro vlastní potěšení účinkujících, které mají z této zájmové činnosti.

Je to dáno tím, že současné amatérské divadlo je dnes po všech stránkách mnohem různorodější a náročnější, jak po stránce repertoáru, tak i po stránce herecké, scénografické a celkově inscenační.

Samostatnou kapitolu českého ochotnického divadla v Poodří představují divadla hraná dětmi v rámci různých organizací a divadla hraná mládeží jednotlivých škol. Tato byla uskutečňována tam, kde ředitel školy nebo některý člen pedagogického sboru byl také aktivním divadelním ochotníkem a dovedl u dětí vzbudit zájem o divadelní činnost. Repertoár byl převážně pohádkový.

Tak jako ochotnické divadlo dospělých, prodělalo dětské a školní divadlo svůj vývoj. Již od samého prvopočátku jeho existence obsahovalo dva výrazné rysy – pedagogicko-výchovný a rys vnější divadelní formy. Oba byly dány mírou znalostí vedoucího učitele režiséra o zákonitostech tvorby divadelní inscenace. Uplynulá doba potvrdila nespornou skutečnost, že tam, kde jsou hrána dětská a školní představení, obvykle existuje divadelní soubor dospělých a naopak.

Do oblasti ochotnického dramatického umění patří i divadlo loutkové, které bylo v některých obcích Poodří také hráno.

Závěrem k sérii článků o českém ochotnickém divadle v jednotlivých obcích Poodří je na místě poznamenat, že někde byly vydány publikace u příležitosti určitých výročí trvání ochotnického divadla v dané obci (např. v Bernarticích nad Odrou). Nejnověji je věnována publikace českému ochotnickému divadlu v Butovicích a Studénce, která bude vydána Městským kulturním střediskem ve Studénce začátkem roku 2007 u příležitosti 123. výročí jeho trvání ve Studénce.

Pro úplnost zbývá ještě dodat, že uváděné informace byly získávány z různých archivních dokladů v okresních archivech v Novém Jičíně a Opavě, ze záznamů z obecních kronik, z řady regionálních tiskovin věnovaných této problematice a z osobní dlouholeté činnosti v ochotnickém divadelním hnutí.

Následující články o českém ochotnickém divadle v jednotlivých obcích Poodří nechtě jsou pro jejich obyvatele vzpomínkou na své předchůdce, kteří s láskou a oddaností naplňovali svůj život divadelní činností, kterou svým spoluobčanům přinášeli chvíle pohody a umělecké prožitky.

A nechtě jsou také inspirací hodnou k následování.

Stanislav Macek

Amatérští divadelníci v Suchdole nad Odrou

Suchdol nad Odrou byl v posledních staletích osídlen většinou německy mluvícími občany. Teprve od zřízení české školy v září 1919 a založení místního odboru Národní jednoty dne 23. listopadu 1919 lze hovořit o výraznějším projevu české menšiny, která do r. 1938 dosáhla 20 % celkového počtu obyvatel. Veškerý národnostní, kulturní, politický a tělovýchovný život se soustřeďoval v ustavené české škole zásluhou jejího tehdejšího ředitele Květoslava Klose, který byl zároveň i prvním předsedou místního odboru Národní jednoty.

V r. 1921 byla otevřena nově postavená škola, v jejíž tělocvičně bylo Národní jednotou na jaře r. 1922 pořízeno jeviště s elektrickým osvětlením, čímž byly vytvořeny podmínky pro začátek českého divadelního života.

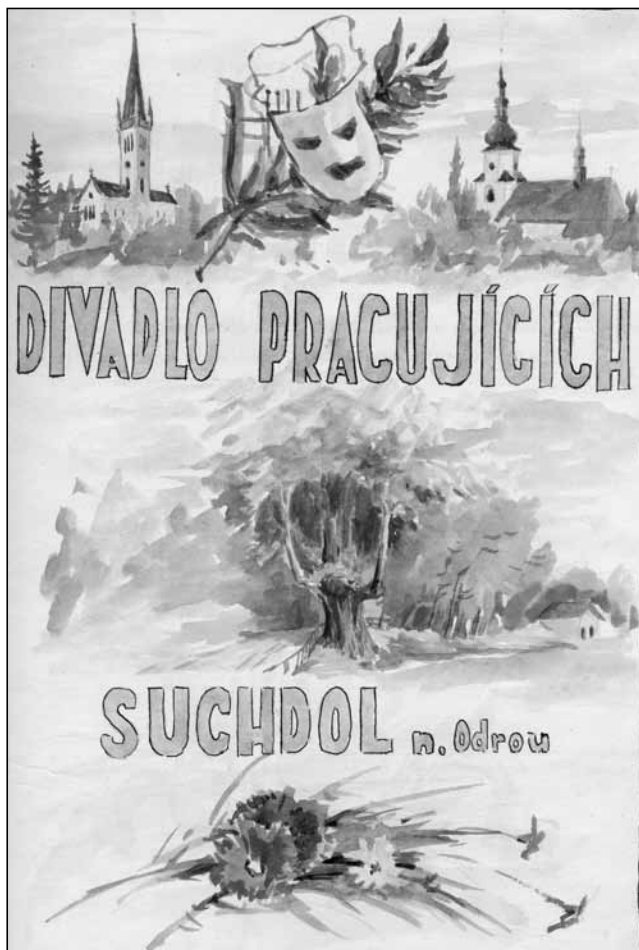
První místní divadelní ochotníci divadelního odboru Národní jednoty sehráli na tomto jevišti dne 11. listopadu 1922 první české divadlo v Suchdole, kterým byla komedie J. Skruzného „Ta naše Mášenka“. Hra měla zřejmě velký divácký úspěch a ohlas v okolí, neboť již 19. prosince téhož roku byla reprizována ve Fulneku. Zásluhou tehdejšího ředitele školy bylo jejími žáky téhož roku uskutečněno v místní škole představení hry Fr. Kňourka „Štědrý večer po pěti letech“. Na školním jevišti pak žáci školy hráli divadlo

dvakrát ročně, což si při poměrně malém počtu místních žáků (kolem 60ti dětí) zaslouhuje obdiv. Škoda, že se nedochovaly záznamy o celkové skladbě repertoáru a přesnější počty uskutečněných představení, aby si bylo možno učinit představu o jejich inscenační formě.

Vůbec období let 1918–1938 je v divadelním životě Suchdolu dosud nedostatečně prozkoumanou oblastí pro chybějící dokumentační materiál, a tak nezbyvá než se spoléhat na záznamy zpracované později až po r. 1945. Dle nich divadelní soubor Národní jednoty údajně v letech 1918–1938 hrál pravidelně ročně tři hry různého žánru, což by tedy

Rok 1946 – 9. třída, režie učitelka Špetíková-Kvasničková

Titulní strana kroniky suchdolských ochotníků

bylo odhadem za toto období asi 48 her.

Stejně tak údajně TJ Sokol, která v tomto období užívala školní tělocvičnu s jevištěm, zde uskutečňoval se svým divadelním souborem dvakrát ročně divadelní představení, což by představovalo celkem asi 30 inscenací. I v tomto případě však chybí bližší informace jak o představeních tak i o účinkujících osobách. Chybějící údaje by mohla doplnit jedině kronika místního Sokola z té doby, v které dle tehdejších zásad pro její vedení byla divadelní oblasti věnována značná pozornost. Její existence však zatím není potvrzena.

Početná česká menšina tehdy vedla čilý spolkový život a to jak v rámci místního odboru Národní jednoty, která v r. 1936 měla 151 členů, tak v rámci TJ Sokol, která mimo pravidelná cvičení a divadelní představení vystupovala na veřejnosti s dalšími akcemi jako např. „Rozvinutí sokolského praporu“ dne 4. srpna 1929 nebo úspěšné veřejné cvičení uskutečněné 12. srpna 1934.

Začlenění Suchdolu do Sudetské župy na základě Mnichovské dohody naprosto uhasilo český společenský život i když zde zůstalo 25 českých rodin.

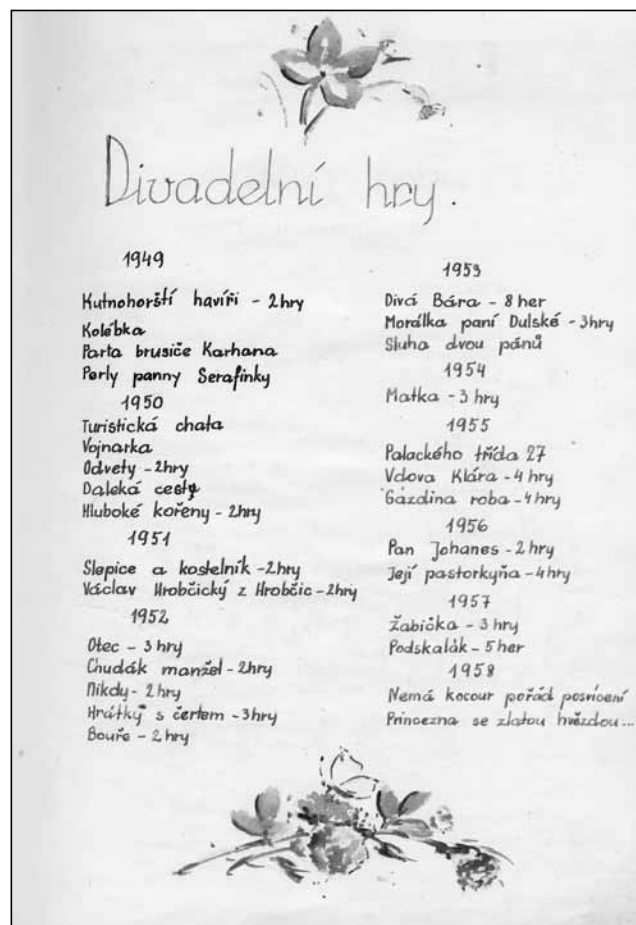
Dosídlení českými obyvateli z vnitrozemí po r. 1945 přineslo celkové oživení jak v politickém tak i ve společenském životě obyvatel. Projevilo

se to i v oblasti ochotnického divadelnictví.

Již v létě 1945 se hráli místní ochotníci na malém provizorním jevišti v hostinci U Králů vlasteneckou hru „Lešetínský kovář“, kterou režíroval tehdejší kapelník dechové hudby Jan Tomašík. Z jmen účinkujících byli zaznamenáni ochotníci: Jan Čáslavský, Jan Drda, Františka Smetanová a uvedený režisér. Ještě téhož roku, zřejmě na stejném místě a se stejným režisérem, byla uvedena hra se zpěvy „Z českých mlýnů“. Touto hrou se místní ochotníci již představili jako divadelní soubor dramatického odboru TJ Sokol, který zde byl založen 29. srpna 1945. Soubor pak ještě nastudoval hru V. Vlčka „Trpký návrat“.

V r. 1946 na nově zřízeném jevišti v kulturním domě (budova dříve zvaná Santarius, místní kino) soubor uvedl „Rukopis času“ od Zd. Němečka, Jiráskovu „Lucernu“ režírovanou Boh. Šimečkem. Svou divadelní činnost soubor Sokola uzavřel utopickou komedií K. Čapka Věc Makropulos, jejíž režii měl J. Stasievič. Většina ochotníků hrajících v této hře byli zaměstnanci místní železniční stanice ČSD.

K adaptovanému jevišti v kulturním domě je třeba poznamenat, že financování jeho postupného vybavení se dělo v rámci akce „Jedna cihla na kulturní dům“ (v hodnotě 10 Kčs), kterou s ochotníky organizoval Bohumil Šimeček. Akce

Divadelní hry hrané v l. 1949–1958 (z kroniky)

trvala po dobu tří let. Kolik finančních prostředků bylo akcí získáno záznamy neuvádí.

Na tomto jevišti se pak hrála všechna divadelní představení. V ochotnické divadelní aktivitě v r. 1945 nezůstali stranou ani mladí členové místního Junáka, vedeného VI. Olšovským, kteří za dobu do svého rozpuštění v r. 1949 sehráli tři inscenace jmenovitě a datově neupřesněné. Jejich divadelní činnost, s ohledem na věkové složení soboru, je nutno zařadit do oblasti dětského ochotnického divadla a divadla školního uskutečňovaného dramatickým kroužkem místní školy.

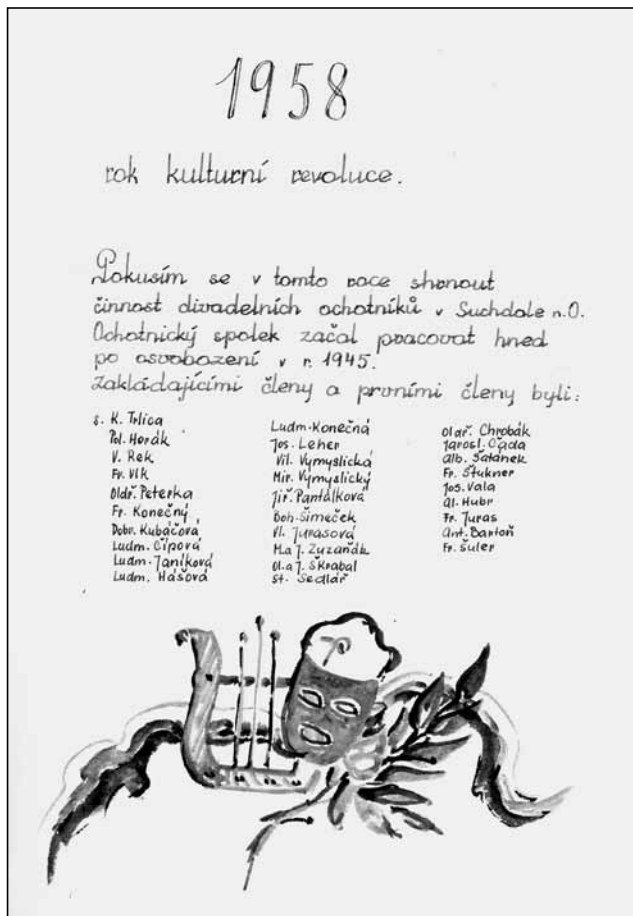
V tomto období byla zaznamenána, vedle výše uvedených divadelního souborů, představení divadelních seskupení v rámci místní Hasičské jednoty, která v r. 1947 uvedla veselohru J. Hory „Myslivecká latina“ a činohru K. Baláka „V požáru dýmu“. Podobné seskupení měla i místní organizace Soc. demokratické strany, kde za režie Boh. Horáka, regionálního osvětového pracovníka, byla nastudována hra Ot. Pospíšila „Na selském gruntě“ a jedna další, blíže neurčená hra. V citované hře vystupovali manželé Střalkovi, Ed. Rajman, Mir. Vymyslický a další.

Na podzim r. 1948 vznikl stálý divadelní soubor s názvem Divadlo pracujících. Iniciátory jeho ustavení byli místní aktivní divadelní ochotníci Fr. Vlk, Mir. Vymyslický, V. Rek, K. Trlica a V. Sosík. Prvními členy vedle jmenovaných byli: Ludmila Čípová, Jiřina Dostálková, Ludmila Hášová, Marie Holubová, Ludmila Janíková, Vlasta Jurasová, Ludmila Konečná, Dobromila Kubáčová, Marie Špetíková, Vilma Vymyslická, L. Bajer, Antonín Bartoň, Jaroslav Čada, Bohumil Horák, Alois Hubr, Oto Chrobák, František Juras, František Konečný, Alois Krempel, František Kubáč, Josef Leher, L. Mičák, Oldřich Peterka, Stanislav Sedlář, Alb. Šatánek, Bohumil Šimeček, František Štukner, František Šuler, Josef Vala, J. Zajíček, manželé Škrabalovi, manželé Zuzanákovi a další.

Jako základ pro svoji činnost obdržel soubor finanční prostředky od těchto organizací: Svaz zemědělců (9 495 Kčs), TJ Sokol (2 000 Kč), místní národní výbor (2 000 Kč), místní organizace KSČ (1 500 Kč) a místní hasiči (500 Kč), tedy celkem 15 495 Kč.

Tato částka pak byla doplněna výnosy z pořádaných zábav a plesů a z akce „Jedna cihla“. Za získané finanční prostředky bylo pořízeno technické vybavení jeviště a kulisy. Materiál na textilní oponu byl získán zdarma z Továrny stuh a prýmků ve Fulneku díky pochopení jejího ředitele B. Bučka. Na jejím bezplatném zhotovení a montáži se podíleli neznámý řemeslník z Nového Jičína a místní ochotník František Kubač.

S ohledem na tehdejší právní úpravu pro činnost ochotnických divadelních souborů, kdy každý soubor musel mít svého tzv. zřizovatele, vystupovalo Divadlo pracujících jako soubor

při místním jednotném zemědělském družstvu a to až do r. 1954 a pak jako soubor místní Osvětové besedy. Od ledna 1961 bylo Divadlo pracujících zrušeno pro malý počet aktivních členů. Svoji činnost obnovilo v letech 1965-1969. Po tomto období výrazně poklesl zájem o aktivní ochotnickou divadelní činnost a žádná divadelní inscenace tohoto divadelního uskupení nebyla zaznamenána.

Za dobu existence Divadla pracujících nastudovali jeho členové 40 inscenací definovaných jmenovitě s daty jejich premiér a případných repríz v místě a v různých obcích okresu Nový Jičín. Intenzitu divadelní činnosti souboru dokazují počty premiér v jednotlivých letech. Tak v r. 1951 a 1952 to bylo

Rok 1957 – ze hry Podskalák, zleva: Dobeš, Marie Janíková-Zajíčková, Ladislav Mičák, Anička Píterková

Podskalák (1957) - Ludmila Hašová-Korčáková, Antonín Bartoň

po pěti premiérách, a pak průměrně ročně čtyři. Žánrově byl repertoár velmi pestrý. Převládala česká činoherní klasika (Jirásek, Šamberk, Preissové, Tyl, Štolba, Stroupežnický, Čapek). Zastoupení byli i světoví dramatičtí autoři (Moliére, Zápolská, Goldoni, Gogol). Představení byla pravidelně reprizována nejen v místě ale i v jiných obcích. Zvláště velký úspěch měla hra G. Preissové „Její pastorkyňa“ při vystoupení v Púchově nad Váhom. Největší návštěvnost měly hry se zpěvy – „Divá Bára“ hraná v obci čtyřikrát a v okolí další tři reprízy, podobně Hašlerův „Podskalák“.

Přesto, že v r. 1961 byla ukončena činnost Divadla pracujících, zřejmě z důvodu odchodu starší ochotnické generace, ochotnické divadlo v Suchdole žilo dál díky mladým členům místní organizace ČSM. Ti se již v závěru r. 1960 představili premiérou hry Iv. Bukovčana „Syrové dřevo“. Úspěch představení vedl k tomu, že byl ustanoven soubor Divadlo mladých při ČSM jehož prvními členy byli: Anna Dohnalová, J. Halašová, Emilie Chládková, Anna Janíková, Jana Ježková, Olga Kutějová, L. Mužíková, Jarka Reková, Vlasta Reková, Vlasta Staňková, Pavel Červenec, Michal Drozd, Zdeněk Himmer, Rostislav Hradil, Vratislav Hradil, Jaromír Juras, Pavel Kladonič, Vojtěch Lumír, Milan Tomašík, Josef Vala a Josef Zuzaňák.

Tragická smrt jednoho herecky nadějného člena souboru a nástup několika mladých mužů na základní vojenskou službu spolu s dalšími okolnostmi měly za důsledek to, že soubor existoval pouze v r. 1961. Za tuto dobu nastudoval pohádku „Zlatá nit“ a „Dobrou píseň“ od Pavla Kohouta a Afigonovu „Mášenku“. S posledními dvěma hrami se soubor zúčastnil na podzim r. 1961 divadelního festivalu v Albrechtických, kde za inscenaci „Dobrá píseň“ obdržel výrazné ohodnocení poroty. Režii všech těchto her měla zkušená místní divadelní ochotnice Marie Holubová.

Ojedinelou akcí v ochotnickém divadle v Suchdole

zasluhující povšimnutí, byla inscenace operní jednoaktovky G. Pergolesiho „Služka paní“, kterou nacvičili učitelé místní pobočky Lidové školy umění v r. 1963. Hlavní roli a pravděpodobně i režii měl zástupce pobočky LŠU učitel výuky zpěvu a klavíru Jaroslav Kula. Hra měla velký divácký úspěch a měla několik repríz. Škoda, že se o této ojedinelé ochotnické inscenaci nedochovalo více podrobnějších informací o hereckém obsazení a o celkové inscenační formě, kterou by mohly doložit případné fotografie.

V následném desetiletí po r. 1970 nastal útlum v zájmu o ochotnické divadlo. Až v roce 1982 bylo amatérské divadlo obnoveno. Podařilo se soustředit skupinu mladých divadelních ochotníků vystupujících při místní Osvětové besedě, kteří pak v letech 1982 až 1988 každoročně sehrávali jednu, vždy reprizovanou hru. Soubor se věnoval tvorbě pro děti. Bylo odehráno 6 pohádkových příběhů, které vždy doplňovala hudba a písně. Byly to: Pohádka o líných strašidlech, Strašidlo Bublifik, Pohádky z Krakonošovy zahrádky, Pasáček vepřů, Zajdeme si do pohádky a O Honzovi. Počet členů se pohyboval mezi 5–12. Divadelní představení se konala pro děti mateřských a základních škol a večerní představení mohli zhlédnout i dospělí diváci. Pohádky byly též předvedeny na okresních soutěžích i v okolních obcích. Kostýmy, dekorace i kulisy si soubor vyráběl svépomocí. Režie všech představení měla na starost paní Marie Dohnalová. Po roce 1988 soubor svou činnost přerušil a v současné době v Suchdole nad Odrou není činný žádný ochotnický soubor.

Jak již bylo poznamenáno v úvodu, první školní divadelní představení se uskutečnilo již v r. 1922. V následujících letech až do r. 1938 pak byly každý rok uváděny dvě hry. V této tradici se pokračovalo i po r. 1945, kdy jsou zaznamenávána školní divadelní představení v letech 1951, 1954, 1957, 1958, 1967, 1969, 1970 a v r. 1971. Na repertoáru to byly většinou pohádkové hry

Ze hry Pohádka o líných strašidlech (r. 1982)

Strašidlo Bublifik (r. 1983)

v dané době školními divadly běžně uváděné. Tvůrci těchto představení byly místní učitelky Erika Buksová, Marie Holubová, Irena Kalmusová, Božena Kremplová, Alena Prusenovská, Marie Špetíková a učitel Zdeněk Hurych.

Tamější učitelky byly v místě i hlavními organizátorkami loutkového divadla, jehož existence byla zaznamenána při základní škole v letech 1965–1974 s pěti inscenacemi ročně. Byly to učitelky Anežka Poppová a Milada Rusňáková.

Pohled na pestrý ochotnický divadelní život v Suchdolu v dobách minulých by nebyl úplný bez zmínky o vystoupeních ochotnických souborů z jiných míst. Tak v letech 1955–1974 jsou podchycena vystoupení z Lukavce, Mořkova, Frenštátu, Trojanovic, Ostravy, Nového Jičína a z Valče (okr. Martin).

V l. 1949–1988 působili v suchdolském ochotnickém divadle tito režiséři (viz divadelní kronika): M. Holubová, V. Jurasová, p. Kaluža, p. Žák, p. Vencelidesová a M. Dohnalová

Malou poznámku o divadle zasluhuje i místní část Suchdolu – Kletné. Kusé archivní záznamy z let 1951–1967 dokazují, že i v této dříve samostatné obci s poměrně malým počtem obyvatel se mělo ochotnické divadlo čile k světu. Nespornou zásluhu na tom měl tehdejší předseda místního národního výboru František Tomek, o kterém archivní prameny uvádí „že sám divadlo nacvičuje a o vše se kolem stará“ a místní ochotnická režisérka Zdena Zemanová. Ochotnická divadelní představení v uvedené době v místě hrály soubory v rámci místní organizace ČSČK a jako divadelní kroužek místní Osvětové jizby. Jednu inscenaci v r. 1953 nacvičili i příslušníci místní jednotky hasičů. V souhrnu bylo nastudováno 10 inscenací s reprízami v sousední obci Jestřábí a ve vzdálenějším Mořkově. Hrání byly převážně klasické veselohry s menšími počty hrajících osob jak českých tak i cizích dramatických autorů.

Zda po uvedené době v Kletné existoval nějaký soubor nebylo prozatím prokazatelně potvrzeno. Stejně tak mi není znám současný stav. Snad se některý z místních ochotnických pamětníků ozve a doplní uvedené informace.

Stanislav Macek, Marie Dohnalová

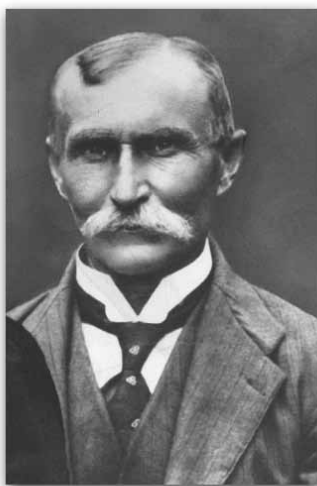
Ochotnické divadlo v Bernarticích nad Odrou

Obec Bernartice nad Odrou s asi osmi sty obyvateli leží v jihozápadní části novojického okresu na křižovatce silnic z Nového Jičína do Jeseníku nad Odrou a ze Suchdolu nad Odrou do Loučky u Nového Jičína.

Společenský život v obci je velmi pestrý. Během historie zde působily různé spolky od nejstaršího – „Občanské besedy“ z roku 1868 po současné zahrádkáře, hasiče, myslivce a divadelní soubory dětí a dospělých s názvem „Lidová scéna“.

Počátky divadelní ochotnické činnosti v Bernarticích nad Odrou jsou zaznamenány již koncem 19. století. V té době různé zájmové skupiny poznaly, že k obohacení kulturního i národního života velmi napomáhá divadlo.

Kdo režíroval první hry, které se v obci hrály, už asi nikdo nezjistí. Prvním známým organizátorem

*Albín Kunetka
první známý organizátor a režisér*

a režisérem byl místní občan Albín Kunetka. Je známo, že se první hry hrály v šenku hospody čp. 26, kde bylo pro tuto příležitost postaveno provizorní jeviště. Z té doby se zachovala v poměrně dobrém stavu plátěná opona s malovaným historickým motivem na slušné umělecké úrovni. V současné době je opona umístěna v zasedací síni obecního úřadu.

Mezi první písemně dochované hry patří hra „Pastýři“ z roku 1899, kterou sehráli místní studenti. Od roku 1909 do roku 1919 pořádala divadelní představení Venkovská omladina, později až do roku 1947 Sokol a Orel. Materiální podmínky pro činnost divadelníků se podstatně

změnily v roce 1933, kdy byl při hostinci „u Klosů čp. 97“ vystavěn taneční sál se stálým jevištěm.

Po únoru 1948 byla v obci založena Osvětová

Křižovatka v Bernarticích pod kostelem kolem r. 1920. V pozadí uprostřed stará hospoda čp. 26, vlevo obchod u Davidů čp. 39.

beseda a při ní ochotnický divadelní soubor „Lidová scéna“, do kterého přešla většina ochotníků ze Sokola a Orla. Pro amatérské dovadlo to byla převratná změna, soubor byl dotován z obecních peněz. Vedoucí osobností souboru se stal pan Karel Klos, který byl nejen výborným režisérem, ale i schopným organizátorem.

Nejdříve si ochotníci svépomocí vybavili jeviště a potom se pustili do divadelní práce. V té době se začíná prosazovat nový přístup k výběru her. Hrají se hry jako Strakonický dudák, Radúz a Mahulena, Lucerna a další.

V době politického uvolnění šedesátých let si vedení souboru uvědomuje, že náročnost divadelní dramaturgie vzhledem k televizi stoupá a hledá uměleckou pomoc u profesionálů v Beskydském divadle v Novém Jičíně a v divadle v Olomouci. Pomoc profesionálů byla pro soubor přínosem.

Hospoda čp. 26, kde se hrály první hry

Od roku 1965 organizovala Osvětová beseda společně s divadelním souborem přehlídku amatérského divadla okresu Nový Jičín pro názvem Bernartické divadelní jaro. Tato divadelní přehlídka, které se v prvním ročníku zúčastnilo celkem sedm souborů se konala pravidelně až do roku 1973.

Další aktivitou souboru bylo pořádání meziokresní přehlídky amatérských souborů Nový Jičín – Opava.

V letech 1974 až 1977 se provádí generální přestavba tanečního sálu na kulturní dům. S tím souvisela i modernizace jeviště včetně celého zázemí divadla. Posledním představení na starém jevišti byla hra J. K. Tyla Lesní panna a při

Bernartická ochotnická omladina, která hrála na hradě Starý Jičín dne 14. 6. 1914.

Strakonický dudák (1952)

příležitosti otevření nového kulturního domu v roce 1978 pak hra F. Kmoch – český muzikant, ve kterém účinkovalo 40 herců včetně dětského hudebního dechového souboru.

Po tragické smrti režiséra Karla Klose v roce 1980 přebírá roli uměleckého vedoucího a režiséra Ivan Prašivka, dlouholetý člen souboru a ředitel zdejší školy.

Soubor dále organizuje meziokresní divadelní festival a obohacuje kulturní život obce obnovováním starých tradičních zvyků, jako „Pochovávání basy“ a podobně. Práce souboru byla několikrát oceněna jak obecním úřadem tak odborem kultury okresního národního výboru. V roce 2004 se soubor zúčastnil krajské divadelní přehlídky vesnických souborů s hrou „Talisman“ a získal

Teče voda proti vodě (1956)

Divadelní opona se dnes nachází na obecním úřadě

cenu diváků i poroty za scénu s přihlédnutím na režii a ocenění za hereckou mužskou roli.

Práce Divadelní souboru Lidová scéna stále pokračuje a v poslední době sehrál několik zajímavých titulů jako jsou – Z českých mlýnů (1998), Mamzelle Nitouche (2000), Talisman (2002 a 2003), Nejkrásnější válka (2004), Perly panny Serafinky (2006). Soubor nevystupuje pouze na místní scéně, ale zajíždí i do okolních obcí.

Součástí divadelního souboru je i dětský

F. Kmoch – český muzikant (1978)

divadelní soubor, který spolupracuje s místní školou. V roli vedoucích souboru se zde vystřídali Ivan Prašivka, Jitka Staňková a v současné době soubor vede Jarmila Prašivková. Dětský divadelní soubor vystupuje pravidelně a v minulosti se zúčastňoval i okresní divadelní přehlídky „Kouzelný klobouček“.

Dětské školní divadlo – Bubáci a hastrmani (1974)

Cesta bernartského ochotnického divadla nebyla vždy přímočará, přicházely i chvíle zklamání, ale soubor vždy našel novou sílu a příliv mladých herců ochotných věnovat svůj volný čas této záslužné práci činí soubor stále aktivní. Svou činností se divadelní soubor zapisuje do historie nejen obce, ale i pooderského regionu.

Amatérské divadlo – kolikrát mu byl předpovídán zánik. Bernartští ochotníci tomu nevěří a ve své činnosti dále pokračují.

Ivan Prašivka

Podskalák (1990)

Použito materiálu Leopolda Biskupa z Kroniky bernartských ochotníků.

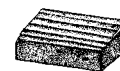
Pozn.: Úplný seznam divadelních her v období 1890-1990 je uveden též v knize Bernartice nad Odrou, kterou vydal tamější obecní úřad v roce 1996 (Kapitola Nad kronikou bernartických ochotníků, str. 263–267).

Nejkrásnější válka (2004)

Dospělí zleva doprava: Petra a Aleš Hubrovi, Daniela a Tomáš Horutovi, Gabriela Maliníková, Václav Bayer, Helena Lysáčková, Antonín Volf, Lenka Bayerová, Stanislav David, Jan Janík, Ivan Prašivka, Tomáš Papák, Jarmila Prašivková, Bohumil Volek, Ladislav Kavan, Ilona Stavinohová, Václav Drlík, Jarmila Horutová, Jiří Šimíček, Renáta Horáková, Marie Drlíková, Stanislav Horut, Marie Šimíčková

Děti zleva doprava: Jan Janík, Kateřina Bayerová, Simona Horáková, Daniel Šimíček

Dělnice z panské cihelny v Odrách

V POODŘÍ č. 2/2006 byl uveřejněn příspěvek Květoslava Wiltsche o cejchovaných cihlách z Oder. Dnes na něj navazujeme vzpomínkou Pavly Ondřejové, rozené Kühnelové.

Narodila se 27. července 1934 a až do šedesátých let bydlela v panské cihelně. Také její otec a dědeček zde pracovali. Její děda Rudolf Šimera přišel společně s babičkou Žofií z Vítkova do Oder, aby zde společně pracovali v nově vybudované kruhové cihelně začátkem 20. století. Tady se také mimo tvrdou práci zdárně rozvíjela i jejich rodina. Kolem roku 1930 přišel z Fulneku pracovat do cihelny její otec Adolf Kühnel (narozen v r. 1906). Zde se seznámil s Valérií Kühnelovou, rozenou Šimerovou a zanedlouho se s ní oženil.

Jako dítě si paní Pavla pamatuje, jak se v panské cihelně vyráběly cihly ruční technologií. Dejme jí slovo, aby nás s ní seznámila:

„Pracovalo se od zámrazu do zámrazu. Mimo sezonu chlapi odcházeli za prací až do Německa, kde hloubili meliorační kanály nebo kopali různé jímky či bazény.

Ruční technologie u nás v Odrách vypadala asi takto. Chlapi v hliništi vypíchávali zvláštními rýči, zvanými štychary, hlinu na hromady, kde se přes zimu rozpadla. Hlína (jíl) se pak vozila do míchárny. Zvláštní šnekový míchací stroj byl poháněn koňmi pomocí žentouru. Do hlíny se přidávalo ostřívo, aby cihly držely po vyklopení z formy svůj tvar. Tuto hmotu pak vozači rozváželi v dřevěných kolečkách k pracovním stolům, kde byla plněna do dřevěných forem s držadly. Aby se forma mohla dobře vyklopit, musela být předem zaprášena pilinami. Před vyklopením byla přebývající hmota seříznuta zvláštním nožem jenž byl upevněn v dřevěném oblouku. Tento nástroj se podobal pilce bez zubů. Měl ale šikmo položený nůž, aby se s ním pohodlně pracovalo.

Po vyklopení na rovnou zem cihly za občasného obracení prosychaly a až dosáhly určité pevnosti byly odváženy do zastřešených sušáren. Tady dosychaly až do stavu, kdy mohly být odvezeny k vypalovací peci. Někdy se stávalo, že bylo nasušeno více cihel, než se vešlo do vypalovací komory. Tato cihly pak putovaly na vozíku do prostoru v nadpeci, kde se vytvářela zásoba na zimní období.

Pec měla tvar podlouhlého zaklenutého oválu v němž postupoval oheň stále dokola. Této peci se říkalo kruhovka. Po každé směně byla znovu

naplněna část pece (komora), která byla oddělena od ostatních prostor pece papírovou přepážkou. Přepážka zabraňovala působení žáru na obsluhu a usměrňovala správné hoření.

Po naplnění komory byl vstupní otvor zazděn pomocí hliněné malty. Postupující žár pak papírovou přepážku spálil a do zaplněné komory se mohlo sypat otvory ve stropu prachové uhlí. Tak postupoval vypalovací režim stále dokola.

Po sedmi dnech byly cihly vyváženy přímo na koňský potah nebo později na nákladní automobil. Vypálené cihly se v cihelně nikdy neskladovaly. Vždy pro ně byl okamžitý odbyt.

Již jako malé děčko jsem musela v rámci mých sil pomáhat při výrobě. Zvláště pak když nastal nějaký krizový stav. Tak třeba téměř před každou bouřkou muselo celé osazenstvo provozu schovávat sušící se cihly pod střechu sušáren. Také jsem musela spouštět nasušené cihly z nadpeci dolů k vozíkům jimiž se zavážely do pece.

Když jsem dospěla bylo mou povinností pracovat u odkládání polotovarů od vtačovacího lisu. Každá z mokrých cihel vážila 7 až 8 kg, a tak mě po směně bolet celý člověk. Osádka provozu totiž vyprodukovala denně cihly z nichž mohly být postaveny čtyři rodinné domy.

Pozdější zaměstnání po zrušení cihelny bylo procházkou růžovým sadem. Dnes zůstaly pouze vzpomínky a pár zažloutlých fotografií. Je to dobře, že si ještě dnes někdy vzpomene na těžkou práci v cihelně,“ uzavírá své vyprávění paní Pavla Ondřejová.

Zaměstnanci oderské cihelny na fotografii z období kolem roku 1960

Stojící zleva: Bulhar Aspachur, Josef Bobek, p. Hromádka, Josef Šustek, p. Klíma, Adolf Kühnel, Josef Švihel

Sedící zleva: Josef Jákl, Marie Meixnerová, p. Klímová, p. Tovariš, Hilda Sihotská, Pavla Ondřejová, Valérie Kühnelová, Stanislav Ondřej, Herta Ondřejová, Valérie Šimerová

Vpředu sedící: p. Sokolová, p. Březina, Věra Hložková, Hermínie Kokešová, Jiřina Kavečková a ležící Liduška z Fulneku

Barvíkův kříž v Pustějově

Chvilku odpočinku při polních pracích ... vlevo Emil Žurek, vpravo Jaroslav Bartošek, r. 1944. (Foto Jaroslav Bartošek)

Poblíž železniční trati u polní cesty z Pustějova do Bartošovic stojí kříž. Ještě nedávno to bylo pouhé nevzhledné torzo v podobě omšelého kamenného podstavce s písmeny VB na čelní straně a letopočtem 1870. Dnes je naštěstí vše již jinak, kříž je opraven a kytička květů u něj svědčí o tom, že si našel opět své místo mezi lidmi.

Pojďme ale zpět do historie. Proč zde byl postaven se dozvídáme od paní Blaženy Šimečkové z Pustějova (čp. 111), která zná příběh od svého dědečka:

Psal se rok 1870 a Vincenc Barvík, který hospodařil na gruntu čp. 111, prováděl koňským potahem vláčení bránami kusu pole u železniční trati. Kdo ví, proč se mu koně splášili, snad to bylo projíždějícím vlakem... Hospodář spadl z potahu a s nohou zaklesnutou za oprat' jej koně smýkali po poli sem a tam až se nakonec zastavili v křoví u potoka. Vincenc Barvík zlou nehodu přežil bez velké újmy a z vděčnosti k prozřetelnosti a jako poděkování Bohu nechal postavit kříž s litinovou sochou Krista a plechovým obrázkem P. Marie s jezulátkem.

Kříž zde stál po mnoho desítek let, lidé se u něj zastavovali, odpočívali pod ním při polních pracích ve stínu stromů.

Někomu však asi vadil a poškodil jej tak, že zůstal jen podstavec...

Opravy se ujal v roce 2005 pan Jaroslav Bednařík z čp. 263 a za vydatné pomoci obce, rodiny Šimečkových z čp. 111 a dalších se dílo podařilo. Naštěstí se dochovala skulptura Ježíše Krista, a tak bylo nutné vyrobit samotný kříž – toho se ujal pan Stanislav Fabiánek z firmy Fresso ze Studénky, doplněn byl betonový nástavec pro uchycení kříže, obnovit nápis na čelní straně (ten je však odlišný od původního litinového, který se nedochoval) a vzadu navíc byla nainstalována kamenná schránka s popisem události a obnovy kříže.

Dne 23. října 2005 pak došlo ke slavnostnímu

Foto z roku 1944, na kterém jsou zachyceni u kříže odleva Jan Bartošek, Jaroslav Bartošek, Alena Bartošková a Emil Žurek.

Foto ze svěcení (Archiv obce Pustějov)

svěcení kříže, které provedl děkan Hubert Šula. Svěcení doprovázel pěvecký sbor z Pustějova, krátký proslov měl starosta obce Ing. Tomáš Maiwaelder a pan Jaroslav Bednařík seznámil příchozí s historií kříže a jeho opravou. Svěcení se účastnil v dnešní době až nebývale velký počet asi 70 lidí. Poděkujeme všem, kteří se jakkoli zapřičinili o znovuoživení této památky.

Říká se, že příklady táhnou, tak uvidíme, jak to bude s ostatními poškozenými nebo zničenými kříži, kapličkami nebo pomníky v Poodří. Doufáme, že podobných zdařilých akcí bude více.

Pro úplnost je důležité uvést, že na Odersku

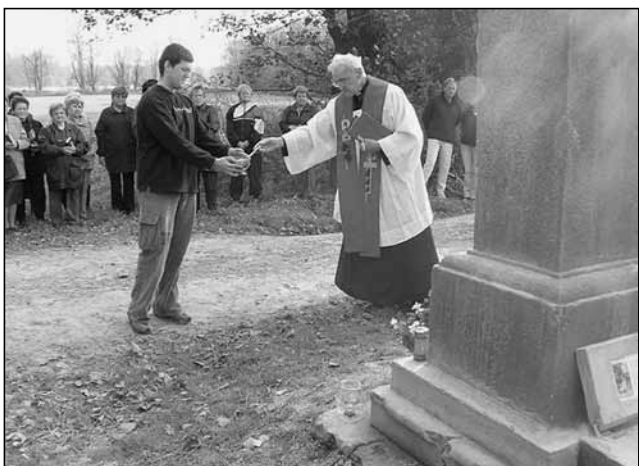

Foto ze svěcení (Archiv obce Pustějov)

Torzo kříže před opravou (Foto Radim Jarošek)

již mnoho drobných sakrálních staveb pomohl zachránit pan František Eliáš, na Fulnecku se jim věnuje pan Stanislav Šmeidler. I mnohé obce nezůstávají stranou a samy se ujímají oprav, a tak je současný stav těchto „opomíjených klenotů“ určitě lepší než tomu bylo na počátku 90. let 20. století.

Radim Jarošek

Opravený kříž v roce 2006 (Foto Radim Jarošek)

Region Poodří

Ocelový muž a ocelová žena 2006 v Bartošovicích

V letošním roce se konal již 3. ročník sportovní akce „Ocelový muž – ocelová žena“ v Bartošovicích a to dne 8. července. Každoročně se jedná o seriál 4 závodů v rámci České republiky. V letošním roce se akce konaly – 27. 5. v Tišňově, 17. 6. v Jičíně, 8. 7. v Bartošovicích a 9. 9. v Žebráku. Jedná se o všeobecný fyzický test kondice, jehož smyslem je dát všem zájemcům možnost otestovat si stav své kondice prostřednictvím 5 disciplín a to: benchpress, shyby na hrazdě nadhmatem či podhmatem muži / výdrž ve shybu ženy, leh-sed

za 2 minuty, běh o délce 5 km a silniční cyklistika o délce 40 km. I přes problémy s přípravou a organizací v letošním roce, včetně „pohrávání“ si s myšlenkou odřeknutí vlastního uspořádání soutěže, se nám nakonec podařilo akci uskutečnit s velmi kladným ohlasem všech účastníků a soutěžících. Sportovního klání se v letošním roce zúčastnilo celkem 30 závodníků, z toho 5 žen. Již ve dvou posledních ročnících reprezentoval Region Poodří Lukáš Chromečka z Bartošovic. Věřme, že v dalších letech se do soutěže zapojí další zájemci nejen z členských obcí svazku. V roce 2007 se předpokládá uskutečnění akce v Bartošovicích v termínu 21. července.

Zájezd do Německa v rámci činnosti Školy obnovy venkova Regionu Poodří

Ve dnech 20.–22. září byl uskutečněn v rámci činnosti Školy obnovy venkova Regionu Poodří zájezd starostů, zástupců obcí, partnerů a spolupracovníků do Německa, prohlídka kanálu Mohan–Dunaj s návštěvou Místní akční skupiny Český Západ. Cílem zájezdu bylo seznámení s vodním kanálem Mohan–Dunaj, přírodními zajímavostmi, rozvojem turistického a cestovního ruchu dané oblasti, včetně atraktivit a zajímavostí regionu. V České republice pak s činností Místní akční a skupiny Český Západ, Stříbrského regionu a mikroregionu Konstantinólázeňsko.

Průvodcem zájezdu na německé straně ve dnech 20. a 21. září byl zástupce sdružení Porta Moravica – Ing. Jaroslav Kubec. V Německu jsme první den shlédli stupeň Kelheim, průplav Altessing, lávku u Essingu a starého ramene včetně zámku Prunn, městský park a nábřeží v Riedenburgu a zúčastnili jsme se projížďky výletní lodí po kanálu Riedenburg–Dietfurt. Druhý den ráno nás čekala cyklistická vyjížďka po vybudované cyklotrase podél kanálu Dunaj–Mohan z městečka Beilngries do Berchingu. Trasa byla dlouhá cca 10 km, ale při pěkném počasí a krásné vyhlídce podél řeky byla vyjížďka velmi krátká. Zpět z Berchingu

do Beilngries – kde jsme vraceli kola jsme nabrali zpoždění lodi, kvůli čekání na uvolnění plavební komory. V dané plavební komoře loď klesla o 17,5 m a byl to zážitek. Při zpáteční cestě z Německa jsme v krátkosti shlédli obnovené vodní dílo (hamr) na říčce Roth. Později jsme navštívili nádrž Roth, kde nám pracovník Správy vodního hospodářství v detailní podobě představil činnosti náplně práce a seznámil nás s případnými vlivy na životní situaci jak v přírodě, tak i v daných obcích, které byly vybudováním přehrad zasaženy.

V podvečer 21. 9. jsme se již na české straně seznámili s obcí Svojšín, kdy nám starosta obce představil obec, rekonstrukci zámku, naučnou stezku, kostel a pochlubil se účastí obce Svojšín v evropské soutěži Entente Florale.

Dále na české straně nás po oba dny 21. a 22. 9. provázela Miroslava Válková, předsedkyně MAS Český Západ, která nám cestou k hotelu „Jitřenka“ v Konstantinových Lázních představila obec, které jsme cestou míjeli. Po ubytování následovala prezentace činnosti MAS Český Západ, kdy nás Miroslava Válková a Jan Florián seznámili s aktivitami mikroregionu Konstantinolázeňsko a Stříbrského regionu. Zároveň byla připravena a provedena prezentace činností MAS Regionu Poodří a seznámení s činností svazku, kterou provedl Ing. Oldřich Usvald, místopředseda. Poté následovala diskuze, ve které proběhlo vystoupení předsedy mikroregionu Konstantinolázeňska a starosty obce Bezručice Jana Souška, dále pak Ing. Jiřího Kalisty, radního za regionální rozvoj Plzeňského kraje.

Posledním dnem zájezdu byla návštěva informačního centra – Konstantinovy Lázně a představení projektu „Zajed si na ryby“, návštěva penzionu „Ve Dvoře“ v Kokašicích a návštěva vrchu Krasíkov, což je dominanta regionu. Seznámili jsme se s koncepcí péče o vrch Krasíkov, s opravou kostela a historické zvonice, se záměrem využití kostela pro internetizaci, která je společnou aktivitou mikroregionu Konstantinolázeňsko.

Závěr zájezdu byl věnován návštěvě golfového Clubu Alfrédov, kde nám majitel, soukromě

hospodařící rolník, představil projekt diverzifikace v zemědělství a péče o krajinu, kde vybudoval kaskádu rybníků, kolem kterých vznikl golfový areál. Při obědě nás přivítal Miloš Dyntar, ředitel odboru Zemědělské agentury a pozemkového úřadu Tachov.

Nutno dodat, že i v letošním roce nám na zájezdu přálo hezké počasí, které dodalo celému zájezdu elán a pohodu.

Partnerství Gymnázia Havířov a Gymnázia Greiz z Německa v Poodří – projekt „Životní prostředí staví mosty: Greenways Krakov–Morava–Vídeň“

Ve středu 15. listopadu byl pod patronací svazku zabezpečen program pro studenty Gymnázia Havířov a Gymnázia Greiz z Německa v Poodří v rámci projektu „Životní prostředí staví mosty: Greenways Krakov–Morava–Vídeň“. Studenti navštívili Muzeum Sigmunda Freuda v Příboře a poté zámek v Bartošovicích, kde byly prezentovány aktivity a činnost v Regionu Poodří. S prezentací Správy CHKO Poodří, jejími aktivitami a činnostmi vystoupil její zástupce Poodří Mgr. Jiří Nečas. Starostka obce Skotnice Anna Mužná se zaměřila na prezentaci komunikace s občany, mládeží, s aktivitami Místní Agendy 21 v obci. Ing. Oldřich Usvald prezentoval projekty Greenways, partnerství a řešení rozvoje cykloturistiky v Poodří. Následně se uskutečnila prohlídka Záchrané stanice pro volně žijící živočichy, výstavy „Krajina

a lidé v Poodří“ včetně venkovní expozice, které umožnilo příznivé podzimní počasí. Celodenní program byl ukončen návštěvou Penzionu U Haitlů v Bernarticích nad Odrou, kde se studenti seznámili s možnostmi agroturistiky v Poodří.

Podzimní pooderské rybářské slavnosti v roce 2006 až 17. listopadu

V letošním roce se Podzimní pooderské rybářské slavnosti uskutečnily až 17. listopadu vzhledem k tradičnímu pěknému počasí, které provázelo pravidelně v posledních letech bartošovický výlov. Ryby špatně snášejí vysoké teploty, jsou bez potřebného kyslíku a následně častěji hynou. Ale „bohužel“, letos tomu bylo i o tři týdny později, než bývalo pravidlem dne 28. října, pěkně a slunečno. Počasí se podepsalo na vysokém zájmu o shlédnutí výlovu, možnosti zakoupení živých ryb a ochutnání rybích specialit, které na zámku připravoval bývalý šéfkuchař hotelu Atom s kolektivem. Návštěvník si mohl pochutnat na bartošovické pikantní rybí polévce, pečeném kapru na česneku a zelenině, podkůvkách ze štiky marinované v citrónové šťávě a tymiánu pečených na roštu, rybím gril mixu pečeném na roštu zdobeném strouhaným křenem, popřípadě na pečeném sumci se sýrovou omáčkou.

Jako doprovodný program bylo možno v prostorách zámku shlédnout výstavu fotografií Moravského Kravařska a výstavu „Od významných ptačích územích k soustavě Natura 2000“. Jedná se o putovní výstavu realizovanou pod patronací České společnosti ornitologické a uspořádanou s podporou Ministerstva životního prostředí České republiky.

Rovněž v dopoledních hodinách bylo možno navštívit Záchranou stanici pro volně žijící živočichy a shlédnout výstavu „Krajina a lidé Poodří“, která je stálou expozicí ve vnitřních prostorách rekonstruovaného objektu fary. Vzhledem k příznivému podzimnímu počasí byla ještě zpřístupněna expozice živých zvířat, která bývá v tomto období již zazimována.

Aktivity v rámci projektu Greenways Odra–Morava–Dunaj

Region Poodří získal v letošním roce finanční podporu z programu Zelené stezky Greenways Nadace Partnerství na realizaci projektu „Greenways Odra–Morava–Dunaj“ v celkové výši 150 tis. Kč. Výstupem projektu bude vyhledávací studie zpracovávaná firmou DHV ČR Ostrava k následné realizaci cyklistické stezky. Součástí realizace projektu bylo uspořádání cyklistické vyjížďky a semináře. Cyklistická vyjížďka se konala dne 5. října s výjezdem z Běloutína, dále trasa pokračovala přes Hrabětický les do Jeseníku nad Odrou, kde proběhlo jednání s místostarostou obce. Účastníci jízdy pak měli možnost občerstvit se u pramene Jesenícké kyselky. Cesta dále pokračovala do Suchdolu nad Odrou, kde proběhlo jednání rovněž s místostarostou obce a uskutečnila se prohlídka Muzea Moravských bratří. Cyklistickou vyjížďku absolvovali rovněž zástupci generálního sponzora Strom života, Programu firmy Skanska CZ. Následující den 6. října se pak na zámku v Bartošovicích uskutečnil seminář k problematice přípravy projektu „Cyklostezka Odra–Morava–Dunaj“ a to vedení trasy, způsobu

financování, časovému harmonogramu realizace, apod.

Mezinárodní cyklostezka Odra–Morava–Dunaj je jedním z šesti prioritních koridorů cyklistické dopravy v ČR. Je trasována podél řek Odry, Bečvy, Moravy až k Dunajské cyklostezce, jako součást evropské sítě Euro–Velo. Jedná se současně o trasu Greenways, projekt spojující podporu infrastruktury a služeb šetrné turistiky s ochranou kulturního a přírodního dědictví v regionech, kudy prochází.

V Moravskoslezském kraji bude mít stezka velký význam nejen jako magistrála pro návštěvníky kraje z Polska, středu Moravy a Slovenska, ale i jako bezpečný cyklistický přivaděč z Ostravska do Poodří a Oderských vrchů. V Poodří bude stezka hrát významnou roli spojnice mezi obcemi v oblasti, kde cyklistickou dopravu zkomplikovala výstavba dálnice D47.

Trasa mezinárodní cyklostezky Odra–Morava–Dunaj byla zahrnuta do územního plánu velkého územního celku Beskydy. V souběhu s budovanou dálnicí probíhají v levobřežních katastrech pozemkové úpravy, které vymezí pro vybudování stezky vhodné parcely – bude-li k dispozici studie průchodu trasy jednotlivými katastry. Průchod trasy v křížení s dálničními přivaděči je projekčně řešen společným využitím podjezdů určených pro migraci zvěře i průjezd cyklistů.

V Regionu Poodří stezka přivede cyklisty do připravovaných návštěvnických center ve Velkých Albrechticích, Studénce, Pustějově, Suchdole nad Odrou, Jeseníku nad Odrou a Vražném-Hynčicích a k dalším turistickým atraktivitám.

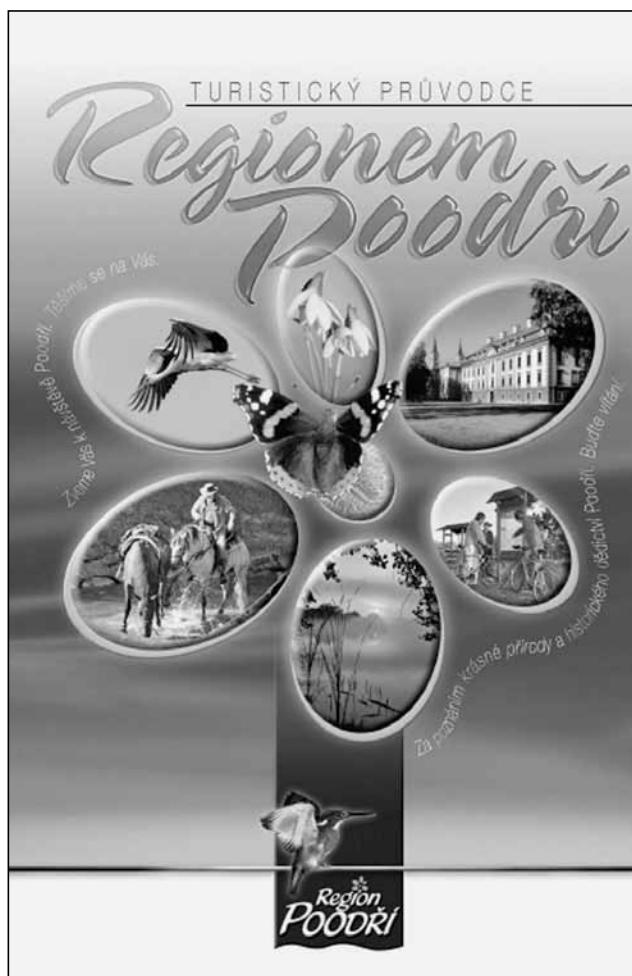
Co je Nadace Partnerství? Jedná se o nejvýznamnější českou nadaci podporující ekologické projekty ve všech regionech České republiky. Od svého vzniku v roce 1991 podpořila formou nadačních příspěvků ve výši přes 160 milionů korun už na 1 700 projektů nevládních neziskových organizací, škol, obecních úřadů i jednotlivců. Společně s pěti sesterskými nadacemi v Bulharsku, Maďarsku, Polsku, Rumunsku

a na Slovensku je součástí asociace Environmental Partnership for Sustainable Development, kontakt: www.nadacepartnerstvi.cz.

Region Poodří rozdělval v letošním roce 4,2 mil. Kč

Na základě úspěšnosti projektu „Obnova tradičních hodnot venkovského způsobu života v obcích Regionu Poodří“, jehož předkladatelem byl

Region Poodří v rámci Programu obnovy venkova Ministerstva místního rozvoje ČR v roce 2006, podpora regionálního rozvoje DT č. 7 – Leader, rozděloval svazek na základě vyhlášené výzvy v letošním roce celkem 4,2 mil. Kč. Úspěšnými žadateli byly tyto obce: Suchdol nad Odrou – projekt „Moravští bratři – odkaz dějin dnešku“, dotace 740 tis. Kč, celkové náklady projektu byly čerpány ve výši 1 240 058,60 Kč; Jeseník nad Odrou – projekt „Stavební úpravy Základní školy Jeseník nad Odrou“, dotace 910 tis. Kč, celkové náklady projektu byly čerpány ve výši 2 566 107,00 Kč, z toho nepředvídatelné navýšení prací činilo 611 256,00 Kč – tyto náklady byly uhrazeny z vlastních zdrojů účastníka projektu; Kunín – projekt „Zámecký park v Kuníně – pohádková zahrada v Poodří, II. etapa“, dotace 800 tis. Kč, celkové náklady projektu byly čerpány ve výši 1 334 272 Kč; Skotnice – projekt „Náves Skotnice – oživení tradic a historie“, dotace 700 tis. Kč, celkové náklady projektu byly čerpány ve výši 1 169 429,00 Kč; Kateřinice – projekt „Přístavba sociálního zařízení na sportovišti“, dotace 1 050 tis. Kč, celkové náklady projektu byly čerpány v plné plánované výši, tj. 2 253 828,00 Kč. Poskytnutá dotace těmto obcím činila celkem 4 200 tis. Kč.

Součástí projektu bylo také vyhotovení Turistického průvodce Regionem Poodří, který prezentuje možnosti cestovního ruchu v členských obcích svazku, který sdružuje celkem 21 obcí zájmového území řeky Odry a jeho blízkého okolí.

Region Poodří vydal nástěnný kalendář „Krajina a život v Poodří 2007“

Vše nejlepší v roce 2007

Ing. Oldřich Usvald, místopředseda Regionu Poodří

Suchdol nad Odrou a Spálov jsou opět městyse

Městys nebo také městečko je historický typ obcí stojících mezi městem a vsí, kterým bylo uděleno právo pořádat výroční a dobytčí trhy (především tím se městyse lišily od vsí). Musely mít městský charakter a musely plnit roli spádového městečka pro okolní vesnice.

Status městyse nebo městečka uděloval od 13. století panovník. Po vzniku ČSR v roce 1918 udělovala status ministerská rada na základě detailní žádosti obce. Status městyse přestal být používán po únorovém vládním převratu v r. 1948, zhruba od roku od r. 1950. Po roce 1990 nebylo na městyse pamatováno, právně existovala pouze města tam, kde před účinností zákona byl městský národní výbor, a dále obce.

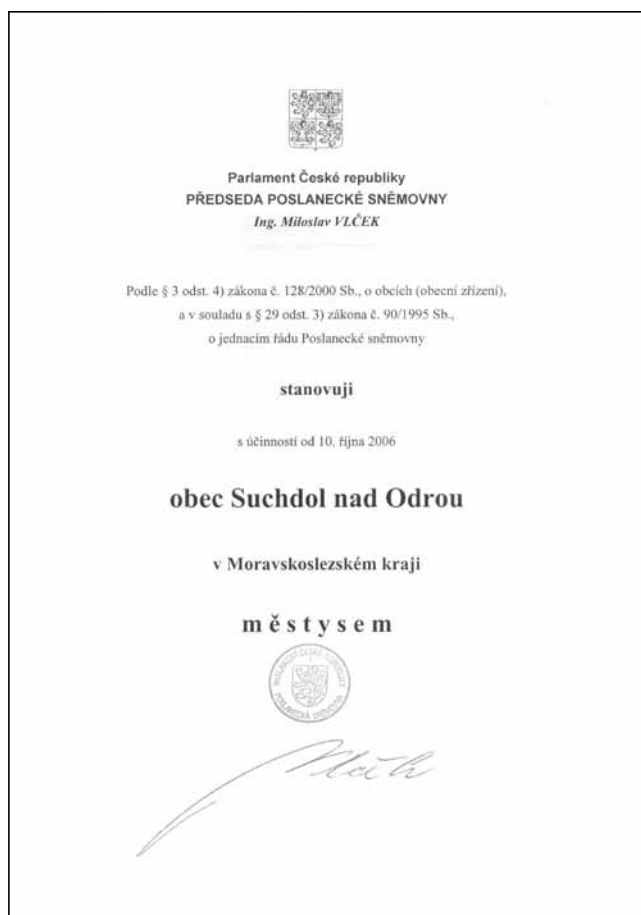
Dne 27. ledna 2006 byla Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR schválena novela zákona o obcích (č. 234/2006 Sb.), která mimo jiné obnovuje statut městyse. Novela zákona nabyla účinnosti 1. července 2006 a mimo jiné stanoví, že obce, které měly oprávnění užívat označení městys před 17. květnem 1954, jsou městysem, pokud o to požádají předsedu Poslanecké sněmovny

Parlamentu ČR. Ten tak na žádost obce stanoví a určí den, od kterého se obec opět stává městysem.

V r. 1913 podal starosta Suchdolu Josef Kalich k císařskému dvoru žádost, doprovázenou dlouhým výčtem důvodů, o povýšení Suchdolu na městečko. Císař dlouho nereagoval, protože byl zaměstnán přípravami na válku. Odpověď přišla až od císaře Karla I., který dne 25. listopadu 1917 povýšil obec Suchdol na městečko – městys. Po celou dobu první republiky až do reorganizace státní správy po roce 1948 Suchdol užíval označení městys (Marktgemeinde), k čemuž existuje několik úředních dokladů, z nichž nejprůkaznější je uvedení ve Statistickém lexikonu.

Rozhodnutím č. 8 předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ze dne 10. října 2006 došlo ke změně statutu obce Suchdol nad Odrou na městys.

Dekret o změně statutu převzal Ing. Miroslav Ondračka z rukou předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Miloslava Vlčka dne 17. října 2006.

Také Spálov byl městysem již v minulosti. Stalo se tak 25. září 1828 rozhodnutím císařského dvora ve Vídni, původní listina se však nedochovala. Existuje ale text privilegia městečka Spálova z 28. listopadu 1832 jímž císař František I. udělil Spálovu právo konat dva výroční trhy. Originál privilegia je uložen ve Státním okresním archivu Nový Jičín. Status městyse Spálov užíval do roku 1954.

Předchozí starosta Spálova Jan Klevar podal 6. října 2006 žádost předsedovi Poslanecké

sněmovny Parlamentu ČR o opětovné ustanovení obce městysem. Historické podklady zpracoval a připravil spálovský kronikář Josef Malcher.

Na základě doložených historických dokladů bylo žádosti obce Spálov vyhověno a dne 1. prosince 2006 ustanovil předseda PS PČR Ing. Vláček Spálov městysem.

*Ing. Richard Ehler, starosta Suchdolu nad Odrou
Marie Flodrová, starostka Spálova
Radim Jarošek*

Ještě k Písním z Laška Františka Lýska

Zápisy Františka Lýska pocházejí z let 1930–1950 a vyčerpávají písňový repertoár oblasti Laška (kolem 1400 zápisů). F. Lýsek sbíral lidové písně díky stipendiu, které mu poskytl tehdejší Státní ústav pro lidovou píseň. Proto jeho sběry byly zařazeny do fondů této instituce (ze SÚLP v roce 1953 vznikl Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, nyní Etnologický ústav Akademie věd ČR). Cenným znakem zápisů F. Lýska je fakt, že je v nich zachycen reálný stav zpěvnosti v určité době na Lašsku. „Sběratel nepodřizoval svůj sběr žádné selekci a zaznamenal všechno, co se ve spontánním zpěvu v té době uplatňovalo. Tímto znakem, stejně jako rozsahem

zápisů, se F. Lýsek řadí k nejpłodnějším sběratelům. Laško má díky jeho pečlivému přístupu k dispozici fond, jakým se může pochlubit málokterá oblast na Moravě“ – tak píše M. Toncrová v předmluvě ke sbírce. Zápisy jsou cenným objektem pro vědecké studium, ale především jsou vydatným zdrojem pro zájemce o lidovou hudbu, ať už jsou jejími pouhými obdivovateli pro estetické hodnoty a nebo jestliže lidové písně využívají pro popularizaci a pro činnost ve folklorním hnutí – v souborech, ve školách a v dalších kulturních a výchovných institucích.

Ke 100. výročí narození F. Lýska (2. 5. 2004) připravil Etnologický ústav AV ČR v Brně vydání

Na Hradě s TGM (1933)

sbírky z jeho zápisů tak, aby se tak aspoň zčásti splnil dluh, který kulturní veřejnost stále měla vůči tomuto významnému sběrateli lidových písní. F. Lýsek sbíral jak v oblasti, která spadá do vymezené oblasti Lašska, tak na sousedním Opavsku, a to především v následujících obcích: Bartovice, Bítov, Brušperk, Bruzovice, Fryčovice, Gruň, Harty, Hradiště, Hukvaldy, Janovice, Klimkovice, Košatka nad Odrou, Krásné Pole, Krmelín, Lazy, Lubojaty, Malenovice, Mariánské Hory, Martinov, Metylovice, Milíkov, Místřovice, Nová Bělá, Petrovice, Petřvald, Petřvaldík, Proskovice, Rychvald, Skalice, Skřipov, Slatina, Slezská Ostrava, Stará Bělá, Stará Ves nad Ondřejnicí, Svinov.

V zápisech je uveřejněno přes šedesát jmen zpěváků a zpěvaček. Mezi nimi jsou nápadné zjevy na první pohled upoutávající počtem zápisů, stejně jako skladbou repertoáru. Mnohá jména se v jednotlivých časových úsecích objevují několikrát. Sběratel své zpěváky pečlivě vybíral a opětovně se k nim vracel ve snaze vysbírat jejich zpěvní repertoár. Dne 17. ledna 1938 píše do Ústavu pro lidovou píseň: „Lašských písní mám opět nových dvě stě, sbírání jsem věnoval celé vánoce, našel jsem řadu nových zpěváků a výsledkem jsem velmi potěšen. Krejčí Zhybala ze St. Bělé, o němž jsem se Vám už zmínil, je podivuhodný zjev, nejlepší znatel písní a zpěvák, jakého jsem za života ještě nepoznal.“

A jak na lašské písně a sběratelství vzpomíná F. Lýsek, to prozrazují také některé stránky knihy „Život s dětským zpěvem“:

Silné pouto (1940)

Na jaře loňského roku 1937 jsem vykonal státnici ze zpěvu pro školy střední a učitelské ústavy. Ke svému štěstí studoval jsem hudební vědu; teprve dnes vím, co znamená hudební věda. Postaví člověka vysoko na kopec, z něhož se díváš na hudební svět lehounce, s přehledem a smyslem poctivým. (...)

Cesta za lašskými písněmi, pokud ještě zbyly, stoupá vzhůru k Hukvaldům. Hledáš výměnkáře,

stařečky a stařenky, osmdesátníky zachovalých hlasů. Za jejich rozprávek vnikáš do zpěvné minulosti kraje, do sociologie lidové hudebnosti. Hovoří o tom život a písně prostých lidí... Odevzdal jsem státní práci ze svého zamilovaného oboru: lašská píseň lidová, srovnání mé sbírky 600 lašských lidových písní se sbírkami jinými, tištěnými. Bylo třeba prostudovat na 10 000 nápěvů všech našich i příbuzných sbírek. Tu jsou čtyři písně, jež mám rád a jež se mi obzvláště líbí: 1. Můj milý člověče, blíží se svítání, stará lašská. 2. Ztratila se kravarečka v lese, lašská taneční. 3. Kdo má počernú galánku, slovácká. 4. Ach, co je to za slaviček, co tak pěkně zpívá, stará lašská. Poslal jsem je do velikonoční ankety Lidových novin v březnu 1940...

První zpívala moje maminka i tatínek ráno, nápev je v tónině dorické. Rodiče byli znamenití zpěváci, maminka byla lidovou zpěvačkou. Druhá je píseň taneční, jedna z nejpěknějších lašských melodií, zamiloval jsem si ji již jako školák. Rád jsem ji slyšel, když jsem se krčil za muzikanty pod okny hospody, abych slyšel muziku. Přiznávám, že řídící učitel, muzikantská duše, velmi rozvíjel zpěvnost, byl však Pražák, učil výhradně písně české, jejich melodie byla hravá, bavila, ale nešla do duše. Rodiče takovým písním říkali „halabačky“. Škola měšťanská nezanechala žádné vzpomínky. Nebylo tenkrát hodin zpěvu, za světové války – téměř vůbec. A když byly, pak bezvýznamné. Teprve studia na učitelském ústavě rozšířila znalost písní.

Pak se mi líbila třetí píseň, slovácká: obdivuji její rytmus a teskný nádech. Připomíná mi jinošská léta, chvíle, kdy moji kamarádi a spolužačky sedávali na návsí a zpívali za teplých večerů zejména milostné písně všech krajů, též novější popěvky a šlágry v letech těsně před světovou válkou. Čtvrtá píseň je jedna ze 120 nejkrásnějších lašských písní, které jsem poznal a sepsal dosud.

Nerad o písních mluvím, já je rád zpívám a ještě raději učím naše děti. Se zřetelem k dopisu, který jsem obdržel – od administrace, jsem prosil, aby v anketě neužili u mého jména titulu: dirigent Jistebnických zpěvaček. Jistebník nad Odrou je v odstoupeném území a sbor Jistebnických zpěvaček již tedy

Z filmu Melodie Beskyd (Jistebniční zpěvačky 1935)

neexistuje. Je pouze zachycen na gramofonových deskách. Lze tedy použít jen mé jméno. Mohu-li si tolik dovolit, pak se zmiňuji i o tom, že název „dirigent“ je správný pro vedoucího orchestru; vedoucí pěveckého sboru má titul sbormistr. Ale ani tohoto titulu nelze u mne použít. Žádám, aby laskavě použili prostého: František Lýsek, Otrokovice.

Na podzim roku 1940 dostávám nabídku O. Pazdírkova na vydání Pampelišek. Vydal již za mého jistebnického působení sbírku Pomněnky, harmonizaci lidových písní pro dětský sbor. Vydavatel si přeje, aby na titulu bylo uvedeno hodně nápadně asi toto: Z REPERTOÁRU JISTEBNICKÝCH ZPĚVÁČKŮ. Stále má slovo „Jistebničky“ velkou přitažlivost. A to je 7. říjen 1940.

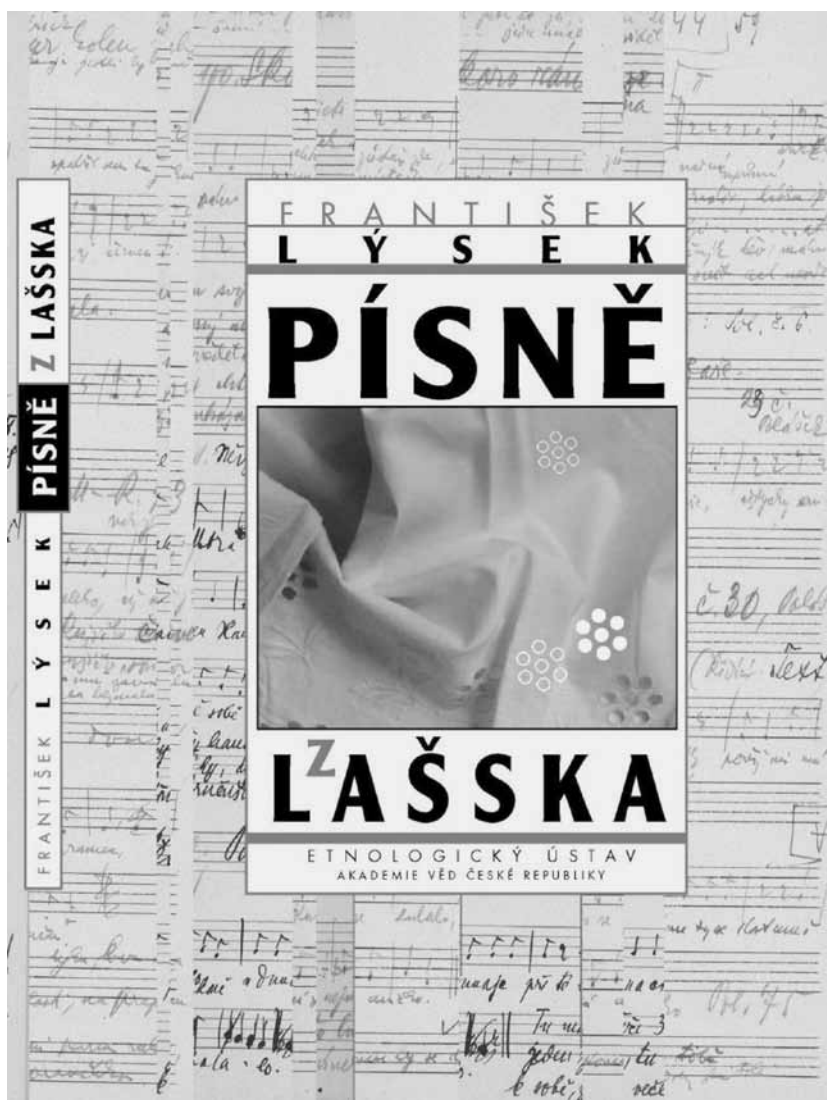
Návraty k lidovým písním (1947)

Ještě za působení v Jistebníku jsem zapisoval lidové písně Laška a Slezska – opavské oblasti, podařilo se mi od roku 1931 do roku 1949 zaznamenat u prostých zpěváků přes 1 150 písní, které jsou uloženy v Ústavu pro etnografii a folkloristiku Československé akademie věd. Zaznamenával jsem i písně povahy církevní, zejména ty, které byly vydávány jako „špalíčky“ – švabachem tištěné a rozmnožované k poutním a podobným účelům. Děti z okolí Jistebníka mi v letech 1931–1932 pomohly shromáždit mnoho takových tisků – obvykle si je prostí zpěváci svazovali sami do „knížek“. V roce 1949 jsem v Krásném Poli našel znamenitou zpěvačku Terezií Vytiskovou. Měla už 84 let, ale hlas ještě jistý, přesný a hlavně: měla dokonalou paměť, zpívala i desítky slok s bezvadnou pamětí. S nemalým zármutkem jsem zjistil, že se mi při stěhování v Brně z Úvozu na Botanickou ulici svazek špalíčků ztratil. Dnes takové zájmy nikdo nemá, přesto bych však chtěl pro budoucnost dopsat všechny složky nazpívaných melodií.

O prázdninách za války jsem zapsal 45 nápěvů lašských tanců, sháněl jsem je u starých muzikantů, kteří ještě hrávali z paměti. Podařilo se mi sehnat 31 lidových písní a 70 nápěvů ke starým špalíčkům, po nichž jsem pátral, protože se v kraji velmi zpívaly a jejich melodie převzali muzikanti i k tanečním melodiím. Nyní se podívám na Kopanice, snad se mi podaří něco ulovit. Je to teď svízelná práce, lidé se bojí a staří vymírají. Zažil jsem mnoho trapných i veselých příhod, ve dvou případech jsem musel pracovat i na poli, sekát žito. (...) Dříve člověk dostal koupit jak víno nebo kořalenu a cigárku, tak

čokoládu panímámám, nyní je to horší. Ale staří lidé až na nedůvěřivost jsou hodní a rádi uvěří, a tak se s chutí pouštím i do dalších „lovů“... Obrátil jsem se proto po válce o pomoc na faru ve Velké Polomi a farář mi poradil, abych vyhledal paní Palovou v Krásném Poli jako jediný pramen, kde mohu texty písní získat. V únoru jedu na tři týdny do Varů a pak ukončím průzkum v Krásném Poli. Písně mi zpívalo sedmnáct stařečeků a stařenek z Nové Bělé, Svinova, Krmelína, Skřipova, Hrabství, Těžkovic, Klimkovic, Proskovic, Lubojat, Slatiny, Metylovic, Krásného Pole a sesbíral jsem jich tak celkem 1 185. Zápisy písní jsou věci úcty k našim písním, k lidové tvořivosti. Chci získat také doklad vztahu mezi nápěvy lidovými a církevními, řešit základní otázku: co je prius a co posterius. Jestliže už dnes nejsou lidé typu paní Vytiskové, pak jsou snad aspoň mezi lidmi Špalíčky.

Květuše Lepilová – s použitím předmluvy M. Toncrové (Písně z Laška, Brno 2004) a knihy František Lýsek „Život s dětským zpěvem“ (Olomouc 2004)

Obálka knihy *Písně z Laška* (2004)

Kontakty na úřady

Na podzim 2006 proběhly komunální volby a přinášíme proto aktuální kontakty na obecní a městské úřady.

Obec/Městys/Město	Starosta/místopředseda	Telefon	E-mail
Obec Albrechtický Albrechtický 131 742 55	Ing. Miloslav Čegan Ing. Zdeněk Urban obecní úřad	556 413 045 596 622 643 556 428 016	starosta@albrechticky.cz urban@ovaprotis.cz obec@albrechticky.cz
Obec Bartošovice Bartošovice 135 742 54	MVDr. Kateřina Křenková Rostislav Čubok	556 758 679 556 758 692	obec@bartosovice.cz
Obec Bernartice nad Odrou Bernartice nad Odrou 200 742 41	Mgr. Dana Klosová Josef Klos	556 715 215 556 708522	starostka@bernarticenadodrou.cz obec@bernarticenadodrou.cz
Obec Heřmánky Heřmánky 282 742 35	Jiřina Kukuricášová Ing. Jiří Neuwirt	556 748 046	ouhermanky@cbox.cz
Obec Hladké Životice Hladké Životice 208 742 47	Bc. Jaroslav Petržela Robert Chovanec	556 756 023 556 756 023	obec@hladkezivotice.cz podatelna_hl.zivotice@cmail.cz
Obec Jakubčovice nad Odrou Jakubčovice nad Odrou 13 742 36	Zdeňka Ambrožová Mgr. Věra Šperlíková	556 748 489 556 748 045	oujakubcovice@telecom.cz
Obec Jeseník nad Odrou Jeseník nad Odrou 256 742 33	Mgr. Tomáš Machýček Libor Macháč	556 715 187 556 739 016	starosta@jeseniknadodrou.cz mistostarosta@jeseniknadodrou.cz obec@jeseniknadodrou.cz
Obec Jistebník Jistebník 149 742 82	Josef Voral Ing. Tomáš Mariáš	556 418 055 556 418 066	starosta@jistebnik.cz obecjistebnik@iol.cz
Obec Kunín Kunín 69 742 53	Dagmar Novosadová Miroslav Viček	556 749 950 556 712 538	starosta@kunin.cz mistostarosta@kunin.cz obec@kunin.cz
Obec Mankovice Mankovice 73 742 35	Antonín Berger Miroslav Švajda	556 736 598	obecmankovice@cmail.cz
Město Odry Masarykovo náměstí 25 742 35 Odry	Ing. Pavel Matušů Mgr. Jiří Viček Mgr. Petr Mičoch (tajemník)	556 768 111- ústředna	mesto.odry@odry.cz
Statutární město Ostrava Městský obvod Polanka nad Odrou 1.května 1 725 25	Přemysl Kapřík Ing. Jiří Malík Zdeňka Svobodová - tajemnice	599 425 100 599 425 101	posta@polanka.mmo.cz
Statutární město Ostrava Městský obvod Proskovice Světlovská 2/82 724 00 Ostrava	Ing. Jiří Matěj Václav Kopera	599 424 302	posta@proskovice.mmo.cz
Statutární město Ostrava Městský obvod Stará Bělá Junácká 127 724 00 Ostrava	Ing. Josef Holáň Miloslav Hořínek Ladislav Dlouhý (tajemník)	599 424 103 599 424 104	posta@starabela.mmo.cz
Obec Petřvald Petřvald na Moravě 18 742 60	Zdeněk Pexa Ing. Šárka Fabiánová	556 754 252 556 754 437	starosta@petrvaldobec.cz obec@petrvaldobec.cz
Obec Pustějov Pustějov 54 742 43	Ing. Tomáš Maiwaelder Ing. Viliam Malek	556 400 886	starosta@pustejov.cz mistostarosta@pustejov.cz
Městys Spálov Spálov 62 742 37	Marie Flodrová Ing. Kamila Ambrožová	556 729 717 556 740 380	obec.spalov.klevar@quick.cz
Obec Stará Ves nad Ondřejnicí Stará Ves nad Ondřejnicí 1 739 23	Ing. Dalibor Dvořák Jaroslav Mácha	558 669 201 558 669 250	oustaraves@stara-ves.cz
Město Studénka Nám. Republiky 762 74213 Studénka	Ladislav Honusek PhDr. Miroslav Havránek Ing. Kateřina Huvarová - tajemnice	556 414 322 – spojovatelka	podatelna@mesto-studenka.cz
Městys Suchdol nad Odrou Suchdol nad Odrou 318 742 01	Ing. Richard Ehler Iva Hrabovská	556 770 102 556 770 103 556 770 101	starosta@suchdol-nad-odrou.cz mistostarosta@suchdol-nad-odrou.cz mestys@suchdol-nad-odrou.cz
Obec Vražné Vražné 37 742 34	Ing. Vladimír Nippert Marie Lazecká	556 730 532 556 731 492	obec@vrazne.cz

Zámecký park v Kuníně – Pohádková zahrada v Poodří

Pod tímto názvem byly v roce 2006 započaty práce, které si kladou za cíl vrátit zámeckému parku v Kuníně jeho dávnou historickou podobu. Zdejší zámecký park náležel k nejhodnotnějším zámeckým zahradám v celé oblasti severní Moravy. Jeho počátky jsou spojeny s barokní francouzskou zahradou, projektovanou společně se zámkem věhlasným stavitelem Johannem Lucasem von Hildebrandt. Na přelomu 18. a 19. století zahrada získala podobu anglického krajinářského parku v duchu osvícenských idejí tehdejší slavné majitelky zámku hraběnky Truchsessové. Mimořádné péče se zámecké zahradě dostalo za dalších majitelů zámku landkrabat z Fürstenberga, ve zdejší oranžerii vykvetly květy viktorie královské a park byl také příležitostně zpřístupněn veřejnosti. Vznikla zde celá řada dalších staveb: Švýcarský dům na západním úpatí parku, v parteru vyrostla kolem roku 1910 dřevěná kuželna připomínající malý barokní zámek.

Zámecký park prošel po 2. světové válce ničivými devastacemi, po zahradních prvcích nezůstalo takřka nic a celý areál bezútesně společně se zámkem chátral. Snaha současného majitele zámku, kterým je obec Kunín, je učinit z parku místo setkávání lidí, odpočinku a kulturních aktivit. Byla získána dotace ministerstva regionálního rozvoje, za pomoci potomků posledních majitelů zámku rytířů Bauerů a Správy zámku byla získána původní fotografická dokumentace parku i jeho staveb, která umožnila navrátit park do podoby přelomu 19. a 20. století. Byl obnoven dřevěný most, spojující zámek s nedalekým kostelem, na původních základech vyrostla také stavba zámecké kuželny. Bylo obnoveno trasování chodníků, park opatřen ploty a důležitou bránou. Tak aby se park i se zámkem stal symbolickou barokní bránou do krajiny Poodří a Kravařska.

Jaroslav Zezulčík

Historické foto: Správa zámku Kunín

Zámecká kuželna v parku kolem roku 1925

Dřevěný most mezi zámkem a kostelem kolem roku 1900

Současné fotografie: Správa zámku Kunín, Bronislav Novosad

Kuželna v parku dnes...

Současný stav

CHKO Poodří a Natura 2000

CHKO Poodří – v popředí východní část rybníční soustavy mezi Studěnkou a Jistěbníkem a les Bažantula (Foto archiv Správy CHKO Poodří).

Tvrde oligo-mezotrofní vody s bentickou vegetací parožnatek
(Foto archiv Správy CHKO Poodří)

Parožnatky jsou mnohobuněčné vodní řasy, dosahující velikosti několika centimetrů až decimetrů. Jejich rozvětvená stélka vzdáleně připomíná přesličky. Vyskytují se v čistých, mělkých, stojatých nebo mírně proudících vodách s přirozeně zvýšeným obsahem rozpuštěných látek.

Měkké luhy nížinných řek
(Foto archiv Správy CHKO Poodří)

Obtížně prostupné porosty s převahou vrby bílé, vysokým a hustým bylinným patrem a hojným výskytem lián, často s trvalými nebo vysychavými tůňmi ve sníženinách. Nacházejí se v těsné blízkosti toku Odry, dobře snášejí zaplavení vysokou hladinou vody, trvající i několik týdnů v roce.

Modrásek bahenní (Maculinea nausithous) Foto archiv Správy CHKO Poodří

Malý motýl, jehož larvy se mohou vyvíjet pouze v květenství krvavce totenu. Později parazitují v mraveništích na vlhkých loukách, kam si je mravenčí sami odnášejí. Chráníme nehnojené zaplavované louky s bohatým zastoupením krvavce totenu.

Ledňáček říční (Alcedo atthis) Foto Dušan Boucný

V řekách a rybnících loví drobné ryby, na které číhá usazený nad vodou na větvích nebo na kořenech stromů. Ve strmých březích řek si na místech ukrytých pod spleť kořenů vyhrabává hnízdní nory. Chráníme vhodná hnízdiště – strmé říční břehy bez vodohospodářských úprav.

Piskoř pruhovaný (Misgurnus fossilis) Foto archiv Správy CHKO Poodří

Žije ve stojatých a pomalu tekoucích mělkých vodách s bahnitým dnem, do kterého se přes den zahrabává (tůň, příkopy, stará říční ramena). Za soumraku pomocí jemných vousků vyhledává vodní měkkýše, larvy apod. Přežívá i za letních veder nebo při částečném vyschnutí vody: polyká vzduch, ze kterého vstřebává kyslík v koncové části střeva. Při vypouštění vzduchu se ozývá písknutí - odtud název piskoř.

Chráníme přirozené záplavy, umožňující kontakt mezi navzájem oddělenými lokalitami. Do starých ramen se nevysazují sunci – hlavní nepřátelé piskořů.

Bukač velký (Botaurus stellaris) Foto Dušan Boucný

Částečně tažný pták ze skupiny volavek hnízdí a vyhledává potravu v rozsáhlých, nepřítliš hustých rákosinách s plochami volné vody. Jestliže se cítí ohrožen, ustrne v postoji se vzhůru zvednutým krkem, hlavou i zobákem a dokonale splyne s okolním. V podvečer se ozývá daleko slyšitelným dunivým houkáním. Na rybnících chráníme rozsáhlé rákosiny s vtroušenými plochami volné vody.

Moták pochop (Circus aeruginosus) Foto Dušan Boucný

Štíhlý dravec velikosti káněte létá charakteristickým „kymácvivým“ letem nad rybníky, loukami a poli. Potravu loví na zemi, výjimečně z vody – žáby, drobné savce, vodní ptáky, hmyz. Hnízdo staví na zemi nebo na vodě v hustém rákosí. Chráníme husté porosty rákosin na rybnících a jejich okolí.

Expozice v Bartošovicích

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ
OBLAST POODŘÍ
Příroda a lidé

Pokud chcete vědět o Poodří více, navštivte nově otevřenou expozici Chráněná krajinná oblast Poodří – Krajina a lidé“ umístěnou v Záchrané stanici pro volně žijící živočichy v Bartošovicích, která Vás seznámí s živou a neživou přírodou i s lidskými aktivitami v Poodří.

1985

James S. Jordan